

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ ҚЎҚОН АДАБИЁТ МУЗЕЙИ

ЗАВҚИЙ

А Ж А Б   З А М О Н А

ШЕЪРЛАР

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАҲРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ – 2003

Тўплаб нашрга тайёрловчи, сўзбоши, лугат ва изоҳлар муаллифлари:

филология фанлари номзоди, республикада хизмат кўрсатган
маданият ходими **АҲМАДЖОН МАДАМИНОВ,**

филология фанлари номзоди
АБДУЛЛАТИФ ТУРДИАЛИЕВ.

Завқий

Ажаб замона: Шеърлар/Тўпловчилар: А. Мадаминов, А. Турдиалиев. — Т.: «Шарқ», 2003. — 176 б.

Сарлавҳада Ғ.Фулом номидаги Қўқон адабиёт музейи.

ББК 84 Ўз 1—5

© «Шарқ нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти, 2003.

ХАЛҚПАРВАР ШОИР

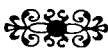
Маълумки, XIX асрнинг иккинчи ярми ва XX аср бошларидаги Қўқон адабий муҳити намояндаларининг ижоди халқимиз бадиий тафаккури ривожиди муҳим босқич бўлган. Муқимий, Фурқат, Писандий, Мухаййир каби шоирларнинг лирик ва ҳажвий асарлари илмий ва адабий жамоатчиликка яхши таниш. Шулар орасида машҳур лирик ва ҳажвгўй шоир Завқий ҳам алоҳида ўрин тутди.

Убайдуллоҳ Завқий 1853 йилда Қўқон шаҳрининг Қатағон даҳасига қарашли Шайхон (тарихий ҳужжатларда «Хосабофи Боло» деб номланган) маҳалласида маҳсидўз қосиб Муҳаммад Солиҳ оиласида дунёга келган. Убайдуллоҳ дастлаб маҳалласидаги эски усул мактабида, сўнгра Жомеъ мадрасасида ўқиган. Айни вақтда ота касби маҳсидўзликни ўрганиб, бўш вақтларида отасига ёрдамлашган. Шоирнинг ижодий фаолияти мадрасада таҳсил олиб юрган пайтларида бошланган. Шу даврда у Мухйи, Муқимий, Фурқат, Нисбат, Мухаййир каби таниқли шоирлар билан танишди, улар билан адабий мажлисларда, мушоараларда иштирок этди. Бу ҳақда Фурқат ўз хотираларида шундай деб ёзган эди: «Ул вақтда Хўқанд вилоятидаги фозил ва растотабъ кишилар бирла иттиҳод айлаб, аларнинг суҳбатларидан баҳралар топдим ва аср шуаролариким, чунончи, мавлоно Мухйи ва мавлоно Муқимий ва мавлоно Завқий ва мавлоно Нисбатдурлар, ҳаммаша мажлис бунёд айлаб, зодаи таъбаримиздан мушоара қилур эрдук ва бир ғазалда татаббуъ кургузуб, бир мазмун ҳар навъ ифода топар эрди»¹.

Юқорида Фурқат тилга олиб ўтган адабий ҳамкорлик намуналарини мазкур замондош шоирларнинг ижодий меросида кўплаб учратиш мумкин. Чунончи, Муқимий,

---

¹ *Фурқат*. Танланган асарлар. Иккинчи жилд. Тошкент, 1960, 139–140-бетлар.

Нусрат, Фурқат, Муҳйи, Нисбат, Завкий биргаликда Ғозий ғазалига боғланган бир мухаммасларининг охиридаги бир банд фикримизга ёрқин мисол бўла олади:

*Умид ила Муқимий кўйида кўп нола қилдурди,
Тоғиб Нусрат ўзини тиги Фурқат бирла тилдурди,
Ўшал Муҳйи қушига Нисбатий Завқийни илдурди,
Ниҳон дардингни кўз ёш тукуб оламга билдурди,
Гирифтор ўлмасун Ғозий каби ғаммоз йўлдоша!*

Мадраса таҳсилани тугатгандан сўнг Завкий тахминан 1885—1890 йилларда тоғаси Муҳаммад Содиқнинг илтимоси билан Қўқон бозорининг саркори Мўминжонбойда мирзо бўлиб хизмат қилди.

1898 йилда Завкий тоғаси Муаммад Содиқ билан бирга ҳаж сафарига чиқиб, олти ой давомида Туркия ва Арабистон мамлакатларида бўлади. Ҳаж сафари вақтида қўқонлик дўстлари Муқимий, Асомиддин хожи, Муҳаййирларга хат ёзиб турган. Шоир узоқ муддатли сафари давомида бошқа халқларнинг ҳаёти, урф-одатлари билан танишишга муяссар бўлди. Натижада дунёқараши кенгайиб, шеърларида янги мавзу ва оҳанглар пайдо бўла бошлади. Истанбул ва Мадина шаҳарлари ҳақидаги шеърлари айни шу даврда дунёга келди. Завкий ҳаж сафаридан қайтиб келгач, маҳсидўзлик ва кафш бозорида савдогарлик ишлари билан машғул бўлган.

Адабиётшунос Пўлатжон Қайюмовнинг «Тазкираи Қайюмий» асарида ёзилишича, Завкийнинг кафш бозорида алоҳида дўкони ҳам бўлган. Худди шу даврда Завкийнинг айрим шеърлари санъаткорлар томонидан куйга солиниб, халқ ўртасида севиб ижро этиладиган кўшиқларга айланиб кетди. Ижодини:

*Ёр келур замона йўқ, келмаса-келмасун нетай,
Сарф этарга хазона йўқ, келмаса-келмасун нетай,
Маскани кўз ичра десам, мардум аро калон экан,
Тақлиф этарга хона йўқ, келмаса-келмасун нетай*

---

¹ *Завкий*. Танланган асарлар. Нашрга тайёрловчи Ҳ. Раззоков. Тошкент, 1958, 105-бет.

каби анъанавий лирик шеърлар ёзиш билан бошлаган Завқий кейинчалик ўз асарларида жамият ва инсон табиатидаги норасоликларни ҳам ўзига хос бадний услубда ифодалашга интилки. Жумладан унинг «Замона кимники?», «Бўл», «Хажви Йигчи эшон», «Бектурбой» сарлавхали шеърларида ўз даври зиддиятларини, халқнинг аянчли аҳволини маҳорат билан акс эттирган.

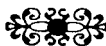
Фикримизнинг исботи учун «Замона кимники» шеърдан олинган кўйидаги парчани келтирамиз:

*Сен дема ушбу замонда обрў муллоники,
Қолди аълолар аёқ остида, сўз адноники,
Сардарахти мевасин кўр, зог гила қарғоники,
Демангиз аҳбоблар, гул булбули гўёники,
Давлати васли тиконда, ҳажри ул шайдоники.
Шаҳру қишлоқ демангизки, фисқ ила тўлди жаҳон,
Аҳли дунё қошида ёлгончилардур нуктадон,
Йўқ ривож касбу ҳунарға, соврилибдур хонумон,
Хоҳ косиб, хоҳ деҳқон қайга борса бағри қон,
Холи ҳар ерда сухан шармандаю расвоники.*

Шоирнинг тоғаси Муҳаммад Содикбой 1908 йилда яна ҳаж сафарига отланади. Ҳажга кетиш олдидан бутун мол-мулкани, ер-сувларини ўғилларига бўлиб берган. Ўғиллари қатори сеvimли жияни Завқийга ҳам Каримбобо қишлоғидаги 20 таноб ерини хатлаб берган. Завқий эса 1909 йилдаёқ бу ерларни ерсиз деҳқонларга чек қилиб бўлиб берган. Шу йиллари шоир қишлоқ ҳаёти, деҳқонлар оммасининг аҳволи, кайфияти билан яқиндан танишишга муяссар бўлди. Бу ҳол унинг «Сув жанжали», «Обид мигбоши ҳақида ҳажв» каби шеърларида ўз ифодасини топган.

Ижтимоий ҳаётда фаол иштирок этган Завқийнинг айрим шеърлари, мақолалари «Туркистон вилоятининг газети», «Садойи Фарғона», «Тирик сўз», «Нажот» газеталарида ҳамда «Ал-Ислоҳ» журналида босилиб турган. Бундан ташқари Завқий Кўқон ва унинг агрофидаги кўпгина биноларнинг қурилишига атаб таърихлар ёзган. Уларнинг айримлари бизгача етиб келган.

Завқий шеърларидаги ижтимоий руҳ 1916—1918 йилларда янада кучайди. Унинг бу даврда яратилган «Ажаб эрмас», «Кўз очайлик», «Қиссаи Фарғона» каби шеър-

лари шоир ижтимоий лирикасининг ёрқин намуналаридир.

Ўз асарлари билан халқ меҳрини қозонган Завқий икки ой давом этган оғир касалликдан сўнг 1921 йилнинг кузида 68 ёшида вафот этди. Шоир вафотидан сўнг у туғилиб ўсган Шайхон (Хосабоби Боло) маҳалласига Завқийобод номи берилган. Шоир яшаган уй ва Шайхон қабристонига қабри устига мраммрдан ёдгорлик лавҳалари ўрнатилган.

Завқий ҳаёти ва ижодий мероси ўтган асрнинг 40-йилларидан ўрганила бошлади. Марҳум адабиётшунос, филология фанлари доктори Хошимжон Раззоқов шоир таржимаи ҳоли, ижодига доир манбаларни тўплаш, ўрганиш, оммалаштиришда диққатга сазовор ишлар қилди. У Завқийнинг 1500 мисрага яқин шеърини меросини илк бор китобча ҳолида сўзбоши ва луғат билан 1958 ва 1960 йилларда икки марта нашр эттирди, шоир ҳаёти ва ижоди бўйича номзодлик диссертациясини ёқлади. Бундан ташқари мазкур олим «Завқий» деб номланган алоҳида илмий рисола ҳам эълон қилди. Олим Шарафиддинов, Иброҳим Мўминов, Фулом Каримов, Абдурашид Абдуғафуров, Эргашали Шодиев каби таниқли олимларимиз ҳам Завқий ҳаёти ва ижодини илмий ўрганиш ҳамда оммалаштиришда муҳим ишларни амалга оширдилар. Шундан кейин Завқий шахсиятига, ижодига қизиқиш янада кучайди. Шоир асарлари ўрта ва олий ўқув юрталари дастурлари ҳамда дарсликларидан мустаҳкам ўрин эгаллади. Завқийнинг бир неча шеърлари таниқли ҳофизлар томонидан кўйга солиб айтила бошлади. Лекин шу билан бирга ачинарли бир ҳолни таъкидлаб ўтиш жоиз деб биламиз. У ҳам бўлса, шундай бир ажойиб шоирнинг асарлари китоб ҳолида қирқ йилдан ошиқ вақт мобайнида бирор марта ҳам қайта нашр этилмаганлигидир. Ваҳоланки, кейинги йиллардаги илмий изланишлар натижасида шоирнинг бир қатор номаълум асарлари топилди, республика вақтли матбуоти ва илмий журналларида эълон қилинди. Завқий шахсияти ва ижодига оид айрим масалаларга ойдинлик киритувчи илмий манбалар нашр этилди. Адабиётшунос олим Пўлатжон Қайюмовнинг 1998 йилда чоп этилган уч жилддан иборат «Тазки-

раи Қайюмий» тазкираси ана шундай муҳим илмий манбалардан ҳисобланади.

Завқий ўз умри давомида талайгина шеърлар ёзиб, халқнинг севимли шоирига айланган бўлсада, ҳаётлик чоғида шеърларини жамлаб, бир китоб ҳолида чоп эттирган эмас. Қўқон адабиёт музейида сақланаётган бир ҳужжатдан маълум бўлишича, шоирнинг ўз қўли билан тузган девони шоир вафотидан сўнг, аниқроғи 1930 йилда унинг рафиқаси Хайруннисо томонидан Қашқарга олиб кетилган. Шоирнинг қизи Ҳанифахон Ҳожиева 1961 йил 7 июлда Қашқардан Қўқондаги қариндошларига ёзган мактубида қуйидаги жумлалар мавжуд: «Отам мулло Убайдуллоҳ Завқийнинг ўз қўллари билан ёзган «Девон»лари менинг қўлимда. Мен ватанимни эслайман ва соғинаман. Рухсат бўлса, ватанимга борсам, деб орзу қиламан». Мактуб охирида у ўз турар-жойини ҳам аниқ кўрсатган: Хитой Халқ Республикаси, Қашқар шаҳри Ёрбоғ район, Заргарлик кўчаси, 6-уй.

Юқоридаги маълумотлар ва келтирилган иқтибос бизда шоир «Девон»ининг топилишига умид уйғотди. Агар Республикамиздаги маънавият ва маърифатга масъул тегишли ташкилотлар ҳиммат кўрсатишса, шоирнинг ноёб девони топилиб, ўз юртига қайтарилган бўлур эди.

Бу йил халқимизнинг атоқли шоири Убайдуллоҳ Завқий таваллудига 150 йил тўлди. Шу қутлуғ сана муносабати билан биз шоир шеърларидан иборат ушбу китобни нашрга тайёрладик. Китобга Завқийнинг 1958 ва 1960 йилларда нашр этилган «Танланган асарлар»идаги шеърлар асос қилиб олинди. Шу билан бирга Қўқондаги Ғ. Ғулом номидаги вилоят адабиёт музейи илмий ходимлари томонидан узоқ йиллар давомида аниқланган 45 та ғазал, 13 та мухаммас, 1 та мусаддас, 1 та маснавий, 10 та қитъа ва таърихи жами 70 та шеър ҳам китобдан ўрин олди. «Ажаб эрмас», «Қиссаи Фарғона», «Ажаб замона», «Қаждор замона» деб номланган шеърлар аввалги «Танланган асарлар»да қисқартирилган ҳолда босилган бўлса, янги нашрда бу шеърларнинг ишончли манбалардан олинган тўлиқ матни берилди. Аввалги нашрларга киритилган «Ҳажви Шох Иноят қўрбоши» шеъри кейинги тадқиқотлар натижасида Рожий қаламига ман-

суб бўлиб чиққанлиги сабабли бу китобдан тушириб қолдирилди.

Ушбу китобга киритилган барча янги шеърлар Қўқондаги Ғ. Ғулом номидаги вилоят адабиёт музейи хазинасида сақланаётган 424, 672 ва 674-рақамли қўлёзма баёзлар ҳамда адабиётшунос АҲМАДЖОН МАДАМИНОВ шахсий кутубхонасидаги ноёб қўлёзма нусхалар асосида нашрга тайёрланди.

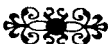
Фурсатдан фойдаланиб, ушбу китобнинг нашр этилишида ҳомийлик қилган шоир Завкий авлодларидан бўлмиш ОЛИМЖОН ЁҚУБОВ ва МУРОДЖОН ҒУЛОМОВларга ўз самимий миннатдорчилигимизни билдирамиз.

Аҳмаджон МАДАМИНОВ,
филология фанлари номзоди,
Абдуллатиф ТУРДИАЛИЕВ,
филология фанлари номзоди.

Ғ А З А Л Л А Р

* * *

Эй гулим, қай кун борурман гулшани гулзоринга?
Гул уzub, бўлсам мушарраф давлати дийдоринга.

Термулуб булбул каби, хуснинг тамошо айласам,
Зард баргдек титрасам сурх олмадек рухсоринга.

Ҳар киши кўрса кўзу қошингни, хайрон бўлгуси,
Жон фидо айлар яна ноз уйкуда хумморинга.

Хам қилиб қаддимни эгри қошларинг, эй махлиқо,
Бир қиё бок, бемурувват, сангдил бул зоринга.

Нола айлаб икки жонвар кеча-кундуз сайрашур,
Гул — юзунга, булбул — у тўти шакар гуфторинга.

Зулмат ичра Хизр топти чашмаи оби хаёт,
Қил қарам оби даҳонинг ҳастаю беморинга.

Раҳм қил, эй нозанин, ҳажрингда кўп ўртанмайин,
Ваъдаи васлингни қил шому сахар бедоринга.

Остонинг ёстанурман, қуллимни қил қабул,
Йўкса кетмай ётаман йиғлаб таҳи деворинга.

Назри даргоҳингда бошин қўйди бу Завқий қулинг,
Бу мувашшаҳни кўруб, «Балли»! дегайму коринга.

* * *

Сабо, мандин дуо еткур манинг номехрибонимга,
Парипайкар, лаби кавсар, бўйи сарви равонимга.

Агар борсанг, салом айтиб дегайсан арзи ҳолимни,
Вафоси йўқ, жафоси кўп манинг абру камонимга.

Мани ул хору зор этти, фироқ жонимга кор этти,
Кўнгулни беқарор этти, на иш қилди бу жонимга?

Вужудимни адам қилди, «алиф» қаддимни ҳам қилди,
Манго жабру ситам қилди, хабар қилгил бу жонимга.

Келиб, сўрсун манинг ҳолим, надур ишқида аҳволим,
Эшит Завқийнинг зорин, на бўлур борсангки ёнимга.

* * *

Дари тавба очукдур, кўп фанимат, йиғланг, эй ахбоб,
Тузотинг ўзни эмди, яъс ғолибдур, замон бетоб.

Хама тўфонда, йўқ сохил, ажаб, фарқи бало бўлдик,
Қазо паймонасида сув берур ҳар лаҳза бу гирдоб.

Хаёлим қозиси, ақлим шошти, сан тадбирдин ожиз,
Кўнгул оромсиз, тан бемадор-у, кетти кўздин хоб.

Қанисиз, содалавҳ ўтган ҳама обою аждодим,
Қараб турсам, ўтуб кетгон замонангиз экан ноёб.

Хама ҳирс аҳлиға мақсуд экан дунёни жамъ этмак,
Фириб иши ҳама элнинг, нетасиз оламу асбоб.

Замон қайдоғ тузалсун, бу эса олимнинг афъоли,
Бўлуб кўп роҳи расм-у, хулқимиз тоборадур нобоб.

Замона фикрини кўй, Завқий, эмди зикрида бўлғил,
Худоға ҳамду пайғамбарға наът, асҳобиға алқоб.

* * *

Кўз тутарман кеча-кундуз, уйга жоним келса деб,
Оҳ урубон йиғлаюрман, меҳрибоним келса деб.

Ҳеч хабарни олмадинг ман хастадин, эй, кўнгли йўк,
Термулуб йўлингда турдим, хамзабоним келса деб.

Раҳми йўк бераҳм экан, бир сўрмади: «Холинг нечук?»
Арза хат тайёр қилдим, бегу хоним келса деб.

Сарвақдлар сарваридурсан, аё нозукнихол,
Орзу айлар эдим, кулбамга шоним келса деб.

Завкийи дилхаста йиғлаб айтадур: «Эй бевафо,
Бир йўли дегаймусан, ранги самоним келса деб».

* * *

Токай, муаллим, ёри шакарлаб,
То шом эдарсан махбуси мактаб.

Вақти тамошо, ҳангоми сахро,
Арсилху маъано яртаъ ва ялъаб¹.

Таълими одоб анго на хожат,
Ёрим азалдин бўлғон муаддаб.

Бўлса хиромон, қаддини кўргач,
Айлар халойиқ фарёду ё раб.

Ёр ўлса, соқий, сан манъи бода,
Қилма хуш эрмас бу хусни машраб.

Ман мазҳаб этгим тун тарқи ишқинг,
Тарк этгим они, кўргонда мазҳаб.

Завқий лабидин мисли суроҳий,
Кўнгли бўлбудур қондин лаболаб.

---

¹ Сўзлар изоҳи китоб охирида берилди.

* * *

Шод қилдилар кўнгулни кеча бир меҳмон келиб,
Шомимизни қилди равшан бир маҳи тобон келиб.

Дийдамизни манзариға қилди маскан, лутф этиб,
Шахрихондин бизни йўҳлаб ул гули хандон келиб.

Ул азиз меҳмонни номи некудур Саъдуллажон,
Айлади хурсанд бизни, хурраму шодон келиб.

Меҳмон жондин азиздур, шул сабабдин айтамыз,
Айлади жонбахшлиғлар, жисмимизға жон келиб.

Жон нисор оз айласам ҳар дамда ман меҳмон учун,
Жонимизға жон қўшулди, дўстлар, жонон келиб.

Топти Хўқанд зебу зийнат ончунонким, Миср аро,
Еткуруб юз зебу зийнат Юсуфи Канъон келиб.

Завқийга манзур бўлди Саъдижон атвориким,
Бўлмагон манзур ҳаргиз мунда кўп меҳмон келиб.

* * *

Махв бўлди ақлу ҳушим, тўрт махи сиймо кўруб,
Қолмади бир зарра токат, суврати зебо кўруб.

Мунча ҳайратлар манго юзланмади, аҳбоблар,
Гарчи беҳад суврати Руму Хито, тарсо кўруб,

Ҳеч зебо нозанинлар мунча ҳайрон этмади,
Лол бўлдум васф этарға, барчадин аъло кўруб.

Офаринлар айламай найлайки, одам наслидин
Кўрмадум ҳаргиз булардек суврати раъно кўруб.

Тўрт махи сиймо учун авлодидин нозофарин,
Сиймтан, гулшираҳан, нозукбадан, зебо кўруб.

Ул бири боғи назокат ичра топгон парвариш,
Бул бири ҳусни малоҳат бобида якто, кўруб.

Рост турғон нозанинким, чой учун соқий экан,
Хўбрўлар ичра нозук махваши барно кўруб.

Ул паришайкарки, ушлаб соябон нозук али,
Турфа зебо талъату мавзун, махи сиймо кўруб.

Ушбу сувратлар ажойиб айлади беҳушким,
Бўлмадим оламда акси кўп парисиймо кўруб.

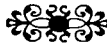
Дийда тўймас бул парилар сувратин кўргон билан,
Айламас тарки тамошо, турфаким, асо кўруб,

Айлама наззора ҳаргиз ушбу сувратларғаким,
Бўлмаса барбод ўлур ақлу ҳушинг, яғмо кўруб.

«Аҳсани тақвим»²да халқ айлади насли башар,
Воқиф ўл, одамға Ҳақнинг лутфи лоюҳсо, кўруб.

Файзи Ҳақ инсонға беҳад Завқий ҳайрон бўлмаким,
Фикр қил, сунъи ҳақими фарди беҳамто кўруб.

* * *

Эй сабо, биздин дуо ул лаъли хандонимга айт,
Жумла дардимни табиби, яъни дармонимга айт.

Зикри ёдида эрурман кеча-кундуз, эй сабо,
Дўстлик айлаб манго арзимни жононимга айт.

На бўлур бир йўл тараххум айлабон қилса назар,
Рози дилни айтайин, сан махваши жонимга айт.

Бул нечук дарду аламдур масти бепарво юруш,
Халқ аро бир дам ниқобин очмасун, норимга айт.

Даҳр аро келгон кишилар ҳар бири бир ишдадур,
Жумлани ишдин қўярму, шоҳи хўбонимга айт.

Юсуфи Мисрий каби зиндони ғамда қолғоним,
Чоҳ ичинда ётқоним Яъқуби Канъонимга айт.

Арзи холим етмади ул дилбари раъногаким,
Эй сабо, худхуд бўлуб арзим Сулаймонимга айт.

Завқийи бечора арз айлаб сабоға йиғлади,
Эй сабо, албатта ул Мирзо Зиёхонимга айт.

* * *

Нозанин дилдорлар, маҳбуби гулрухсорлар,
Икки дилдори мувофиқ, шаккарин гуфторлар.

Зоҳирида кўрунур ношно бир-бирига,
Олами ботиндадурлар ошику дилдорлар.

Юзлари гул, сочи сунбул, сўзлари шахду шакар,
Золиму бераҳм, аклим олғучи айёрлар.

Раҳм этмаслар парилар ошиқи бечораға,
Моҳталъатлар, суманбарлар, кўзи хуморлар.

Бири-бирига ёр бўлсун иккиси ўйнаб-кулуб,
Хуш кулуб боғи муҳаббат ичра икки ёрлар.

Ёрлик расмин бажо айлаб, яна маҳублар,
Айласун меҳру вафолар ул парирухсорлар.

Гўшаи ҳижронда қолғон Завқийга сиз лутф этинг,
Назм аро қилди ниҳон ул номингиз, дилдорлар.

* * *

Ул шакарлаб маҳваши ширинзабоним қайдадур?
Сўзлари шаҳду шакар, пистадахоним қайдадур?

Гулшани ҳусни латофат ичра топғон парвариш
Орази гул, қомати сарви равоним қайдадур?

Бахравар ширин сўзидин ҳар нафас агёрлар,
Талхдур комим манинг, шаққардахоним қайдадур?

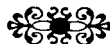
Роҳати жондур анинг ҳар лаҳза ширин сўзлари,
Кўрмайин ҳасратдаман, руҳи равоним қайдадур?

Жон нисор айлар эдим кўрсам жамолин, эй сабо,
Манга сан еткур хабар, жону жаҳоним қайдадур?

Ўзлари шаққарфуруш-у, сўзлари шаққаршикан,
Лаблари ҳалвои пашмак нўшжоним қайдадур?

Не бўлур арз айласанг Завкий саломин, эй сабо,
Сўрса дилдор холимиким, қадрдоним қайдадур?

* * *

Бодаи васлинг қачонким нўш этибон қонамиз?
Онгача ҳижронда бўлғайму бизи майхонамиз?

Шамъи оламсўз ҳуснингни кўруб, парвонавап
Умрлардур оташи ишқинг аро ўртонамиз.

Бир мурувват кўргузуб, хуршиди оламтобдек,
Партави ҳуснинг билан қилғил мунаввар хонамиз.

Лутф этиб гар хотири маҳзунимиз шод этмасанг,
Биз ҳам этгон ваъдаи рўзи аластдин тонамиз.

Отма кўнгул шишасиға санги бежо, синмасун,
Таъбимиз озода деб, Фарғонада махтонамиз.

«Рух»ни голиб айлағил «шоҳ» ҳам маҳалли кишту мот,
Ишқ базми ичра сатранж ўйнагон уч донамиз.

Кўнглумиз айлаб паришон, хар тарафга тарқатиб,
Неча муддатдурки, ул новаки мужгон шонамиз.

Анбарин зулфингни боғлаб жонлара таъвиз учун,
Ёдинг ила кечалар гоҳо чўчуб уйғонамиз.

Завқий ила Фурқатий, кулбангга дўстинг келмаса,
Айлаб исигно бизам мундоқа ёрдин тонамиз.

* * *

Муддатедур, бодаи ишқинг ичиб мастонамиз,
Масти лояъқил бўлуб, эл ичра кўп афсонамиз.

Истама дур айламак шамъи жамолингдин бизи,
Раҳм қилким, жону дил қилғон фидо парвонамиз.

Қолмади таннинг мадори, жавру озоринг чекиб,
Жона еттук, лутф қил, бўлсанг агар жононамиз.

Телба кўрсанг, эй пари, ҳар лаҳза тут маъзурким,
Биз жунун саҳросидин келгон ики девонамиз.

Холу абру ёдида бўлдук қаронғу рўзгор,
Нур ила нетгай ёруқ этсанг келиб қошонамиз.

Ўзгалардин сонмаким, биз ошнолиғда ҳасан,
Иҳтироз этма, арода йўқ эрур бегонамиз.

Эй, малоҳат мулкининг султони, этма ноумид,
Қулларингнинг қуллари хайлида ўзни сонамиз.

Тушмаса гар арзимиз васлинг қулоғига қабул,
То тирикмиз, Завкий, Фурқат хажр ўтига ёнамиз.

* * *

Ой жамолинг шамъига ҳар кеча ўртаб ёнамиз,
Жон нисор этмоқда гўёким, пари, парвонамиз.

Неча кундур, айладинг базми висолингдин йирок,
Эй пари, бўйла ҳаёлинг истаюб девонамиз.

Боғлаюб аҳди муҳаббат, санга бўлдук ошно,
Гарчи бўлса сарвқад жилвагаҳи бегонамиз.

Жоми ишқингдин муҳаббат бодасин ул дам ичиб,
Фориғ эл ташвишидин, то ушбу дам мастонамиз.

Мунча ғавғодин, рақиби рўсиях, недур мурод?
Таъби нозукдур, кўтармас фитнани жононамиз.

Хохи рад қилғил бизи, хохи қабул эт, шаҳриёр,
Даст «алиф-лом» хизматингда тургучи мардонамиз.

Ой жамолингдин кўтар етти ҳижоб, тўққиз ниқоб,
Чун ҳарими васлингга маҳрам бўлолмай ёнамиз.

Колмади тоқат тағофулдин, нигоро, ҳамчу тифл,
Ваъдаи ҳалвоға тоқай толпиниб алдонамиз.

Аксарини Нисбатий, кам Завқию Фурқат деди,
Биз ҳам истиғно этиб мундоғ жавондин тонамиз.

* * *

Букун тун ўртасинда учради бир махлиқо ялғуз,
Дучор ўлди магар тоатда Хизре раҳнамо ялғуз.

Губори дилни ёзмоқликқа бир махрам тилар эрдим,
Анинг-чун келдиму олдимға, билмам, ошно ялғуз?

Муяссар бўлса бир соат, кадам туфроғини топсам,
Қилиб ўтсам кўзумга сурма, доим тўтиё ялғуз.

Дили садпора бўлгон, рўзи куйгон мубталодурман,
Дегайму, дўстлар, «Ишқимда куйгон, марҳабо ялғуз...»*

---

* Матннинг давоми йўқолган.

* * *

Йиғлаб демадик ахбоб, бир оху наво харгиз,
Дафъ ўлмади бошлардин бир умр бало харгиз.

Чин тавба қилолмасмиз, покиза нафас топмай,
Онинг учун ўлмайду мақбули дуо харгиз.

Дахр аҳлида кўрмайин ҳеч кимсада чин ихлос,
Йўқ ёшлари одоби, заллома зиё харгиз.

Йўқ рўзга умидимким, ҳозик ҳукаמודурсан,
Ҳеч кимса қилолмайду бу даврда даво харгиз.

Ул қозийи ҳожота ёлборингиз, эй ахбоб,
Ҳожатларимиз нечун бўлмайди раво харгиз?

Тоборо қаронғулиғ, зулматда тонг отмайду,
Бизларға насиб борму бир субҳи сабо харгиз?

Шубҳа, қани парҳезе, ким бўлса, ҳаром истар,
Ҳеч ташламангизлар сиз бу кибру ҳаво харгиз!

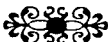
Парҳезсиз оламда бир умр тузолмайсиз,
Йўқ қилмай ҳаром ишни ким кўрди шифо харгиз.

Сиз тарки умид этманг, тавба эшиги очук,
Ҳеч бандани қилмайду навмид Худо харгиз.

Сандин тилаги маълум, бир мунъим ўзинг ё раб,
Шохо, мани тарк этма, бу Завқий гадо харгиз.

* * *

Санга, эй, ороми жоним, хуру филмон ўхшамас,
Коматингга боғ аро сарви хиромон ўхшамас.

Лабларинг жонбахшлиғ айлар чоғи, эй гульузор,
Рост, инсоф айлагонда, оби хайвон ўхшамас.

Юз тароватлар била раъно юзингнинг олдида,
Ёсмину арғавон, садбарги хандон ўхшамас.

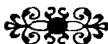
Маҳвашо, ишқингда ман бўлдим жахон овораси,
Ишқ бобида манго Мажнуни сарсон ўхшамас.

Хўбрўлар кўп эрур оламда, аммо, эй пари,
Санда бор хислатга ўзга жону жонон ўхшамас.

Айлади хижрони ишқинг ўти андоғ беқарор,
Нолишимга ҳасратингда мурғи нолон ўхшамас.

Нозанино, Завқий исминг ҳарфидин ҳар байт уза,
Ном қўйди ончунонким, лаъли маржон ўхшамас.

* * *

Ситам қилмоқ ўшал дилдора махсус,
Рақиблар хуш, мани афгора, махсус,

Дамодам айламоғ мижгон ила чок,
Дилимни наргиси хунхора махсус.

Кулуб бир лаҳза ширин хандасидин,
Асир этмоғ шакаргуфтора махсус.

Кўзи фикрида тарки хоби роҳат,
Хаёл айлаб, мани бемора махсус.

Хиром айлаб жаҳонға фитна солмоғ,
Ўшал махбуби гулрухсора махсус.

Адои нозу истигно, тағофул,
Гуландому камаррухсора махсус.

Олурға аклу хушу сабру тоқат,
Парирў дилбари айёра махсус.

Жафолар бизға, аммо лутфу эҳсон,
Хамиша ёрдин ағёра махсус.

На деб дод айламай, Завқий, фалакдин,
Жафою жавр экан ул ёра махсус.

* * *

Ишк аҳли, букун маъшуқи жонона етуштук,
То еткуча жононимиза жона етуштук.

Золим ситамин кўп ради ағёр тарафидин,
Ҳолим сўраб, адл эткучи султона етуштук.

Ёр оразининг ишқида Мажнун каби йиғлаб,
Гул юзлари шавқида гулистона етуштук.

Махбуб кадининг ҳасратида қумри кўнгуллар
Ҳасрат чекибон, сарви хиромона етуштук.

Холу хатининг васфини қилмоқ манга ҳад йўқ,
Гарчи эди лаъли лаби, маржона етуштук.

Улфатларимиз, бу кеча хушнудлук айланг,
Ҳай-ҳай, на саодат эди, меҳмона етуштук.

Назм илгига ёр исмини, Завқий, нигин айлаб,
На хуш, бу кеча дўсти Азимхона етуштук.

* * *

Мани махв айлагон хуснингга ул рухсори тобонинг,
Қарору сабрим олгон наргиси махмуру мастонинг.

Лаби лаълинг хаёлинда ютуб қон, лола дилхундур,
Лабинг кавсар, анинг даврида сабза хатти райҳонинг.

Ики қошинг камон, ошиқни қасд этмоқға, даврида.
Қаро мижгонларинг гўё қадалгон «ё»ға пайконинг.

Илоҳо, бўлмасун нозук ниҳолинг ҳам латофатдин,
Чароким, бўлмағай ҳаргиз парилар ичра амсолинг.

Гузар этсанг тамошоға хиромон растадин доим,
Кўруб хусну жамолингни бўлурлар халқ ҳайронинг.

Раво кўрма жафою жавр, ошиқларға раҳм айла,
Ки, бўлмишлар висол истаб халойиқ хонавайронинг.

Хушо, ул яхши соатким бўлуб маҳрам висолиға,
Нисор этсам дилу жонимни, маҳрум ўлса ағёринг.

Аё, эй яхшилар шоҳи, тараххум айла қулларға,
Қилиб бошини, эй маҳшваш, йўлингда жумла
қурбонинг.

Шаҳид этмай кўярму ошиқи бечорани, ёрим,
Агар шу бўлса, эй, маҳваш, нигоҳи чаши мастонинг.

Ниҳон этмиш санинг исмингни Завкий бул ғазал ичра,
Бўлур равшан анинг ҳар байти бошидин санинг номинг.

* * *

Танимни оташи ишқингда сўзон айладинг, кеттинг,
Кеча-кундузлари дийдамни гирён айладинг, кеттинг.

Вафо сандин умид айлаб, кўролмай лутфу эҳсонлар,
Қани ул аҳду паймонларки, нолон айладинг, кеттинг.

Хароб айлаб мани холим, нетай, эй нозанин ёрим,
Юрак-бағрим хаёлотинг била қон айладинг, кеттинг.

Тараххум айламай манго, фироқ ўтиға куйдурдунг,
Жамолинг шавқида манъи гулистон айладинг, кеттинг.

Хамиша оху афғондир ишим ҳажрингда, эй дилбар,
Фироқингда манго оламини зиндон айладинг, кеттинг.

Назар солмай мани холимға, ёр ўлдинг ракибларға,
Тамошоларға қаддингни хиромон айладинг, кеттинг.

Зарофат гулшанин раъно гулисан, эй парипайкар,
Манго зулму ситамларни фаровон айладинг, кеттинг.

Раво айлаб манго беҳад жафолар, жавру захматлар,
Бошимға ранжу кулфатлар фаровон айладинг, кеттинг.

Хаёлинг солди савдолар бошимға, айладинг, мажнун,
Яна оввораи дашту биёбон айладинг, кеттинг.

Олиб сабру қароримни, дилимда қолмади тоқат,
Мани аҳволи зоримни паришон айладинг, кеттинг.

Нечук расми вафодурки, фақир Завқийни кўнглига.
Фаровон доғи ҳасратларни пинҳон айладинг, кеттинг.

* * *

Ажойиб шўх экансан, бир боқиб, шайдо қилиб ўтгунг,
Кўрунғач, кўнглум ичра ишқ ўтин пайдо қилиб ўтгунг.

Балойи жон экансан, фитнаангиз қошларинг «ёй»и,
Синони новакингни кўксум ичра жо қилиб ўтгунг.

Дамодам мисли Юсуф солдинг хуснингни харидора,
Муҳаббат аҳлиға бозор аро савдо қилиб ўтгунг.

Қиё боқмай, тараххум айламай, ҳолимға лутф этмай,
Ўзунгни тарзе эл наздида бепарво қилиб ўтгунг.

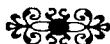
Аё дилбар, бўлуб ўтгунг санинг ишқингда Мажнундай,
Вафо расминда сан ўзни қачон Лайло қилиб ўтгунг?!

Жамолинг ранг-баранг тобиш қилур гулшан аро,
Сочинг сунбул, хатинг райхон, юзинг раъно қилиб ўтгунг. ваҳким,

Агар солсанг назар, шоҳо, гадойи даргаҳинг сори,
Ўшал соат мани Искандару Доро қилиб ўтгунг.

Нишони исм аён бўлсун яна деб Завқи дил бирлан
Хуруфи номини сархат уза иншо қилиб ўтгунг.

КЎЗИНГ

Э ниғахбони тағофул, мунча зор айлар кўзинг,
Боқмай ошиқ сорига, ағёр ёр айлар кўзинг.

Наргисингиз войким, хижрон зимистонидаман,
Кимга боқсанг дафъатан фасли баҳор айлар кўзинг.

Шеваи жаллодлиғ тиргузмас, ўлдирмоқ иши,
Бу нечунким бирни йўқу бирни бор айлар кўзинг.

Бир назарда ақлу ҳушим олди ул бедодгар,
Нақди жонимға тикилгандур, кимор айлар кўзинг.

Мен на танҳо сўрмишам ўт солди олам аҳлига,
Бу ажаб куйдургучидур нури нор айлар кўзинг.

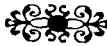
Рўзгорим шамъи рўйингдин мунаввар қилмасанг,
Манга бу оламни гўё тангу тор айлар кўзинг.

Чини обрўдин хирожу мулки Румдин бож олиб,
Ҳинд шоҳидурки мундоғ кирдикор айлар кўзинг.

Бу на шахло чашмлиғдурким қиё боқмай ҳамон,
Бетаваққуф дилни дардидин гўзор айлар кўзинг.

Васл, мен Завқийни етгургил Муқимий кўйига
Печу тоби Фурқатинг хуммори ёр айлар кўзинг.

АЙЛАБ КЕЛИНГ

Кулбам аро, эй махлиқо, бир йўл хиром айлаб келинг,
Янги келинчаклар каби бизга салом айлаб келинг.

Шўхлик қилиб, ўйнаб-кулиб, гул шохига сайраб-қўниб,
Ҳам тўти-ю булбул бўлиб, ширин калом айлаб келинг.

Султонлигинг изҳор этиб, оху кўзинг хуммор этиб,
Ағёрни ҳам бемор этиб бизни ғулом айлаб келинг.

Ишқ аҳлини шайдо қилиб, душманни кўп расво келиб,
Кўзларни ҳам шахло қилиб, аср ила шом айлаб келинг.

Кўрса юзингни, эй пари, хайрон қолур ёшу қари,
Борганда дема тур нари, Завқийни ром айлаб келинг.

НАСИҲАТИ ЗАВҚИЙ

Мани, авлоду аҳбобим, гунаҳкор ўлди, деб йиғланг,
Азиз умрини зойеъ ўткариб, хор ўлди, деб йиғланг.

Тирик умринда қилгон ёшурун-махфий гунаҳларни
Ажал пайки очиб, сир фош, асрор ўлди, деб йиғланг.

Хаво бирла хавас домиға то банд эрди дунёда,
Тамоми мастликдин эмди хушёр ўлди, деб йиғланг.

Фами аҳли аёлини егон ҳоли ҳаётида,
Ким онинг ҳолиға қабр ичра ғамхор ўлди, деб йиғланг.

Йўқ авсофи ҳамидам, денглар афъоли замимамни,
Ҳамоқат бирла бу бечора ночор ўлди, деб йиғланг.

Агар шаъми хидоят матлаъи анвор кўргузмас,
Қаронғу гўр ичинда ҳоли душвор ўлди, деб йиғланг.

Деса Мункар, Накир: «Раббинг ким, дининг ким,
расулинг ким?»
Алар бирлан на янглиғ ҳоли изхор ўлди деб йиғланг.

Тутолмас бандалиғни, ҳеч амри наҳйнинг посин,
Ўз аҳволиға боқгонда сазовор ўлди, деб йиғланг.

Қилибдур тақя ғаффуруз-зунуб исмингга, ё Оллох,
Бу Завқий раҳматингдин кўп умидвор ўлди, деб
йиғланг.

* * *

Нигоро, манга боқмай, ахду паймон айласанг, майлинг,
Ракибларга ҳамиша базми хандон айласанг, майлинг.

Юрарман кўз тутиб доим, санинг ишқинг билан ҳайрон,
Амон бўлсам, кўрарман, мунча сарсон айласанг,
майлинг.

Манинг додимга етсанг, ўлдурурга зор-у, майлим бор,
Шаҳид ўлсам йўлингда, халққа хор айласанг, майлинг.

Мани ўлдурмагунча қайди расволикда умр ўтти,
Олиб жонимни аввал, қайда бозор айласанг, майлинг.

Хаёлу хобда ман кўрсам, юурсан дашту саҳрода,
Юарда ихтиёринг, қайда гулзор айласанг, майлинг.

Жамолинг соясига кўп ишонма, эй парипайкар,
Манго қолгонда боқмай, абри найсон айласанг, майлинг.

* * *

Дилрабо, ҳажринг билан сийнамни афгор айладинг,
На сабадан бизни ташлаб, ўзгани ёр айладинг?!

Сандин умидим бу эрмас эрди, эй сохибжамол,
Ўзгага қилдинг мурувват, ошиқинг хор айладинг.

Ман санго на қилдим, эй, ёри ситамкорим, гафур?!
Ҳеч кўрмай, сўзламай, дардимни бисёр айладинг.

То санго етгунча кўп меҳнат, машаққатлар чекиб,
Эмди еттим деб суюнгонда ажаб қор айладинг.

Дардини кўр, холини сўр Завқийнинг, афгорнинг,
Бир қиё боқмассан, эй дилбар, кўргул тор айладинг.

* * *

Ғорат этдинг, эй пари, тан мулкани,
Кўрмадим оламда сандек тулкани.

Ғориф эт бизни жафо зиндонидин,
Сан эурсан яхшиларнинг эркини.

Вой, юз минг вой, кадрим билмайин,
Топти тожик, ташлади биз туркини.

Рўзи қисматда Худо бергон экан,
Бизга оху вох, санга кулкани,

Завқийи бечора айтур доимо:
«Эй Худое, оч дилимнинг қулфини».

* * *

Олам аҳлини балоға мубтало қилғон кўзинг,
Рўзгоримни ажойиб қап-қаро қилғон кўзинг.

Бандалиғ изҳор қилмай, йиғласун гулчехралар,
Ошиқи бечораларни мосиво қилғон кўзинг.

Давлати васлинг тополмай, бенаволарға, ажаб.
Боқмайин, айлаб тағфул, кўп жафо қилғон кўзинг.

Айлади зулму ситам, ҳар кимки бўлса мубтало,
Қанча бунёди жафоларни бино қилғон кўзинг.

Лабларингдин ком олурда тийри мижгонлар билан,
Шум рақиблар бағрини охир яро қилғон кўзинг.

Лоладек, эй дилбарим, ошиқларинг кўксиди доғ,
Юз туман жавру жафони марҳабо қилғон кўзинг.

Ҳар замонлар тоза-тоза кулфату ғамга кўюб,
Дарди ишқда мубталоға можаро қилғон кўзинг.

Жонима роҳат етар, қилсанг тараҳҳум дам-бадам,
Дийдаларни тальятингдин пурзиё қилғон кўзинг.

Назм аро, эй маҳлико, номингни пинхон айлади,
Чунки Завқийни балоға мубтало қилғон кўзинг.

КЕЛ

Эй менинг риштаи жонимга чекилу соз кел,
Айтайин хижрон ғамидин мен ҳам анда роз кел...

Айладим булбул каби ҳардам фиғон гулёр деб,
Сен ҳам энди бир замон айлаб менга шахноз кел.

Қил тараҳхум шоми хижрон ичра ўтди умрлар,
Офтоби субҳ васлингни қилиб оғоз кел.

Гарчи парвойи пари юзлик оёғинг тортмаса,
Бизни бу вайроналарга айлабон парвоз кел.

Хотиримни маҳвашимни(нг) ёди маскан айлади,
Жилва қил, сен ҳам кўзимга сурати танноз кел.

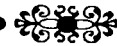
Ёр кўнглин риштасиға оҳанг оҳиста чекиб,
Йўкса айлар лаҳни довудий учун ғаммоз кел.

Азм қил, йўлингга айлай, нақди жонимни нисор,
Бастайи фитроқ қил бошимни, эй шахбоз кел.

Хотирингни юрту эл ишқи мушавваш этмаса,
Эй мени мискинга бўлган ҳамдаму ҳамроз кел.

Васл тонги отса деб Завқий қулинг уммедивор,
Келмадинг кишлар, баҳор айёми эмди ёз кел.

КЎРДИМ

Мани бечора боғ ичра ажойиб дилрабо кўрдим
Ки, жаннатдин адашган ё магарким хурлиқо кўрдим.

Адаб бирла гулистон гуллари анга салом берди,
Бу чархи бебақода, дўстларим, бир хушнамо кўрдим.

Лабини тишлабон қилди табассум ул маҳи анвар,
Қизил гул ғунчасида йиғлади, ман бир ҳино кўрдим.

Манам ишқида қон йиғлаб оқузуб ашки ҳасратни,
Ўшал соат ани шоҳ-у, ўзимни бир гадо кўрдим.

Мани сабру қарорим йўқ сани ҳажрингда, эй дилбар,
Сани хоки қудумингни кўзумга тўтиё кўрдим.

Бу Завқий ҳар замон бир дилрабо ишқида қон йиғлаб,
Ажойиб ушбу дунёда ўзимни пуразо кўрдим.

ОФАРИН

Жоно, жамолингни кўриб, жононлар айтур офарин,
Ўз кўксига ўзи уриб, ёронлар айтур, офарин...

Қадди ниҳолингга қараб, абру камонингга қараб,
Шоҳо, висолингга қараб, султонлар айтур офарин.

Булбул санга нолон ўлиб, қумри ажаб ҳайрон ўлиб,
Тўти кўриб гирён ўлиб, хушхонлар айтур офарин...

Лутфу қарам хонлар берур, дўст-дўстига нонлар берур,
Лаъли лабинг жонлар берур, ўлганлар айтур офарин.

Ишқингда кўп оворалар, борсун қаён бечоралар,
Хуснинг аро парвоналар, куйганлар айтур офарин.

Ёр келса маҳбубинг бўлиб, бир кеча маъшуқинг бўлиб,
Мезбон дуоғўйинг бўлиб, меҳмонлар айтур офарин.

Завқий қулингни додиға, тун кечалар фарёдиға,
Таҳсин этиб абётиға, жононлар айтур офарин.

ТҮЙНИНГ МУБОРАКЛАРИДИН

Фарғона аҳли, сизга ҳиммат муборак ўлсун,
Иҳёи шаръу миллат муборак ўлсун.

Ижоду ўйларингиз асли усули фаръин,
Хукми Худо, Расулдин суннат муборак ўлсун.

Мактабга бердингизлар бизларни, ота-она,
Ўргандик илму одоб-давлат муборак ўлсун.

Ҳам сизга, бизга келгон аҳбобу ошнолар,
Покиза хулқ бирлан хислат муборак ўлсун.

Айларга дафъи бидъат, қилмоқға ражъи сарват,
Ихлоси содиқона ният муборак ўлсун.

Рост ўлса гар муноҳий ишларни эҳтиёти,
Бир-бирга, мўъмин аҳли, шафқат муборак ўлсун.

Дунёю динни маъмур, бонийни айласун, халқ,
Ўғлию ҳам атоға санъат муборак ўлсун.

Эй келгон имтиҳона, бу мажлис олимона,
Ом аҳли маърифатлик суҳбат муборак ўлсун.

Завқий ила Сабрлар йиғлаб, деса «Илохо,
Миллат муборак ўлсун, нусрат муборак ўлсун».

ЎРГАНГАН

Дўст-хамнафас қайда ошнога ўрганган?
Сухбати Масихосо ким давога ўрганган.

Мен вафо шиор айлаб, топмадим висоли дўст,
Хамнишину улфатлар бас жафога ўрганган.

Носихо, сўзинг бас қил, тоқатим тугар тинглаб,
Менму шайху ё мулло, ким риёга ўрганган?

Булҳавас хумо бўлса, булбули навогарман,
Ким гули висол истар, ким ҳавога ўрганган?

Ваҳши хотирим билмам ҳар нечук ҳаво айлар,
Мубтало кўнгул қурғур ким навога ўрганган.

Айб айламангиз, аҳбоб, қариса қуйилмас деб
Завқийни(нг) кўзи, кўнгли дилрабога ўрганган.

* * *

Ман каби ҳеч ким жаҳонда ошиқи зор ўлмасун,
Бир парипайкар ғамида дийдахунбор ўлмасун.

Рози дил айтай десам, бир ҳамдамим йўқ, оҳким,
Кимса мандек ёридин маҳруми дийдор ўлмасун.

Айла тақрир ул хабарсиз ёра бир-бир арзими,
Воқиф ўл, бегоналар ҳаргиз хабардор ўлмасун.

Ушбудур арзимки, эй ороми жон, ҳижрон аро,
Ҳар киши мандек жаҳонда зору афғор ўлмасун.

Ҳасратим афзун, дилим пурхуну бағрим чок-чок,
Душманним қани ман каби ранжуру бемор ўлмасун.

Манга оламда юзинг гулзоридур мақсуд, бас,
Бўлмаса, сансиз жаҳонда боғу гулзор ўлмасун.

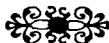
Доимо Ҳақдин умидим шулки, эй ороми жон,
Сандин ўзга манга ҳамдам ҳеч дилдор ўлмасун.

Хотирим ғамлик, кўзум намлик йўлингда субҳу шом,
Интизорингда киши ҳеч мандек афғор ўлмасун.

Эй фалак, ул маҳлиқо ишқида саргардан ўлуб,
Ҳеч банда ман каби мажнуни безор ўлмасун.

Назм ила қилди Каримжон арзини Завқий баён,
Раҳм айланг ҳолиға, маъюсу ночор ўлмасун.

* * *

Даргоҳинга ҳожатлар, ё Раббий, раво бўлсун,
Аҳбоблар, «Омин!» денг, мақбули дуо бўлсун.

Дин заъфида дил мажруҳ, бечора кўнгул маҳзун,
Жон қолди рамақларда, бу дарда даво бўлсун.

Еткурса насими хуш бу фасли баҳор ичра,
Гулшан гулин очмоқға бир боди сабо бўлсун.

Борони Ҳамал, раҳмат ямғурлари ёғдурсанг,
Ранжур кўнгулларға бир оби шифо бўлсун,

Бошлар уза еткурғил масъуди кавокибни,
Ислом эли бошидин наҳсият адо бўлсун.

Бу миллати ислома навбатни насиб айла,
Мўъминлара ҳам шояд бир нашъу намо бўлсун.

Эмди қаридинг, Завқий, кўй ғайрни зикрини,
Ҳар кимни ҳақиқатда мақсуди Худо бўлсун.

* * *

Сабрим уйини бузди келиб бир бало чафан,
Дарду балоға қилди мани мубтало чафан.

«Ўлдурдинг, во, ситамгару бедодгар!» десам,
Тобора-бора қилди зиёда жафо чафан.

Лозим эмасму нимнигоҳ ила ишқ элин
Таскини хотири учун этса имо чафан,

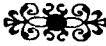
Хайратда қолдим ойинаи ҳуснингни кўруб,
Раҳм айлаб интизорино бокмас қиё чафан.

Жаллодлик кўзина мусаллам эрур экан,
Қатл этмак они мазҳаби ичра раво, чафан.

Одам ичинда кўрдиму давронда кўз очиб,
Оламда мунча шўҳ табиат, расо чафан.

Нозофарин, Худо хақи тарк эт санглигинг,
Раҳм айла сода Завқийға эмди, аё чафан.

* * *

Кулунгман шарбати васлингдин эт инъом, айлансун,
.....

Ики зулфинг тараб, жоно, тушумда жилвагар бўлдинг,
Эшонбек, Қорихон деб айлади илҳом, айлансун.

Рухинг зеболиғидин андалиблар жон чекиб, афгон,
Ўқуб минг дoston ишқингда, Гуландом, айлансун.

Юзи атрофида тебрансун ул кокуллари, айтинг,
Насими жон бошимға келса бир фoром, айлансун.

Хами абрў билан савдосидин ман айланай ялғуз,
Бошингдин ою кунлар, даври нофаржом айлансун.

Агарчи дилда бордур кўп паривашлар таманноси,
Ва лекин санга кўпдур эътиқодим том, айлансун.

На танҳо айлади Завқий мувашшах, ёр, исмингни,
Муқиму Фурқатий айлаб эмиш эълom, айлансун.

---

* Кўп нукта ўрнидаги мисра матнда тушиб қолган.

* * *

Манинг ахволи зорим сўргали ороми жон келсун,
Латофат боғида битгон ўшал рухи равон келсун.

Лаби лаъл-у, кўзи наргис, қади сарву санавбардур,
Жамии махлиқолар ичра ошуби жаҳон келсун.

Анинг хусну жамолини нечук ман шарҳ айларман,
Паривашлар аро рухсори мисли арғавон келсун.

Санинг ҳажрингда, эй жоним, қарору тоқатим қолмай,
Бўлуб ёдингда, эй маҳваш, юзим мисли хазон, келсун.

Раводурму манго мунча жафою жавру кулфатлар?
Жамоли орзусинда бўлубман нотавон, келсун.

Манинг арзимни, эй боди сабо, арз айла дилдора,
Манинг кулбамга лутф айлаб шакарлаб меҳмон келсун.

Салом айғил, агар Бозорқўрғонга гузар этсанг,
Насимо, Андижон сори нигори меҳрибон келсун.

Анинг хар бир сўзиға жон нисор этсам, ажаб эрмас,
Соғиндим дўстлар, эмди ўшал ширинзабон келсун.

Қарору тоқатим олди манинг сарви хиромоним,
Кўзимга жилвалар айлаб нигорим дарзамон келсун.

Хаёли дилгадур ҳамдам, висоли жонима марҳам,
Кўнгулни айласун беғам, ўшал сарви равон келсун.

Ўшал маҳваш жамолиға чунон муштоқимиз мунда,
Ўлар ҳолатга етдим, бир табиби меҳрибон келсун.

Нихон этмиш анинг номини Завкий байт аро, токим,
Ўқуб ул нозанин ёрим, рақиблардин ниҳон келсун.

* * *

Аё, эй рохати жоним, санго кул бўлғоним бўлғон,
Кўнгул тахтига султоним, санго кул бўлғоним бўлғон.

Кўруб зебо жамолингни, талаб қилдим висолингни,
Қилур кўнгул хаёлингни, санго кул бўлғоним бўлғон.

Муяссар бўлсанг, эй ёрим, фидо айлай, йўқу борим,
Етушмас нолаю зорим, санго кул бўлғоним бўлғон.

Юруб мастона-мастона, хироминг қилди девона,
Халойиқ қилса афсона, санго кул бўлғоним бўлғон.

Соғиндим, ёри жононим, нега сўрмайсан аҳволим?
Эшит арзим, кадрдоним, санго кул бўлғоним бўлғон.

Боқиб бир йўл, қилиб ханда, ўзингга айладинг банда,
Ақл, хуш қолмади манда, санго кул бўлғоним бўлғон...

---

* Ғазалнинг охири йўқолган.

* * *

Ман ики дилдор топдим, офати даврон экан,
Орази гул, хўбрўлар хайлида султон экан.

Лаблари шахду шакардур, сўзлари қанду асал,
Барча маҳвашлар етолмай васлига гирён экан.

Ул латофат гулшанинда парвариш топган учун,
Доимо ошиқлари шому сахар нолон экан.

Ошиқ ўлдум иккисининг ҳусну атвориғаким,
Иккиси ҳам чун булуғда мисли йўқ жонон экан.

Бир-бириға ёр бўлмиш икки дилбар ёрлар,
Лаҳза-лаҳза иккиси ҳам васлиға жуён экан.

Дод этмай найласун ошиқлариким, ҳар бири
Қатл учун ул қоши «ё»лар кифриги пайкон экан.

Лоларухлар, хушсуханлар, икки шахрошублар,
Дилраболар, маҳжабинлар лаблари хандон экан.

Лаҳжаси ширин, каломи жонфизо дилдорлар,
Рост айтсам, иккиси ҳам нодири даврон экан.

Ҳар ким инкор айласа сизларға, эй маҳбублар,
Бовар айланг, боқмайинким, ақли йўқ, нодон экан.

Жоним ўртар ул паривашлар ўти, афсуским,
Ўртагоним, куйгоним, маҳбублар, пинҳон экан.

Не бўлур, ул дилраболар ҳар замон ёд этсалар,
Хаста Завқийники, ул ҳам лойиқи эҳсон экан.

* * *

Гунаҳ қилмоқдин, эй тан, ўйла, куйгонингга арзирму?
Бу янглиф минг йил умринг бир кун ўлгонингга арзирму?

Юрурсан айш бирла лаззати нафсу ҳаво истаб,
Жаҳон ширинлиги боталхаи жонингга арзирму?.

Йигитлик қувватини сарф этиб беҳуда ишларға,
Қариғон вақтдаги афсусу армонингга арзирму?.

Жаҳоннинг гирудори, салтанатда шоҳлиғ тахти,
Қаро ер остида бир кеча ётгонингга арзирму?

Таадди, зулм ила бу жамъ қилғон мулку амволинг
Кетар фурсатдаги ҳоли паришонингга арзирму?

Минар бўлсанг сихатликда агар тозийнажод узра,
Яғоч от фикрини қилғилки, жавлонигга арзирму?

Эрур машриқда хуршиди ҳаётинг, тавба қилмайсан,
Чиқар бўлгонда мағрибдин пушаймонингга арзирму?

Тириклик борида иста ҳақиқат ёрин, эй Завқий,
Мажозийларни васли сўзи ҳижронингга арзирму?.

ФАРҒОНА

Фалак, афсуским, дастингда обу дона, Фарғона,
Хаводис оташида айладинг вайрона, Фарғона.

Кеча-кундуз, халойик, жажд ила айш истадингизлар,
Мукофотига бўлди жумлага гамхона, Фарғона.

Қилиб бойликни шукрин, ҳайру эҳсон этмадингизлар,
Кўрунг, оз кунда мухтож ўлдилар эҳсона, Фарғона.

Машойихлар риёсиз айламас бир таквию тоат,
Риёдин холи ўлмай хонақоҳу хона, Фарғона.

Мударрис дарсгўйлиғ қилмади авқофсиз харгиз,
Эмас рўшною холим, олдилар моёна, Фарғона.

Тамоми қозию аълам иши бўлди ришвату пора,
Ҳама авқоти бўлди эрта-кеч сулҳона, Фарғона.

Ҳама савдогар аҳли бирга ўн фойда талаб қилди,
Харид этмоқда ўрганди ҳама ялғона, Фарғона.

Вафо жон дўстлардин истамангиз, жабр кўргайсиз,
Биродарсиз, қани аҳду қани паймона, Фарғона.

На ялғуз бўлса очлиғ, балки тўфони бало ёғди,
Етимлар ноласидин тўлди бир афғона, Фарғона.

Тузарга янги меҳмона муаммои азал тарҳин,
Муносиб бир бино айлар келар меҳмона, Фарғона.

Бихамдиллаҳки, Завкий, ушбу майдин нўш қилдинг сан,
Асири доми гам, бир гўшаи майхона, Фарғона.

* * *

Бошимга тушуб шўриши савдойи Мадина,
Кўнглумга яна доғи таманнойи Мадина.

Доғи жигарим дилда ниҳон лола кабидур,
Кўнглайму дебон лолаи саҳройи Мадина.

Фирдавс тамошоси дилим истамагайким,
Кўнглум мани муштоқи тамошайи Мадина.

Айларму Худованд яна манга насиба?
Бўлмас янадин бодияпаймойи Мадина.

Ризвон дилида жаннат аро ушбу надомат,
«Ман бўлмадим анда чаманоройи Мадина».

Фирдавс қусурини ҳавас айламагайман,
Бир бўлса муяссар манга маъвойи Мадина.

Кимхоб ила атлас на керак, бўлса муҳайё,
Бистарға агар мрамару хоройи Мадина.

Танг ўлди дилим халқи жаҳон шўру шаридин,
Ё раб, қарам эт гўшайи танҳойи Мадина!

Эй, кошки Завқийга Худо қилса насиба
Ким, бўлса эди жон била саққойи Мадина.

* * *

Манки солмазман назар гулшан гули раъносина,
Боқмазам ҳаргиз фалак меҳри жаҳоноросина.

Лолаю сарву санавбар, гулни манзур айламай,
Бохмайин гулчехраларнинг қомати зебосина.

Оҳким, этди фалак ошиқ бани саргаштани,
Гулписар маҳбубларнинг барчадин аълосина.

Этмадим манзур, гарчи маҳжабинлар, шукрким,
Банда бўлдум хўблар хайлини бир мирзосина.

Суврати хуснин назора айлайн, солмам назар,
Боғ аро садбаргу лола, наргиси шахлосина.

Форат этди ул пари якбора нақди ишкими,
Эмди солмазман назар дунёю мофиҳосина.

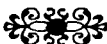
Раҳмат айтур халқ доим ул париваш ёрима,
Офарин айлаб яна одобу истиғносина.

Жонима ўдлар тушуб рухсори оташнокидин,
То назар солдум жамолу хусни беҳамтосина.

Орзу қилманг жамоли Юсуфи Мисрий агар,
Айла назора нигорим суврати зебосина.

Не ажаб, манзур ўлгач бўл мувашшаҳ, ул пари.
Айласа меҳру муҳаббат Завкийдек шайдосина.

НЕТАЙ

Ёр келур замона йўқ, келмаса-келмасун нетай,
Сарф этарға хазона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Маскани кўз ичра десам, мардум аро калон экан,
Таклиф этарға хона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Эски бузук харобада чуғздек айладим ватан,
Бир тузук ошёна йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Манъ этарга келмагин, кўп эмиш истихоралар,
Мундин ўтар баҳона йўқ келмаса-келмасун нетай.

Таъни законлар ўқлари кўксимизи ҳадаф қилур,
Келмагиндин нишона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Журъаи жоми васлидин бермаса-бермасун менга
Базми майи муғона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Кундузи партав афканим бўлмаса шамъи анжуман,
Ваъдаси бир шабона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Жону-кўнгулни(нг) торини соз чекарға шунчаким,
Мутриби хуш тарона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Кўзни тикиб қудумига токай ўлурман интизор,
Илмаса кўзга кулбами, келмаса-келмасун нетай.

Ишқ элини(нг) додига солмаса юрту эл кулоқ,
Одили бир замона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

Ул кўзи ваҳшимиз буён бўлмаса ром не ажаб,
Завқийда дому дона йўқ, келмаса-келмасун нетай.

НАСИҲАТ

Жаҳонда камсухан ким бўли, асрори ниҳон бўлди,
Кимики сўзлади кўп, билки, расвойи жаҳон бўлди.

Назокат ортурай десанг, мисоли фунча хомуш бўл,
Надинким оғзини то очди гул, барги хазон бўлди.

Чаманда аргувондек сураторо бўлмағинг хўб йўқ,
Пишарда мевасиз шармандадур, сирри аён бўлди.

Дема машхур бўлмоқ яхши, буғдой донаси пинҳон,
Дарахти килди жавлон, сарғайиб охир самон бўлди.

Биродар, ол мени(нг) пандимни, ўз қадингни синдирма.
Киши ўз иззатини билмади, охир ёмон бўлди.

Агар иззатталабсан камнамолиғ орзусин қилғил,
Қаю ажнос бисёр ўлса суди йўқ, зиён бўлди.

Садафлар кўп оғиз очмак билан кўкси бўлур холи,
Ки баъзиси лабин кам во қилиб дурри ягон бўлди.

Э Завқий хаста, оғзинг кам очиб, ибрат кўзинг очғил,
Ажабким қўл якода юргудек турфа замон бўлди.

* * *

Айни назарда ногох кўз ул жамола душти,
Кўнгул дегон асирим юз минг хаёла душти.

Ой оразина бокиб, қолди хижолат ичра,
Йўкса, камар юзина нечунки ҳола душти.

Давронда мен баланд деб, қилди уруж хуршид,
Урди юзин уёлиб, кам-кам завола душти.

Лаъли лабингда, жоно, холингни қора курдум,
Лаззат топиб чибинлар гўёки бола душти.

Хушрангликни шуҳра қилғонда чун Амирий,
Қочиб шаҳар ичидин саҳроға лола душти.

Ўз тоқатиға боқмай, ҳамранглик қилиб гул,
Шабтоб шамнамидин бошиға жола душти.

Назме қилибки Завқий васлига етмак учун,
Қилди мувашшах оғоз, Фурқат висола душти.

* * *

Афсус, ҳасратоки, мадори жаҳон қани?
Шайхи баланд мартаба, қутби замон қани?

Иршод элининг зубдаси, автоду қудваси,
Султони бовалояти сирри нихон қани?

Ҳар дам маорифин эшитиб, дил сафо эди,
Йўқ бўлди орифим манинг, нури аён қани?

Пири ҳақиқий, пешвойи машойихдин айрилиб,
Қон йиғласам, топилмас, ул ороми жон қани?

Дарёи илм, маъдани хилм бўлдилар фано,
Эй нақди моя, гавҳарим, эмди кон қани?

Йиғлаб фироқи Каъбада, Ҳақнинг ризоси деб,
Жон бердилар, мазори улуг остон қани?

Умрин ахир вақтида ҳижрат қилиб пирим,
Бир тарки суннат этмади, пири муғон қани?

Офоқи вақт, Ғавси маҳал, Саъдийи Сонийдур,
Анқойи ҳол, Завқий, баланд ошён қани?

* * *

Кўрдингизму, эй ахбоб, ранг-баранг балоларни,
Бир-биридин ортуқроқ дарди бедаволарни.

Тангдастлиғнинг отин кўрмагон киши йўқдур,
Фарқи йўқ бўлуб қолди шох ила гадоларни.

Жон рамаққа еттилар «мол» дебон, биродарлар,
Молпарастлик айланг аввал ағниёларни.

Таъна йўқидин тавба бу замона осибн,
Ҳеч бири ижобатсиз айлагон дуоларни.

Кўрмагон, бешакдур, ул насли одам ичра бир,
Ҳеч кулок эшитгон йўқ бўйла можароларни.

Фойдаға харис ўлманг, меҳнатингиз ортуқча,
Чунки хосият бермас суди кўп баҳоларни.

Эй хаваснинг ахбоби, сизға тобакай, точанд,
Собит айлағай тақдир жумла муддаоларни.

Сабр этинг, биродарлар, айланур бу чархи дун,
Ҳосил этгуси токай коми худнамоларни.

Бизға, эй муосирлар, Тангри ўзи раҳм этсун,
Эй замон эли, қўйманг, тилдин авлиёларни.

Завкий, дема чун-чаро, бандалиғнинг шартидур,
Сабр қил балоларға, тут ризо қазоларни.

* * *

Дариф, умри азизим, хайфким, исён илан ўтти,
Ажал ёди кўнгулда турмади, исён илан ўтти.

Азоби охират, ваҳми қиёмат, нома паррон бор,
Надомат қилмай, умрим шод ўлуб, хандон илан ўтти.

Сирот отлиғ гузаргах, сидқи дил-ла Ҳаққа ёлборган,
Сахар тургон, худо дегон киши осон илан ўтти.

Жаҳолат бирла юрдим, суҳбати марди Худо топмай,
На Ҳақ ёди билан кўнглум, на кўз гирён илан ўтти.

Агарчи наҳйи билдим, нафси шайтон раъйига кирдим,
Гуноҳи ошқоролар қилиб пинҳон илан ўтти.

Таассуф қилмадинг ҳеч ҳиммати мардона ҳақларга,
Ажал дарвозасидин давлати имон илан ўтти.

Йигитлиғ давлатин кўрдинг, қарилиғ иззати етти.
Қани шукрингки, ризқинг неъмат алвон илан ўтти.

Единг, ичдинг, гунаҳ қилдинг, неча гафлат билан ётдинг,
Баҳойимтийнат ўлдинг, сийратинг инсон илан ўтти.

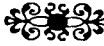
Жаҳон боғи аро гул фаслида булбулни кўрдингму,
Фигону ноалар айлаб сахар, нолон илан ўтти.

Ганимат умр, ғофил бўлма, ўтган жумла ёроннинг,
Тарикат борасинда хизмати мардон илан ўтти.

Ўзинг инсоф қилғил, ақлу дониш лофини урма,
Тамоми умр, Завкий, суҳбатинг нодон илан ўтти.

МУХАММАСЛАР

* * *

Фурсат ғанимат, ахбоб, миллатга кўз очайлик!
Саъй ила жону дилда ҳимматга кўз очайлик!
Дину диёнат истаб, ғайратга кўз очайлик!
Ҳақ амри фарз бирла суннатга кўз очайлик!
Умр ўтти ғафлат ила, ибратга кўз очайлик!

Бу кунда бошга тушгон савдони ҳеч унутманг,
Кўргон қиёмат охин ғавғони ҳеч унутманг,
Ҳар кимса онт ичарлик даъвони ҳеч унутманг,
Бу ваҳм бирла эмди уқбони ҳеч унутманг!
Поси шарият айлаб, хизматга кўз очайлик!

Хурриятү мусовот ёндирдулар чироғин,
Маҳкам тутунг бу фурсат шаръи шариф яроғин,
Истанг амаллик олим фатвосининг сўроғин,
Очинг аҳолиларнинг ғафлатда қар қулоғин,
Бас эмди сустдинлик, журъатга кўз очайлик!

Истанг ҳуқуқи диний, якраңг эмиш ҳуқумат,
Уйқудин уйғотинглар, ҳожотталаб райят,
Бўлди шиори ислом истарға бизға рухсат,
Жонларға қўйса миннат, истар кишиға раҳмат,
Бемор аср ўтти, сиххатга кўз очайлик!

Умдидимиз гули ҳам бу навбаҳор очилди,
Қон ёшлар оқғониға юз лолазор очилди,
Ҳар ерда оби раҳмат лайлу наҳор очилди,
Сармаст эдик ҳамиша, эмди хумор очилди,
Хушёр ўлуб, муваққат суҳбатга кўз очайлик!

Алхамдулиллоҳ, бўлди равнақ физо шарият,
Қилди замона сайқал, топди жило шарият,
Ҳар гўши қар эшитсун, қилди нидо шарият,
Йўл бошлади тутуб қўл, бу раҳнамо шарият,
Қўб йил азоб чектик, жаннатга кўз очайлик!

Бўлғон вакил бизға, эй, мутлақул-инонлар,
Тангри ато қилибдур, хол ўзгариш замонлар,
Миллат хазойинина, эй, яхши посбонлар,
Сарф айланг ушбу йўлда бош бирла нақди жонлар,
Бир иш қилингики, Завқий, ҳайратга кўз очайлик!³

АЖАБ ЭРМАС

Бу кунлар бошимизда бир саҳоб ўлса, ажаб эрмас,
Мунаввар зимнида бир офтоб ўлса, ажаб эрмас,
Бу давлат сув юзинда бир ҳубоб ўлса, ажаб эрмас,
Кўрулса суврати, асли ниқоб ўлса, ажаб эрмас,
Очилса пардалар юздин, хижоб ўлса, ажаб эрмас.

Дуоя қўл очиб, аз тахти дил йиғланг, мусулмонлар,
Заиф ўлди, билурмусиз, бу нуқсон бирла иймонлар,
Худоба ялбаринглар, кетмасин кўнгилда армонлар,
Буродарлар, азизлар, яхшилар, аҳбоб ёронлар,
Дуолар Ҳазратига мустажоб ўлса, ажаб эрмас.

Насими жонфизо беморларга, эй сабо еткур,
Ҳазон пажмурда бўлганларга бир оби ҳаво еткур,
Қўй эмди биз билан бегонани, бир ошно еткур,
Ғадомиз, бошлар узра соялар солсун, Ҳумо еткур,
Муқаррардур, замона инкилоб ўлса, ажаб эрмас.

Шариат нури бирлан арсаи оламни анвар қил,
Бисоти салтанатга зийнати исломни зевар қил,
Амири адл густар, ҳукмрон мазлумпарвар қил,
Асоси зулм дафъин қил, адолатпеша сарвар қил,
Адувлар кор бори ихтисоб ўлса, ажаб эрмас.

Шиори шаръ бирлан зийнат афзо бўлса Фарғона,
Ҳавоси рухпарвар ҳам дилоро бўлса Фарғона,
Жаҳон аҳлига гўё дафъи савдо бўлса Фарғона,
Тонг эрмасдурки, гўё жаннат осо бўлса Фарғона,
Бўлуб туфроғи анбар, сув гулоб ўлса, ажаб эрмас.

Ўтуб бир қарн, аҳбобим, жаҳон обод кўргайсиз,
Жаҳон аҳлини қайғу қайдидин озод кўргайсиз,
Гирифтори алам эрмас, ҳамани шод кўргайсиз,
Авалги ўтгану кетган кўнгилда ёд кўргайсиз,
Қарифан чоғда бир аҳди шабоб ўлса, ажаб эрмас.

Башоратларни билсанг, Завқий олам оғаҳидиндур,
Бу раъй, албатта, ислом аҳли бўлса, матлабидиндур,
Бўлур бир канзи махфий ошкоро деб жалидиндур,
Деган тарихлар ул Нейматуллоҳ Валидиндур,
Бу сўз валлоҳу аълам биссаваб ўлса, ажаб эрмас⁴.

* * *

Фалак иликида гуногун балолар бор экан мундоғ,
Вафосиз дахр ичинда бевафолар бор экан мундоғ,
Ситамгар чархдин рангин балолар бор экан мундоғ,
Балолар ёғдуран боди ҳаволар бор экан мундоғ,
Ўз ўғлига муҳаббатсиз атолар бор экан мундоғ.

На деб оху наво қилмай бу кажрафтор дастидин,
Бошимга ғам кетурган ушбу пурозор дастидин,
Фиғони андалибдур доимо ул хор дастидин,
Изоларни кўруб озурдаман бисёр дастидин,
Фано мулкида сайр этган анолар бор экан мундоғ.

Бирор ғамхору мунис йўқки, ифшо айласа ҳолим,
Қулоқ солса, эшитса, лаҳза-лаҳза арзи аҳволим,
Баён қилсам, кўнгулда қолмаса бир қийл ила қолим,
Мани мазлума зулм айлаб, бариси бўлдилар золим,
Тараҳхум этмаган бемехр анолар бор экан мундоғ.

Нечук дод этмайин бул кун манга ҳеч ким бўлолмайдур,
Дема улфат билан ғамгин дилим беғам бўлолмайдур,
Паришондур дилим, бир бор хотиржам бўлолмайдур,
Зиёда бўлди дердим бора-бора, кам бўлолмайдур,
Жаҳон ташвишидин фориф уқолар бор экан мундоғ.

Атолик қул эрурман, ўз қулимга ихтиёрим йўқ,
Жамоалар ичинда бир гадодек эътиборим йўқ,
Гарибу бекасу афтодаман, хешу таборим йўқ,
Хама бешафкату гўё мусофирман, диёрим йўқ,
Валек бегонага ўхшаш тағолар бор экан мундоғ.

Чиқиб бошим олиб, дунё кезиб бир ёр ахтарсам,
Ғамимни шарх этарга дардлик ғамхор ахтарсам,
Дилим хушнуду хуррам этгудек дилдор ахтарсам,
Ўзимдек бағри бирён, сийнаси афгор ахтарсам,
Мурувватсиз қариндош, акраболар бор экан мундоғ.

Буларнинг зулмидин юз дод, бедод айламай найлай,
Куюб зор ингрануб, дардида фарёд айламай найлай,
Машаққат бирла ўтган кунларим ёд айламай найлай,
Танимни қайди ғамдин, Завқий, озод айламай найлай,
Ямону яхши неча ошнолар бор экан мундоғ.

ЮЗИНГНИ КЎРСАТИБ

Юзингни кўрсатиб аввал, ўзингга бандалар қилдинг,
Яна кўнглум олиб юз ноз бирла хандалар қилдинг,
Жамолинг партавин сочиб, ажойиб жилвалар қилдинг,
Масихдек бир боқишда мурда жисмим зиндалар
қилдинг,
«Сенга мен то қиёмат ошно», деб ваъдалар қилдинг.

Қани менга вафойи аҳд қилганинг, гули ғунча?
Қани булбул сифат олдингда тургоним очилгунча?
Қани бизларга хамсухбат рақиблардек тонг отгунча?
Сани дарду фироқинг айтиб-айтиб йиғлай ўлгунча,
На деб, э мехри йўк, мен хаста қулга ғамзалар қилдинг,

Деб эрдинг: кеча-кундуз мен сени ёринг бўлурман деб,
Тикондек сухбатингда бир гули норинг бўлурмен деб,
Жафони сенга оз айлаб вафодоринг бўлурман деб,
Умидим кўп эди ёлғиз харидоринг бўлурман деб,
Ажаб ким халқ ичида булхавас деб шиквалар қилдинг.

Менга мардумлар айди: «Берма кўнгили бевафо ёра,
Сени овора айлар, аҳди ёлғондур ситамкора,
Вафоси йўк, ишонма сўзига, шўхи жафокора»,
Дедимким, носихо, инъоми кўпдур ошики зора,
Нетай, э бемурувват охири, шармандалар қилдинг.

Тарики ошнолиғни бузиб номехрибон бўлдинг,
Мени жононим эрдинг, энди кимга жонажон бўлдинг,
Неча кун менга улфатлик қилиб оромижон бўлдинг,
Кўзимни мардумида неча соат мехмон бўлдинг,
Қаландардек танимга ғам ҳаририн жандалар қилдинг.

Кима айтиб, кима йиғлай бу золим ёр жафосини,
Ҳақиқат қилмаса маъшук деган ошиқ хатосини,
Ҳамиша фурқатин тортсам, рақиб кўрса вафосини,
Қаю Лайлисифат мундоқ қилур Мажнун гадосини,
Юзингни бир кўрай десам қўлингни пардалар қилдинг.

Агар билсам эди бегона бўлмоқ ихтиёрингни,
Бошимга солмас эрдим, беҳуда савдойи корингни,
Ҳама айтур: нечук қилдинг, ўшал мастона ёрингни,
Кўнгулда гинаси бор, арз қил аҳволи зорингни,
Солиб бўйнимга ҳажринг занжини бадкардалар
қилдинг.

Юрагим раҳна бўлди, бас қил истиғнони, жононим,
Фироқинг торта-торта ёшлигимда кетди дармоним,
Арозингни қўйиб, лутф айласанг ҳеч йўқдур армоним,
Кўзим нури, танимнинг қувватисан, эй дилоромим,
На хуб бир неча кун Завқий қулингга шевалар қилдинг.

ДЕМИШ ХОН

Чекиб хасрат демиш хон, шахри Хўқандимдин айрилдим,
Иним Султон Муродбек эрди пайвандимдин айрилдим,
Ки Насриддин деган шахзода дилбандимдин айрилдим,
Яна Ўрмонбек отлик яхши фарзандимдин айрилдим,
Бошимда тож, белим узра-камарбандимдин айрилдим.

Кўриб давлат гурурин юрту элдин беҳабар бўлдим,
Заволининг кўриб, дўстлар, хазондек ғам билан сўлдим.
Гуноҳсиз нечалар мўю соқолин тердириб юлдим,
Мукофотин кўриб, дўстлар, ажал келмай тирик ўлдим,
Қолиб бу ерда ғамлар бирла, хурсандимдин айрилдим.

Чиқардим бидъат ишларни хазина бўлса шояд деб,
Ижора бирла таг жойи олурдим тўлса шояд деб,
Хушомадгўйларим ўргатдилар хон кулса шояд деб,
Фақир бечораю бе хонумонлар ўлса шояд деб,
Ёмонлар сўзи бирла яхшилик пандимдан айрилдим.

Кауфманга мураса деб қилурдим ошнолиғни,
Кўтарди ул кўнгилнинг хонасидан рўшнолиғни,
Шариатга солиб раҳна қилардим беҳаёлиғни,
Бериб султонлигимни мен сотиб олдим гадолиғни,
Хазина ичра ях дону саноч ганжимдин айрилдим.

Хароб ўлдим бу ерда билмадим ободлик қадрин,
Кишига кул бўлиб билдим бугун озодлик қадрин,
Кўриб меҳнат, машаққатлар билибман шодлик қадрин,
Шикоримдан қолиб фахм айладим сайдлик қадрин,
Кўлимдан кетди давлат оҳуси сайдимдан айрилдим.

Васика бузганим, албатта, бошимга бало бўлди,
Тушиб эл ичра ғавғо шўру шарга мубтало бўлди,
Раият тортди тиф шоҳига, найлай, беҳаё бўлди,
Тутиб Офтобачи бирла ҳамма лашкар адо бўлди.
Захар бўлди еган ошим, ширин қандимдин айрилдим.

Менингдек ҳеч мусулмон хонавайрон ўлмасин ҳаргиз,
Қидирмиш-қилмишига ҳеч пушаймон ўлмасин ҳаргиз,
Хижолатдин юрак-бағри тўла қон ўлмасин ҳаргиз,
Худоёрдек яна ҳеч бандаси хон ўлмасин ҳаргиз,
Хусусан Марғиному Завқий жон Андимдин айрилдим.

МЕН КИМГА ДЕЙ

Дилдаги розимни, эй, боди сабо, мен кимга дей,
Сен кўнгул сиррига махрам ошно, мен кимга дей,
Чекканимни зулму бедоду жафо, мен кимга дей,
Хасратим кўп, бир париға мубтало мен кимга дей,
Ишқида куйган юрак бағрим адо мен кимга дей.

Қайда зикри шахд этай, ширин мақолимни демай,
Гулни(нг) васфи йўқ керак, рухсори олимни демай,
Сарвлар фикри керакмас, навнихолимни демай,
Хусн мулкин шоҳи бўлса арзи холимни демай,
Термулиб йўлидаги ётган гадо мен, кимга дей.

Андалиби боғ ўлиб илхон чекардин тинмадим,
Гох-гоҳи нолайи пинхон чекардин тинмадим,
Савти гулбонги садо нолон чекардин тинмадим,
Гул юзингни шавқида афғон чекардин тинмадим,
Бу чаманда булбули дostonсаромен, кимга дей.

Кўрқмаган кимдурки ошиқларни охи сардидин,
Бестун тоғидаги Фарходи ғампарвардидин,
Бу жунун саҳросида Мажнуни олам гардидин,
Ақл носих, ишқ бебок иккисини(нг) дардидин,
Айта олмай ҳеч кимга бу можаро, мен кимга дей.

Сокиё, садқанг бўлай, бир нўш тутғил Завқийға,
Йўқ ғалат дерман шароби хуш тутғил Завқийға,
Риндлар ичра майи мадҳуш тутғил Завқийға,
Гарчи икроҳи табиат гўш тутғил Завқийға,
Сенга демай арзиҳолим, дилрабо, мен кимга дей.

* * *

Эй кўнгул, фурсат ғанимат, йиғла ҳар шому сабо,
Бу замона фитнасинин қўл очиб айла дуо,
Халқ аросинда таажжуб бўлди бир фирқа бино,
Малла тўн эғнига кийгон, ўзлари аҳли ғино,
Диллари пурдур гунаҳдин, суврати сўфинамо.

Доимо дунёни фикри, ишлари судхорлиғ,
Йўқ эрур тийнатларида зарра мардумдорлиғ,
Ўткарур авқот эшиқларда, қилиб беорлиғ,

Кўнглида тазвиру макру хийлаю бадкорлиғ,
Қўлда тасбиҳ, белда сажжода, тилида раббано.

Ҳар киши кўрса вужудин, «Кел бери, муфлис! — дегай,
Қалтираб токай юрурсан, ман закотингни берай!»
Титраб айтур: «Мискину бечораман, кандоғ қилай?!»
Етти кунлик қолгон ошини кўюр бўлса, дегай,
Йиғлаб айтур: «Эски тўн бўлса, беринг ҳожатраво!»

Ойига тиллоки беришгаки олгай судини,
Қилмағай ҳаргиз ижора, билмағай беҳбудини,
Ҳиндую тарсо қилолмас ушбу иш мавжудини,
Жузялар айлар, ўшал ҳам навъи эҳсон, жудини,
Эл кўзига бўлмай ўлсун зохири аҳли сафо!

Қайди дунёлиғ учун хафтоду ду миллатга хеш,
Баъзига айлаб хушомад, баъзига келтурди пеш,
Суди йўқ одамни кўксига урор оҳиста ниш,
Хотири ғамгин бўлиб, бўлғай юроги реш-реш,
Ботини занги кудурат, тақлидидур порсо.

Ҳирс аҳли, хизмати пири муғон қилмай ўлинг!
Амри маъруф, наҳйи мункардин баён қилмай ўлинг!
Эл кўзидин, жамъ этиб зарни, ниҳон қилмай ўлинг!
Нафси сағни доим анда посбон қилмай ўлинг!
Бош кўюб ётгил зар узра, эй, нигахбон аждаҳо!

Макру найранг ишларида, важҳида шайтон шарик,
Бошида оқ дўффи, пойида кафш, маҳси чирик,
Гох панжшанба кунда қайнатиб ичгай филик,
Мисли Қорундек бўларни, эмди Мирпўстин тирик,
Ёки ёғдирсун бошиға тошлар сўйи само.

Хонақоҳ ичра қочарларким харобот ўлғали,
Қиш узун салла қилиб, соҳибмуножот ўлғали,
Яхши ушбу фикрлик марги муфожот ўлғали,
.....*
Қайдоғ айлай, бу замона ичра бўлди беҳаё!!

Завкиё, қилдинг шикоят неча пурхор аҳлидин,
Динини дунёга сотгон жамъи бадкор аҳлидин,
Ҳирси дунёга фирифта баъзи беор аҳлидин,
Эҳтиёт эт, домиға тушма, бу маккор аҳлидин,
«Етмиш икки, — деб, гуноҳимдур», хабар берди яно.

* Кўп нукта ўрнидаги мисра йўқолган.

ЗАБОН ОЧДИМ

Забон очдим, қилай тавсифини аввал қалам қоша,
Насибинг бу эрур деб солди хижрон захридин оша,
Қилибдур ваъда мендин ёшурун бир-икки ўйноша,
Кима дод айлайин, ёр ўлди ёрим неча авбоша,
На суд эмди фиғону нола қилсам бош уриб тоша.

Қачонким хор янглиф гул рухинг васли аро бўлдим,
Жудолик ихтиёр этганда мен япроқ каби сўлдим,
Самуми ғам келиб тегди, алам борониға тўлдим,
Видойи қилдимү кўргил, қаро бахтимни ким, ўлдим,
Муяссар бўлмади юзина бокмоқ кўз тўлиб ёша.

Насихат этмагил, аҳли фасоҳат, айлама таън ҳам,
Фидо қилдим нигорим йўлида жоним била тан ҳам,
Кўриб бир лаҳзасин таън этмагил, содда эмас ман ҳам,
Мени айб этма, бердинг нақди жон деб, зоҳидо сан ҳам,
Эрур савсар олиб ой эгри қўйса бўркини боша.

Қаю жонбоз ошиқ жонини жонона бермишдур,
Фироқу Фурқатий хижрон ўтина ёна бермишдур,
Гадоларга азал султони бир дурдона бермишдур,
Фами ишқинг кўнгулни захм айлаб қона бермишдур,
Ажабдурким, саховат айламиш султон қаллоша.

Умид айла Муқимий кўйида кўп нола қилдурди,
Топиб Нусрат ўзини тиғи Фурқат бирла тилдурди,
Ўшал Мухий қушига Нисбатий Завқийни илдурди,
Нихон дардингни кўз қон ёш тўкиб оламға билдурди,
Гирифтор ўлмасун Ҳозий каби ғаммоз йўлдоша.

* * *

Фарёд, эй гардуни дун, юз додлар сандин букун,
Қилдинг бизи мотамзудо сан-сан сипехри нилгун,
Бошларга солдинг фитнадим найранг била турли ўюн,
Бу зор сар то по чигал бўлди, тугун узра тугун,
Доим замонанг инкилоб, давронинг ўлди бесукун.

Эй чарх, давринг илгари мундоғ замон кўргонмуди?
Ёинки мундоғ даврни ахли жаҳон кўргонмиди?
Бир номлик анқо масал жумла ямон кўргонмуди?
Тўфони Нўҳи набий бу мавжи қон кўргонмуди?
Ҳасратда ўлдурдинг бизи, эй вожгун, эй вожгун!

Очлиғ, вабодин ваҳми жон ҳам болшувикдин ҳам дейин,
Бу жумладан тинчитмади ҳам эртаю кеч ўғридин,
Ҳар ерда ҳар мансаб учун бўлди адоват бирла қийин,
Душвор иши бечоралар ҳам бўлди, бойларга қийин,
Эй, саъди кавкаб, бормусан, бу мунча толеълар забун?!

Ғафлатда кўп-кўп ухламанг, ахли замона, ўйғонинг,
«Оллоҳ» демакка кечалар топиб баҳона уйғонинг,
Ташлаб риё, жон шайхлар, ўқуб, дугона, уйғонинг,
Ҳар марди Ҳақ бир ох ила зулми ямона уйғонинг,
Шоядки, Хизр ила Фиёс бизларга бўлса раҳнамун.

Бу инкилобий даҳрда тоқай бўлар бу доругир,
Ё раб, ўзинг осон қилиб, лутф айла бир одил амир,
Бирни дуосин қил қабул, хоҳи сағир, ўлсун кабир,
Бир софтийнат ҳукмрон то бўлмаса равшанзамир,
Бу лавҳи оламдин қачон маҳв айлағай нақш фусун.

Ё, раб шифое қил карам биз осийи маъюбға,
Юв, чирки ғамдин тоза қил, бу чашмаи Айюбға,
Айлаб иноят, восил эт толиблари матлубға,
Кўп мунтазир, муштоқмиз бир Махдийдек маҳбубға,
Еткур висолига бизи, кўп бўлди ҳижрони узун.

Бу ер юзини мунча ҳам мотамсаро қилдинг, фалак,
Ҳар кимсаға юз минг балони ошно қилдинг, фалак,
Ҳар дарди оламсўз этиб, кўп бедаво қилдинг, фалак,
Бизларға юз жабру жафолар борхо қилдинг, фалак,
Ҳушу хираддин айрилиб, бўлдик ҳама аҳли жунун.

Ким ҳукмрондур, зулм ила, ҳукми адолат бўлмади,
Тобора нахсият фузун, саъди саодат бўлмади,
Маъмур ўлуб дунёю дин, тоза иморат бўлмади,
«Аврод» ўқуб қилгон дуо ҳаргиз ижобат бўлмади,
Ҳеч кимса жону дил била тавбаға бош қўймас букун.

Ё раб, кўнгулда ихтиёр, хижрат насиб этсанг агар,
Узлат қилиб, олсам қарор ислом малудиға мақар,
Кам-кам ирода хоҳиши бўлса, Ҳарам қилсам сафар,
«Таскин топарму» деб, умид Завқий қилар шому сахар,
Оламда бу жангу жадал, дунёда чангу ҳам қуюн.

* * *

Бу фалак кажравидин омию мулло аралаш,
Неча нодонлар ила мардуми доно аралаш,
Зоҳиду обид ила фосику расво аралаш,
Диллари абтар-у, ботинлари бийно аралаш,
Хотири жамъ Хўқанд аҳлига ғавғо аралаш.

Шукр қилмай, бошимиз узра бало келтурдинг,
Айтайин бир-бир ани, дилга ҳаво келтурдинг,
Нақшлик, рангин иморатни бино келтурдинг,
Қаъбадин неча васиятни яно келтурдинг,
Анда ҳам бўлмади фосиқлара такво, аралаш.

Неча ойлар тутулуб, кун, кулишиб бўлди қаро,
Думи бор юлдузи сайр этти, чиқиб сўйи само,
Кундузи кеча бўлуб, ёғди бало узра бало,
Тебраниб рўйи замин, сўнгра кириб келди вабо,
Ўлдилар яхши-ямон, жўраю тухфо аралаш.

Кирдилар халқ масжид сори ажал шиддатидин,
Уйғониб нафсу ҳаво бирла ҳавас ғафлатидин,
Қўлиға тасбиҳ олиб, қилди Расул суннатидин,
Қўтарилди бу вабо ҳодийи дин ҳимматидин,
Яна эрликлари, хотунлари ихфо аралаш.

Тавба қилмай юрушуб, ўтти неча даврони,
Бидъат ишларни бино қилди Худоёр хони,
Қувдилар сабрсизин, гарчи эди султони,
Дин уйин раҳна қилиб кетти бани куфроний,
Мўъмину нўғай кофиру тарсо аралаш,

Қўп киши ўлди шаҳид ўқ била, кўзи сузулиб,
Бердилар шаҳрни ҳам, риштаи уммид узулуб,
Келди Фарғона аро турлу балолар қўзулуб,
Эмди бу ҳолда келишмиш яна Қошғар бузулуб,
Хитою тунгонию қошғарий гўё аралаш.

Ҳали ҳам айни маҳал, ҳар дамига шукр қилинг,
Аслингиз бир кафи туфроғдин эрур, фикр қилинг,
Доимо ҳамду сано тилга олиб, зикр қилинг,
Қолмасун дин ишининг зарра ками, бикр қилинг,
Завқие, хосили сўз ушбуки, дунё аралаш.

* * *

Дарифо, дунёда сохибдуо пиримдин айрилдим,
Очилмай гунчайи дил, муддао, пиримдин айрилдим,
Кўнгул миръоти доим хушжило пиримдин айрилдим,
Басе мушкил эрур, мушкилкушо пиримдин айрилдим,
Муридлар, йиғлашинг, марди Худо пиримдин айрилдим.

Кел, эй, жон булбули, гулшандин айрилдинг, фигон
килғил,

Кел, эй, тил сўзлагил, ахволи пирингдин баён килғил,
Кел, эй, кўз, йиғла бу дардимға, қон ёшим фишон

килғил,

Кел, эй, хасрат ўти, куйдур вужудимни, ниҳон килғил,
Тирикликни нетай, аҳли фано пиримдин айрилдим,

Кетарда Каъба сори дасти покин ушламай қолдим,
Пиримни орқасидан Қитмир ишин бошламай қолдим,
Губори роҳ бўлуб, кибру хавони ташламай қолдим,
Кўнгул зангори кўпдур, сайқал этмай, ишламай қолдим,
Неча мисни зар этгон кимё пиримдин айрилдим.

Хамиша иштиёки Каъбаи равза хаёлида,
Агарчи йўқ эди қувват қари қадди ниҳолида,
Ва лекин қуввати ботин бағишлар касби ҳолида,
Анинг-чун азм қилдилар етарман эхтимолида,
Қолиб ғафлатда, андоқ рахнамо пиримдин айрилдим.

Қилиб ҳижрат ахир умрида Ҳазрат суннатин тутган,
Ризойи Хожа излаб, лаззати дунёсидин ўтган,
Топай деб обрўй, йўлларда кўп хуноби ғам ютган,
Етолмай Каъбага, ул Каъбайи мақсудига етган,
Равиши доимо сабру ризо пиримдин айрилдим.

Тириклик борида шахру диёридин жудо бўлғон,
Намозин Робиъадек ҳар қадамда бир адо қилғон,
Кўруб ранжу машаққат йўл аро, паймонаси тўлғон,
Ададсиз ранж тортиб, орзуйи Каъбада ўлғон,
Ажал жомин тутуб эрмиш қазо, пиримдин айрилдим.

Пиримнинг марқадига жон фидо қилмасмудим, кўрсам,
Губори хоки қабрин тўтиё қилмасмудим кўрсам,
Тавоф айлаб мазорин, илтижо қилмасмудим кўрсам,
Уруб остониға бош оҳу воҳ қилмасмудим, кўрсам,
Қадам босгон изи кўзга даво пиримдин айрилдим,

Сулуки орифи Раббоний, нисбат эрди Нақшбандий,
Эдилар Ҳазрати эшон Азимхожамни фарзанди,
Ики, уч насл бирлан Боғдор эшонни пайванди,
Аларнинг ким ризосин топса, Мавлосини хурсанди,
Замона хосларига муқтадо пиримдин айрилдим.

Насабнинг асли таҳрири эдилар оли Аббосий,
Ҳасаб важҳиға якто эрди, билсанг, поси анфоси,
Муборак номи Саъдийи Соний, Хўқанд эрди маъвоси,
Урарди мавжи илму хикмату тавҳид дарёси,
Ҳақиқат баҳри дурри бебаҳо пиримдин айрилдим.

Муҳиблар маърифатлик соҳиби бу хонақаҳ қайда?
Шариат ичра комил пиримиз олампаҳо қайда?
Сутуни дину дунё, устивори такаюҳ қайда?
Бу гумроҳларга йўл бошлағучи ул марди роҳ қайда?
Тариқат водийсида раҳнамо пиримдин айрилдим.

Фигонким, хасрату афсус, мардони жаҳон кетти,
Қолиб гофил, учурдим, пири шаҳбозим қаён кетти?
Ҳама зулматда қолди, партави нури аён кетти,
Бақо мулкини сайр этмак учун шоҳи жаҳон кетти,
Ладун илми замири ичра жо пиримдин айрилдим.

Шукр, алҳамдулиллаҳ, нури чашми жонишини бор,
Ики фарзанди оқил, комили нисбат аро тайёр,
Қўнгул боғи очилғон ҳол бирлан юз чаман гулзор,
Бўлубдур бахравар қол илмидин ҳам вокифи асрор,
Қилай булбул каби юз минг наво, пиримдин айрилдим.

Илоҳо, тонгла маҳшар бизга ҳодийларни раҳбар қил,
Ҳабибинг Мустафони жумла раҳбарларға сарвар қил,
Қиёмат кунда ташна тутмағил, сероби кавсар қил,
Бу толибларға жаннат ичра дийдоринг муяссар қил,
Шухуди ботини Завқий, сафо пиримдин айрилдим.

ҚИССАИ ФАРҒОНА

Эшитинг, қиссае ман айлайн изхор Фарғона,
Куюб, хокистар ўлди жумлаи бозор Фарғона,
Мисоли оташ бўлди, кўрунг гулзор Фарғона,
Чекиб аҳли бу золим дастидин озор Фарғона,
Мусулмонлар кўзиға эмди бўлди тор Фарғона.

Мусаллат килди ноҳақ феълимиздин болшувикларни,
Кўтарди бошимиздин соя бўлгон хону бекларни,
Ўлум чоғига солди болшувиклар бу тирикларни,
Киши билмас ҳисобини куюб ўлгон ўлукларни,
Ўлуклардин бўлубдур кўчалар мозор, Фарғона.

Куюб икки тараф Хиштлиқ масжиддин хавли, дўқонлар,
Билинг, то бу тараф Хишткўфруку ҳам Жомеъ,
каффонлар,
Асар йўқ расталардин, куйдуруб бу номусулмонлар,
Куюб кул бўлди беҳад, кўп «Далойил» бирла
«Куръон»лар,
Худодин ўзга билмас, бу нечук асрор, Фарғона.

Эсиз, бу шаҳримиз обод эди жаннат каби гўё,
Йиғилди неча гофиллар, иборат бўлдилар аъзо,
Очилди маслаҳатхона, анинг номи эрур «Шўро»,
Берибдур катталар улким, «Ғазот фарз бўлди» деб
фатво,
Урушти беҳазона, бевали, ночор, Фарғона.

Қадам кўйди неча бир фитнажўлар кори бежога,
Сабаб бўлди касофатлар бу янглиғ шўру ғавғога,
Қочиб, ғавғони кўзғаб, ўзлари чўл, дашту сахрога,
Қилиб вайрон бу оламни, келур охир тамошага,
Кўринмас кўзга ҳаргиз, қил назар, осор, Фарғона.

Бериб фатво, «урушинлар!» демай қози Камол ўлсун,
Ҳамани йўлдин оздургон ўшал фосидхаёл ўлсун,
Яна Абдуррашид ханги хардек оксоқол ўлсун,
Бўлуб «Шўро»да аъзо, бетамиз бир неча мол ўлсун,
Алар зулми билан бўлди, билинг, мурдор Фарғона.

Кима дод айлайн, аҳли ҳукумат бўлса Одил кўр,
Тўқуб, халқ қонига зомин бўлубдур бўйла жоҳил кўр.
Урушни бошлабон бесар, ўзи бўлмайд муқобил кўр,
Қочиб, билмамки, охир кетти Афғон ичра Қобил кўр.
Юруб ғурбатда, харгиз кўрмасун дийдор, Фарғона.

Бу ишлар барчаси ўз феълимизлин бўлди, ёронлар,
Қамаб анборига бугдой, жўхори неча боёнлар,
Тилаб қийматчиликни доимо бу ғалла йиқғонлар,
Йўқолди ўртамиздин раҳму шафқат, хайру эҳсонлар,
Мурувват ўрнига кон тўқтилар хунхор, Фарғона.

Ҳасад бирлан хароб ўлди, дарифо, шаҳримиз охир,
Ҳамани хонавайрон айлади бу раҳми йўқ кофир,
Ажаб йўқ, раҳм қилса ҳолимизга Ҳақ ўзи кодир,
Нетармиз, ҳарна қилса, кори Ҳақға бўлмайин собир,
Тўқилди оқибат тўлғон эди бисёр Фарғона.

Кўрунг, Хут аввалидин харб итмоми эрур етти,
Бу ғавғолар жумодиюл аввал шаҳраки йўл топти,
Билинг, тарихи минг тўққуз юз ўн саккиз эрур исий,
Яна бир мингу уч юз ўттуз олтинчи эрур хижрий,
Тавобеълар билан мазлумга зўру зор Фарғона⁵.

* * *

Масти бепарво фалак, махвашни кўргон бормукин?
Ноз этиб, кўнгул олур дилкашни кўргон бормукин?
Ёки мандек ошиқи ғамкашни кўргон бормукин?
Ман каби ишқ ўтидин оташни кўргон бормукин?
Дарди кўп, пурғусса, кўнгли ғашни кўргон бормукин?

Гулбадан, эй сиймтан, бизларни зор этмак надур??
Хулқи хуш, товус юруш ҳам мунча хор этмак надур?
Ошиқи зорингни ташлаб, бошқа ёр этмак надур?
Эътиборим йўқ этиб, беъътибор этмак надур?
Дилбари хунхор, бағри тошни кўргон бормукин?

Кўп сазо қилдим, сўзумни олмадинг, эй бевафо,
Ошиқи бечорага қилмоқ надур мунча жафо?
Рост айтинг, дилбарим, кўнглунгда недур муддао?
Ғунча янглиғ қил такаллум, сўзлагонда жон фидо,
Йиғлагонлар кўп, вале қон ёшни кўргон бормукин?

Ногаҳон оҳу кўзинг тушгонда бу афсонага,
Қаҳр этиб бокма, қабонинг солма бу девонага,
Ҳеч тараҳҳум қилмасанг бу кўзлари мастонага,
Токаю точанд лутфу марҳамат бегонага?
Завқийи афтодае бардошни кўргон бормукин?

ШОКИР НОИБ

Эй кўнгул, бир соати қил яхшилар зикрин хаёл,
Гарчи ақлинг қосиру мадҳида бу тил бўлса лол,
Шояд умринг ўтса хўблар хизматида моҳу сол,
Кўб азизлар руҳидин ҳар дам дуойи хайр ол,
Топса бу важҳ ила шояд фаҳму идрокинг камол.

Айлагил гўё тилимни кодиру донойи қор,
Истиёнот айлангиз аввал Расулу сўнгра ёр,
Ҳозир авлоди Набий, Шох Жарир отлиғ мазор,
Риштон узра Хожа Илғор боши дерлар номдор,
Хушхаво, жонбахш бир маъво эрур жаннатмисол.

Ул ер обод бўлғонидин сўз очиб айлай дуо,
Икки оламда Худо ҳожатларин қилсун раво,
Ҳақ ато қилсун кўнгилда ҳар на бўлса муддао,
«Офарин бодо!» — деди рўйи замин, аҳли само,
Умр борича, Илоҳо, давлатин қил безавол.

Кунчиқиш одамларин мақбул бўлубдур кўз ёши,
Толеъига бўлдилар Мирзо Қаландар мингбоши,
Адл изҳор айлади Умар табъ бўлсун ёши,
Ҳазрати Хизр ила Илёс доим бўлғой йўлдоши,
Даҳри фоний кулфатидин Тангри этсун бемалол.

Борақаллох, борақаллох, бўлдилар дин пояси,
Бўлди халқ оромгоҳи онинг адлин сояси,
Доимо қилғон ишидур охират сармоясси,
Суд этар деб икки қўлда шаръдур дастмоясси,
Нахли қаддига, Илоҳо, етмасун совуқ шамол.

Ҳам туфайлидин ўлуб обод масжид, хонакоҳ,
Неча манзилга бериб зийнат, қилиб оромгоҳ,
Қиргану чиққанга айлар марҳамат бирла нигоҳ,
Қорни очларга таому ҳам яланғочга паноҳ,
Тонгла кун Дорул Жалол ичра Худо берсун висол.

Яхшилик бирла ҳаётда номингиз шуҳрат топиб,
Боргоҳингда қарор олғон киши иззат топиб,
Дамбадам Шери Худодин ғайратинг нисбат топиб,
Сиздек ҳеч ким топмади иш вожибу суннат топиб,
Манзили бўлсун қиёмат кун анинг Дорул-Жалол.

Хони эҳсонинг кўруб, Хотамни ҳеч ким изламас,
Адл осоринг кўруб, Нўширвонни сўзламас,
Арзхоҳлар сиздин ўзга додгоҳни кўзламас,
Тобеъи ҳукмингга бир ношаръ ишлар юзламас,
Дарбар ўлди тобеъотинг барчасига қийлу қол.

Қаддингиз узра муносиб кўрди давлат рахтини,
Барқарор этсун ҳамиша иззу ҳурмат тахтини,
Ҳамди лиллоҳ айлади сардор бу некбахтини,
Ҳикмат ила имтиёз этти мулойим сахтини,
Одамийзод ичра бу ишларни қилмоқлик муҳол.

Ҳақ ато қилмиш яна ул эрга уч фарзанди хўб,
Бир-биридин ғайрати ортуқча, жуд, эҳсони кўб,
Қилдилар мақбул хосу ом афъолин кўруб,
Мислини топмас кишилар юз йил ахтарса юруб,
Бил: Муҳаммад Шокир отлиғ каттасин бе қийлу қол.

Ота ўғли покзода гавҳари яқдонаси,
Қилдилар изҳор нисбат жумлани парвонаси,
Бўлсаю ҳар ерда мазор, обод этиб парвонаси,
Сайргоҳи Хожа Илғорбошини остонаси,
Шукрилллаҳ, бўлмади анда шаҳидлар поймол.

Дониши эл олдида Афлотуни доноча бор,
Шавкати мардум кўзида Жамшиду Дороча бор,
Ҳиммати Жайхун урар, мажмуъ ўлан дарёча бор,
Қадру қиммат авсату адно эмас, аълоча бор,
Тегмасун бу даҳрдин кулфат санга, эй навнихол.

Боз бир фарзанд номи Мир Исо машҳур эрур,
Эл назаргоҳида доим ишлари манзур эрур,
Мухтасар сўз: шул ўғул шаҳзодаи Фағфур эрур,
Ҳикмату илми нужум ичра ҳақим жумҳур эрур,
Ҳам туфайлингдир хунароманд ўлдилар, жумла кулол,

Бу адолат ажрини берсун қиёмат кун Худо,
Подшоҳим Ҳазрати Умар агар қилса садо,
Чарх уруб, «Лаббайка» деб мингбоши келса аввало,
Бизни анда қилмағайлар пойи домандин жудо,
Аввало, ушбу сифат манзур ўлурга эҳтимол.

Ҳар нечук бир неклик васфини изҳор айладим,
Назм бирла бир-ики абёт гуфтор айладим,
Бир қаро кўз ёрни олдида рафтор айладим,
Бир мухаммас они амри бирла иқроп айладим,
Лутф қилса кошки Завқийга ул соҳибжамол.

* * *

Ваъдасида турмагон зебо нигорим, қайдасиз?
Бу кўнгул тахтига шоҳи тождорим, қайдасиз?
Чун зимистон ичра қолди навбахорим, қайдасиз?
Гул юзинг кўрсотмадингиз, лолазорим, қайдасиз?
Хуру филмондин зиёда балки, ёрим, қайдасиз?

Аҳдлар қилдингки: «Жонинг бер, санго жонон бўлай,
Чашми зору хунфишонинг устина меҳмон бўлай,
Ихтиёрингни олиб, дил тахтига султон бўлай»,

.....*

Тарки аҳд эттинг манго, эй шахсуворим, қайдасиз?

Эй, манинг лайлишиорим, фуркатингда токман,
Мисли Мажнун подшоҳ, сахрода бир муштоқман,
Кел, зақот бергилки манго, муфлисуси қашшоқман,
Ҳар нечук, эй муғбача, ишқинг аро ушшоқман,
Ўтга тушгон қил каби йўқтур қарорим, қайдасиз?

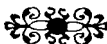
Раҳми йўқ гулчехралар, лутф айламас, бебоклар,
Фурқату хижронида бўлди юрогим чоклар,
Бўйла меҳнат тортса доим хотири ғамноклар,
Давлати васлидадур ағёри беидроқлар,
Холима раҳм айла, соҳиб ихтиёрим, қайдасиз?

Мулки дилни фатҳ қилгон шоҳу султоним, келинг,
Тан уйин обод этиб, руҳи равон, жоним келинг,
Бош уза мақдамлари, эй, яхши султоним, келинг,
Завкий жону дилда дер: «Соҳиб Назирхоним, келинг,
Айладим барбод сизга йўқу борим, қайдасиз?

---

* Кўп нуқта ўрнидаги мисра матнда йўқ.

* * *

Неча кун бўлди дилбар сўрмади аҳволи зоримни,
Қаю номард йўлдин озғурубдур эмди ёримни,
Жудо қилма, фалак мандин париваш, гулўзоримни,
Даҳони гунчаи гулдур, юзи чун лолазоримни,
Машомим сориға еткур яна бўйи баҳоримни.

Неча афсус қилмай, бевафо дилбарга дил бердим,
Рақиб, ағёрларга ошно дилбарга дил бердим,
Гадолик нисбатида подшоҳ дилбарга дил бердим,
Ки қадрим билмаган бир норасо дилбарга дил бердим,
Фирок ўтига кўйдурди бу жисми бемадоримни.

На бўлғай йўлда қолғон зорлар аҳволини сўрсанг,
Кеча-кундуз сўроғинг айлаганни холини сўрсанг,
Бу ишқинг йўлида ошиқни беикболини сўрсанг,
Чин ошиқни бориб олдида қийлу қолини сўрсанг,
Деди Завқий: «Билолмасман, қаю жониб кеторимни».

НАВОИЙ ҒАЗАЛИҒА МУҲАММАС

Ёр, паришон кокулингни шоналар айлаб тара,
Сўнгра шонангни қўюб, қўнгли паришона қара,
Ёй қошингдин, ўқ мижангдин қўнглума солдинг яра,
Ой жамолинг лолазору қўзларинг оху бара,
Лоладек кон боғлади ҳажрингда бағрим қаб-қара.

Бошима солдинг мани ишқ йўлида юз минг бало,
Хонумонимга ўт урдинг, дардга қилдинг мубтало,
Ул надурким, чирмашибдур оразинг даври аро,
Ёраб, ул кокулмудур, оҳим тутунидин қаро,
Ё ўтоғолар ичинда сайлаб олган қарқара.

Бўлса Мажнун қисса олғай эрди иншо қилғали,
Сўнгра андоза қилиб, ишқини ифшо қилғали,
Лайли бўлса ёр борур эрди таманно қилғали,
Оразинг гулзорига бордим тамошо қилғали,
Чин эмиш лола очилганда туғар оху бара.

Синди зарфи айш ағери ситамлар тошидин,
Қилдилар маҳрум мани ёримни кўзу қошидин,
Қил жудо, ёраб, рақиб отлиғ анинг йўлдошидин,
Ёр учун айвон ясабман кўз учи наққошидин,
Кирпигидин туттирайин даврасига панжара.

Гоҳ-гоҳи сўзлагил ман қулға, эй равшанзамир,
Ман гадойи даргоҳингдур, хусн ичинда сен амир,
Лабларингдин бўса уммид айлади Завқи фақир,
Эй Навоий, қулларингда бормидур мендек ҳақир,
Хусравий лашкаршикан Султон Хусайни Бойқаро.

НАВОИЙ ҒАЗАЛИҒА МУҲАММАС

Кўзларим васл интизори бирла бўлди чор-чор,
Печи зулфи ёдида мен гўйиё бемор-мор,
Бора-бора бўлди ҳажр андухи кун душвор-вор,
Дўстлар, мен телба аҳволиға йиғланг зор-зор,
Ким, солдур гаҳ-гаҳ ўт кўнглумга тушкон хор-хор.

Кокулига даста сунбул бирла гул жамъ айламак,
Шохлар дастури-даргоҳида кул жамъ айламак,
Дилнавоз аҳли эрур кўйида дил жамъ айламак,
Истамас бўлса сабо бир-бир кўнгул жамъ айламак,
Нега зулфингни паришонлиқдин айлар тор-тор?

Базми васлинг, зухраваш, кўргуз чалиб танбурлар,
Рўзи хижрон, шоми ғам, кўрдум шаби дайжурлар,
Эй, қамаргалъат, тулуъи оразингда нурлар,
Сен кўёш бирла муносибсен, ўюнда хурлар,
Икки-икки, чунки киргайлар отошиб «ёр-ёр».

Эй, тағофулфан, жафою жабр бўлмиш одатинг,
Ҳар замон меҳру вафо ойиниға йўқ тоқатинг,
Сарвақад, бори малолат чекма: йўқтур ҳолатинг,
Кўрқарамким, бўлмағай озурда нозук қоматинг,
Эгнинга хуш-хушки, солмиш жаъди анбардор-бор.

Қайси кунгулдурки бўлмайду ҳароби зулфини,
Ҳар гирих мушқил муаммо, фатҳи боби зулфини,
Жон қуши домин асири, печу тоби зулфини,
Ҳалқа-ҳалқа бўйнима солмиш таноби зулфини,
Журми ишқимға магар ҳукм айламиш дилдор-дор.

Бир сурури дил насимидин кетур, етгач манго,
Хасталиғ аҳволи зоримни билур, етгач манго,
Гарчи ниши ғам кўнгулларни қилур, етгач манго,
Ишқ эрур андоғ мураббийким, қилур етгач манго,
Булбул ўлғай, очса юз бир сарви гулрухсор-сор.

Солди дил мулкиға ғулғул кофари оташпараст,
Оташин рухсора булбул, кофари оташпараст,
Дема ялғуз Завқийи қул кофари оташпараст,
Эй Навоий, бўлди ул гул кофари оташпараст,
Не ажаб, ваҳ-ваҳки, урса жонинга зуннор-нор.

НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Эй кўнгул, қилғил харид ишки жунун бозоридин,
Айлагил васлинг талаб хусн аҳлининг сардоридин,
Туфроқ узра бош қўюб ётсам, турор йўлларидин,
Ваҳ, на хушдур, шахсуворим келса майдон соридин,
Кирпигим бирла оритсам гардини рухсоридин.

Айласам йўлдин тўсуб ул дилбаримни базми хос,
Устида гулгун либос-у, остида рангин палос,
Базм этиб танҳогина, ағёрдин олсам қасос,
Ешибон заррин камар, нозук белин қилсам халос,
Тортибон гулгунқабо, сарви саҳи рафторидин.

Силкиниб, бир-бир босиб тургонда нозу нўз била,
Бир такаллум айласа оҳистагина сўз била,
Гоҳ қошидин ишорат, гоҳи қилса кўз била,
Ҳар ағидин ўтук тортиб, аритсам юз била,
Тер гулобин ул ҳино ёқғон кафи гулзоридин.

Кошки кирпик ўқи бирла мани қилса шахид,
Орзуйи васл айлардим неча муддат мадид,
Шукрким, бизларга бўлди ушбу кун Наврўзи ийд,
Меҳр бирла моҳдин равшанлик этмасман умид,
Жон ила кўнглум мунаввардур анинг рухсоридин.

Бир синук зарф ичра сўнгон майки Жамжид жомида,
Ишқ элининг барчаси маъшукларнинг домида,
Бир замона ухламас ошиқлари оромида,
Дарду меҳнатда на қилсунким, фироқ айёмида,
Васлини топғон кўнгул бир дам рақиб озоридин.

Қайси кундур май ичишиб, ёр кулбамда уюб,
Қолса, анда мен туруб, юз минг бошидин ўргулуб,
Васли ёра масти мустағний бўлурманму тўюб?
Маст ўлуб эл ётса-ю, мен юз аёғига қўюб,
Ўзни қутқорсам замоне Хизр умри оридин.

Завқийи афтода, кўп ёд айладинг соҳибжамол,
Бора-бора бўлмади гўё забонинг, бўлди лол,
Маҳв этиб, қочгон парини тушда кўрсанг, ушлаб ол,
Эй Навоий, даҳри фоний тушмудур ёхуд хаёл?
Давлати боқий тилар бўлсангки, кечгил боридин.

ФУЗУЛИЙ ҒАЗАЛИГА ЗАВҚИЙ МУҲАММАСИ

Эй маҳи олам, юзинга тут ниқоб,
Кўп кишининг жонина қилма шитоб,
Хуршиду маҳ инжимак эт ихтисоб,
Чихма тамошоя, чихар офтоб.

Меҳру вафо истаюб, етдим жона,
Ҳажру фирок ўтида юз минг ёна,
Зулфи мутаррога урарсан шона,
Маст чикиб, солма назар ҳар ёна,
Кўрма равоким, ўла олам хароб.

Кўйинг улуғ Кисро дегон тоқдин,
Бинг-ики бинг биз каби ушшоқдин,
Муфлиси ишқинг ўла қашшоқдин,
Кесма назар жониби ушшоқдин,
Нолаи дилсўздин эт ижтиноб.

Зулм эдасанким манга, золим фалак,
Бўлди ишим тун-куни оҳ айламак,
Сабрсизин шому саҳар истамак,
Кечалар анжум сонирам субҳатак,
Эй, шаби ҳажринг манга рўзи хисоб.

Ошиқ ўлонларни азиз жонина,
Бир назар эт чоки гирибонина,
Бағрин эзиб, кўздин оқар қонина,
Раҳм қил афтодаларинг ҳолина,
Ҳеч керакмазму санго бир савоб.

Сунбули сочинга тушар бинг гирих,
Шона солиб, йўқ эдасан ул гирих,
Солма мани бўйнима зулфинг гирих,
Риштаи жонимга етар бир гирих,
Солма сари зулфи сумансоя тоб.

Ошиқи бечор гамингдин ёнан,
Ўдлара ёнмай, аламингдин ёнан,
Лаҳза ўтирмай кетанингдан ёнан,
Дўзаха ёнмаз ситамингдин ёнан,
Қобили жаннат дагул, аҳли азоб.

Хастадуман, кўргали ёрим қани?
Қолди бу ошиқни низори тани,
Қўрмайин ўлсам, нетарам, ёр сани,
Солди аёғдин ғами олам бани,
Вер банга ғам дафъия, соқий шароб,

Завқие, сан ёра хаёлинг надур,
Ёр назар қилса, саволинг надур?
Деки, юзинг сахнида холинг надур?
Ёр савол этсаки, холинг надур?
Хаста Фузулий, на верурсан жавоб?

ФУЗУЛИЙ ҒАЗАЛИГА ЗАВҚИЙ МУҲАММАСИ

Ман ижобат истадим тийри дуодин дам-бадам,
Шояд ўлгай деб қабул, ул дилрабодин дам-бадам,
Руқъа уммид айлағайлар ошнодин дам-бадам,
Ҳажри бемори танзим боди сабодин дам-бадам,
Сихҳат учун суҳбати ахборинг айлар орзу.

Йиғлаб айтурман фалакка: «Вер муродим ҳар даме,
Соате айланма каж, олғил қароре бар даме,
На бўлур десанг, аё, юз бирла олғил гардим»,
Зулмати ҳажрингда боҳмаз шамъа чашмим мардуми,
Партави рухсори пуранворинг айлар орзу.

Ҳусни зебо, оғзи ғунча, қомати шамшод гул,
Зулфи торингга ўролгон кулларинг озод қил,
Ҳажр зиндонида қолди Завқийи побаста, бил,
Орзуманди висолингдур Фузулий хастадил,
Васлинг истаб, давлати дийдоринг айлар орзу.

ШАВҚИЙ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Келиб эрди махбуб, жавлон этиб,
Бузуб бу кўнгулларни, вайрон этиб,
Кетар бўлди кўзимни гирён этиб,
Мени кетти ул ёр хайрон этиб,
Гирифтори ул Нуҳи тўфон этиб.

Қилиб байтул-аҳзон, кўнгул доғлатиб,
Ғаҳи телба айлаб, ғаҳи соғлатиб,
Яна тори зулфига жон боғлатиб,
Хумори-ла шабу рўз қон йиғлатиб,
Фироқида қумрийи нолон этиб.

Манго бермадинг журъае тўлдуруб,
Рақиб олдида болу пар юлдуруб,
Нетарсан мени тиргузуб, ўлдуруб,
Бу ишқ оташи бирла жон қуйдуруб,
Бу жисмимни мажруҳу сўзон этиб.

Мени ҳажр занжирини қил қушод,
Қилай умр боринча васлингни ёд,
Айё, меҳрибон дилбарим, санга дод,
Борурман эшикингга, эй хурзод,
Ки, ҳар тун сахар оҳу афғон этиб.

Қошинг хамлигини қадамнинг хами,
Юсуфдин жамолингнинг йўқтур ками,
Кўзум йиғла-йиғла қурубдур нами,
На бўлгай дилим шод қилсанг даме,
Бирор бўса бирла сан эҳсон этиб.

Сариғ бўлди ҳажрингда сурх оразим,
Шаҳо, сан эшитгил манинг бор арзим,
Туну кун қилурман дуою таъзим,
Керакмасму санго савоби азим?
Ки, бу мушқулимиз сан осон этиб.

Кўнгул кушлари кўйинг этти харам,
Жафолар килурса манго ложарам,
Қил эмди бу Завқий қулунг муҳтарам,
Висолингга еткуз зи рўйи карам,
Бу Шавқийни хушнуду хандон этиб.

ЗИЛЗИЛАИ АНДИЖОН

Бул ажойиб ҳодиса, кўр, халқни ҳайрон айлади,
Андижон мулкани бир соатда вайрон айлади,
Бул касофат ул шароратдин намоён айлади,
«Бирники мингга, туманга» ҳам паришон айлади,
Ҳазрати Жаббори Аъзам ерни яксон айлади.....*

---

* Кўп нуқтадан кейинги бандлар матни йўқолган.

МУСАДДАС

* * *

Эй, сониъи ҳикматнамо, кулл ақл кунҳинг билмамиш,
Юз ажз бу қосир тилим ҳамдингга гўё ўлмамиш,
Ҳар лаҳза минг неъмат кўруб, бир бор шукрин
қилмамиш,
Қустантана этган назар, ҳеч шаҳр кўзга илмамиш,
Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир
ўлмамиш,
Истанбули ким кўрмамиш — гўё жаҳона келмамиш».

Қадр ила гардундин буюк Султон афандим давлати,
Кўз кўрмагани кўрди кўз шаъни, шукуҳи шавкати,
Абра чиқиб солмиш каманд абру саҳоби ҳиммати,
Ҳай-ҳай, рафеъ ул-мулк ўлуб, ўлмиш бу янглиғ
рифъати,
Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир
ўлмамиш,
Истанбули ким кўрмамиш — гўё жаҳона келмамиш».

Қайсар фалакфарсолари солмиш самоя нардбон,
Маъвosi юлдуз устина, бўлмиш малоик посбон,
Фармондеҳи рўйи замин тахти хилофатда экон,
Ёраб, бу шаҳаншоҳимиз қил мулки миллатда амон,
Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир
ўлмамиш,
Истанбули ким кўрмамиш — гўё жаҳона келмамиш».

* * *

Ул хусрави Жамшиджоҳ кўргузди авжи салтанат,
Шоҳона волий бандага, амвожи баҳри маъдалат,
Лутфи раоё аҳлиға, инъоми жуди марҳамат,
Фикри ривожи дин учун, арбоби илми маслаҳат,
Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир
Ўлмамиш,
Истанбули ким кўрмамиш — гўё жаҳона келмамиш».

Шавкат била султонимиз келди Бешиктош устина,
Иzzат била наълайнини шаҳлар қўюб бош устина,
Ҳам қурратул — айни жаҳон-шаҳзодалар қош устина,
Давлат аноси шаън ила бир шиша избош устина,
Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир
Ўлмамиш,
Истанбули ким кўрмамиш — гўё жаҳона келмамиш».

* * *

Заррин қаболи шохлар саф-саф ўзин чокар кўруб,
Чолоку чобук, жангжў ҳурмат била аскар кўруб,
Дерлар садойи «Чўх ёша!» човуши баҳру бар кўруб,
Мундоғ тамошо кўрмаганким қарни Искандар кўруб,
Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир
ўлмамиш,
Истанбули ким кўрмамиш — гўё жаҳона келмамиш.

Жомеълари ломеълара, Завкий, на дерсан, чек рақам,
Мухри «Ҳамидия» махе афлок тоқиға алам,
Усмон бу давлатга келиб, юз шукрким қўйди қадам,
Сан ким буларни мадҳини изҳорини қилмоқ рақам,
Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир
ўлмамиш,
Истанбули ким кўрмамиш — гўё жаҳона келмамиш.

МАСНАВИЙЛАР

* * *

Эшит арзи дилимни, эй, парирўй,
Гуландому парипайкар, суманбўй.

Юзинг-гул, кокилингдур мушку анбар,
Лабинг қанд-у, сўзингдур шахду шаккар.

Латофат боғида бир тоза гулсан,
Паривашлар ичинда нозанинсан.

Санинг ишқинг манго қайдин ёпушти?
Юрак-бағрим куюб, жоним тутошти.

Куюб-ёндим, соғиндим, эй паризод,
Санинг дардинг учун кимга қилай дод.

Келиб, топмай сани, ман зор бўлдум,
Кўролмай гул ёзинг, афгор бўлдум.

Нечук бўлғай иложим, ёри жоним?
Паривашлар аро абрўкамоним.

Манго сансан муродим, эй суманбар,
Шакарлаб, нозаниним, зухраманзар.

Санинг ишқингга ман бўлдум гирифтор,
Хабар ол мандин, эй шўҳи жафогор.

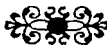
Соғиндим ман, аё ёрим, нигорим,
Турарга колмади харгиз қарорим.

Сани кўрголи келдим, эй паризод,
Висолинг бирла ғамдин айла озод.

Аё, эй дилбари маъшуқи танноз,
Иши доим карашма, ишваю ноз.

Мани сан йўхлаб, айла шоду хуррам,
Кетар бўлдим яна юртимга ман ҳам.

Эшит Завкийни пандин, эй суманбар,
Кулоғингга мисоли дурри гавхар.

Ки, чин ошиқни озори хатодур,
Чин ошиққа жафо ҳеч нораводур.

Вафо қилғил, вафо қилғил, аё ёр,
Ҳақиқий ошиқа жавр этма зинҳор.

Кетар бўлдим яна, эмди нихон бўл,
Нихон бўлғил, амон бўлғил, амон бўл!

ҚАҲАТЛИК

Қаҳатлик бўлди бу Фарғонамизда,
Топилмас парча нон вайронамизда.

Паямбар бўлса нон, ош-авлиёдур,
Яна очлик давосиз бир балодир.

Ўлим хавфи ўраб қишлоқларни,
Не қишлоқу жибол авлоқларни.

Қирилди қанча одамлар вабодин,
Нишона қолмади меҳру вафодин.

Шишиб ўлгани қўммакка киши йўқ,
Ким ўлган бирла одамни(нг) иши йўқ.

Киши боқмас жигар, ҳамсоясига,
Қочиб шафқатки Анқо соясига.

Ўғирликқа тушиб кимларни ройи,
Гуноҳсиз нечалар қирқилди пойи.

Неча газзоб бўлиб ришватга мойил,
Диёнатли кишилар бўлди сойил.

Шаҳарга келди ҳар ёндин халойиқ,
Қидирғай дардига ким тиби ҳозиқ.

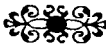
Шаҳар ахволидин берсам нишона,
Кишилар тентирар ҳарёна ёна.

Ғарибу бекасу бечора беҳад,
Бамисли «дол» янглиғ ҳам бўлиб қад.

Тилангайлар боқиб ҳар ёнга зори,
Гўдақлар, марду зан кетган мадори.

Чаҳорсу, растаю, бозор томонлар,
Хатарли гўпланиб қанча ёмонлар.

Кисабур, дузлар сифмас жаҳонга,
Тикиб кўз ҳам қилурлар қасд жонга.

Бировни(нг) парча нонин тортиб олғай,
Бировға молу жондин ваҳм солғай.

Йўқотди нечалар номус-уётин,
Унутди ким шарафли одам отин.

Олиб қочғай саватдин даста нонлар,
Ва ё чайнар солиб оғзиға донлар.

Урар раҳм айламасдин боз аларни,
Бу ожиз, нотавон бечораларни.

Демаслар чорасиз, йўқ ихтиёри,
Бу янглиғ чархи золим қилди зори.

Чиқиб эрдим бугун янги шаҳарға,
Кўзим тушди бу янглиғ шўр-шарға.

Яланга тўпланибди кўп халойиқ,
Сўз айтур ҳар бири холиға лойиқ.

Камитет садри, ҳоким ҳам приступ,
Чиқиб келди аларни қуршади тўп.

Хотин-эркак тушибким орқасиға,
Илиб нимжон боласин елкасиға.

Ҳама шовқун солиб, ким юлди сочин,
Дедилар: «барчамиз оч, қил иложин».

Бу янглиғ хор бўлғайму одамзод,
Агар кодир эсангким айла имдод.

Хлеб деб телгром берғил ишиға,
Ўшал оламини титратган кишиға.

Хабардор айлағил оқ подшони,
Билурму кўкка урган дуди охни.

Ғариб бечоралар очу ялонғоч,
Ғанийлар айтадур: ёндашмағил, қоч!

Қилиб эрдик, ҳоким бир ишора,
Йиғилди қанча миршаб бешумора.

Боқиб тилмочиға айди ғужурлаб,
Афандим таржима айлар бижирлаб:

Темур йўллар бузук, ёпик дўконлар,
Таҳаммул қилсангиз андак замонлар.

Ўшал Гирмон уруши тўхтаган он,
Пойизларда келур ошлиқ билан нон.

Фуқаро: хоҳ ўрус, сарт, армани хоҳ,
Мудом оқ подшо холидин огоҳ.

Кими ким кўнглида бўлса ёмонлик,
Килурмиз ҳабс, кўрмас ул омонлик.

Бу сўздин таржимони тўхтаган чоғ,
Камитет садрини(нг) кўнгли бўлиб чоғ.

Такаллум айлади воиз каби ул,
Билиб гўёки жойиздек каби ул:

«Бўлур ҳалво сабрдин ғўраларким,
Топур бахт собири мастураларким.

Бориб уй-уйга айланглар дуони,
Худойим асрасин оқ подшони».

Жавобиға халойиқ қилди фарёд,
Кишига бермади нафъ нола-ю, дод.

На бўлғай эрди каждор, эй замона,
Мурувват айласанг топиб баҳона.

Ғарибларни(нг) муродин ҳосил этсанг,
Фақат «кут-лоямут»ға восил этсанг.

Баҳор борони ҳам бенам бўлурму,
Ҳисобсиз неъматинг ё кам бўлурму.

Ва ё хор айламай мундоғ жаҳонни,
Қаро ер остиға жо қил бу жонни.

Қулоқлар хар тарафда кеча-кундуз,
Фалакда бор эмиш куйруқли юлдуз.

Агар эҳсон дариф тутсанг башардин,
Фалак тоқинг ушалсин шўру шардин.

Ёқангни ушла, Завқий, ибрат олғил,
Халойиқ меҳрини кўнглингға солғил.

ҲАЖВИЙ ШЕЪРЛАР

ҲАЖВИ АҲЛИ РАСТА

Арзим буки Қори сумалакка,
Етсун боши, арзиса, фалакка.

Гаҳ-гаҳ назора айласун ул,
Ибрат кўзи бирла бу самакка.

Сангмайда носдонни махтаб,
Сўз нақдини урмасун маҳакка.

Синмайди деманг Набикулини,
Фойнакни уруштуруп саракка.

Шокир қора тарз одам ўлмиш,
Минг лаънат ўшал қаро эшакка.

Улфатлари шамъгарму аҳмоқ,
Шамъқайчини бойласун этакка.

Ул Шоҳ Азиз айрилиб отидин,
Ўхшайди Солиҳ ҳезалакка.

Сўз таъсири кетмасун, Мўъминшоҳ,
Ош еса, оғиз артмасун фатакка.

Кўп хаддин ошмасун Назирбек,
Ўхшайди ул ошқабоқ хамакка.

Ул локичабойвачча дастор,
Қилганда силатмасун бўзакка.

Пул келмаса, Бонкабойвачча,
Карнай чоладур бўлар-бўмакка.

Кофирча деган бир Аҳмадҷон бор,
Кўп шуғли баланд пўк емакка.

Аъламни ўғуллари Охундҷон,
Ҳайф тўн била салла гунғалакка.

Бир зарра риоя қил тўрамни,
Қўш рамзи суҳан билан кўмакка.

Шодмонхўжа баччағар (хотин)боз,
Жоиз солиб отса замбаракка.

Сил афт, ориққина Муҳиддин,
Ахволи аён бўлур кузакка.

Фозилхўжа деган оқфуруш бор,
Дафъ ҳар мараз ила зиндалакка.

Олиб борур ўлди Қосим охунд,
Бизни Қорақўлга, хандалакка.

Усмончани соати ярашмас,
Ришхўр олишурми мўйчинакка.

Шашвар лақаб-отли бойвачча,
Хуштор бўлубти оқ билакка.

Кир кўйлак ўлубтилар Умаржон,
Сотмоқ учун эмди жун жиякка.

Чинни била чой сотур Жалолхон,
Сингон ани зарфи қуш муякка.

Абдулла хожи суюлди кўпроқ,
Минг марта чап берур куракка.

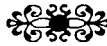
Чит растаси ичра Мирзо Ҳамдам,
Хў килди кўрнамак субакка.

Довудхўжа чорбозор қатнар,
Чит мошинасин сотур элакка,

Ўрис қўли чит сотиб Зокиржон,
Қочди, еди қамчини иякка.

Мирхамзабой ўғли Кичкинажон,
Нисфи газ эмас, келур сеякка.

Ул хожи Ҳасан деган закийтабъ,
Йўқ тоқатим анга сўз демакка.

Нусрат била ошнолигим бор,
Тентаккина, шатрама-шатакка.

Сўфини балоси Абдукодир,
Қаттиғлиғи ўхшамиш данакка.

Хожи Касал ўғли Бодрафтор,
Доғулики панд берур Камакка.

Қосим шамол-андаке енгилрок,
Ўхшаб учар банди бодфаракка.

Халқ они акосин ўхшатурлар,
Оғзин тувак, бурнини сумакка.

Ул Маъдалибаччани қадини,
Кўп қаттиғ эғибти чанбаракка.

Ортукбачани семуртурунглар,
Ўқ бўлғуси катта занбаракка.

Кўр иштаҳосини, Ҳожибачча,
Ош солиб ичар эмиш челакка.

Йўлдошни дермиш Хитой табиби,
Бор бод муҳолифи юракка.

Элликбоши ўғли мокиёнвор,
Устод бўлубти куркуракка.

Қорибача синчалакка ўхшар,
Фарзинбача мисли войвоякка.

Қози қизига дуолар айтинг,
Ул насли башар эмас, малакка.

Эй Ҳожижаҳон, кўп аччиғим тез,
Ҳам етти бориб фичоқ суякка.

Завқий осилурга химматидин,
Дор боғлади бир баланд теракка.

* * *

Каменский кантўри⁶ баччағар неҗа мунча ахчани
оладур?

Бу не наҗма, не таронадурки, синук нақорани чоладур.

Бу на ақл эмиш, бу на хуш эмиш, бу замона мардумини
кўрунҗ,

Бир ўрусни сандуқи оҳанин дебон, ахчасин анҗа
соладур.

Пули борлар йўқотиб йўлин, тили борлар бари
гунҗалак,

Ва на рўбарўсиҗа борадур ва на маблағини деҗа оладур.

Бу қадар җазосини тортадур, киши гар рибоға чу хў!
қилур,

Яна иштиёқида пулларин кечалар фиғон ила ноладур.

Кима хасби ҳолини сўзласа, қиладур җавобиға
сарзаниш,

Бу ямон касал, пули хасратин кишиға дегони уёладур.

Бу ўрус эмас, ўзи бир бало, неча халқ жониғадур җазо,
Бахусус ижорачиға вабо, бу иши ўлумға ҳаволадур.

Сўраса бирав хасана учун, анҗа қайдадур битта
сўлкабой,

«Келинҗ эртаҗа, эди йўқ букун», неча кунҗача бу
хаёладур.

Неча бор эди ўротепалик кишилар бу ишға ҳарисрок,
На мадори бор, на қарори бор, на юроладур, на
туроладур,

Деди Завқий ушбу фасонани «Ана тан олинҗ, мана
фоида»,

Десанҗиз, пулини бероладур, эрта-кеч қочиб
кетақоладур.

ТАЪРИФИ КАЛИШ

Бутун оламда энг аъло калишдур,
Кияр одамға хўб зебо равишдур.

Нишони ушбудур: тумор тамға,
Триугольнигин маълум билишдур.

Енгилтак, иссиғу кўп жонга ором!
Даво ҳар фасли лою даъфи қишдур.

Чапак чолғай гўдақлардек сочиб лой,
Демас тўн шохи хоҳ кимхоб кафишдур.

Қадоқ солғай қабартмоқдин аёкка,
Тўпукдин панжа то яқсар харишдур.

Ўрусча мақтаса Завқий: хорошо,
Жувон, пир, марду зан монанди ишдур.

ҚУЛОҚ СОЛИНГ, ЁРОНЛАР

Юракда лахта қонлар, кулоқ солинг ёронлар,
Асрида бегу хонлар, эсиз ўтган замонлар.

Чингиз билан Чамачбий оламни қилди тобиъ,
Савдойи умр гохи қилғай экан ҳаёнлар...

Шоҳона ишрату базм мадҳиға айдилар назм,
Илму хунарға йўқ жазм, ўтмишки бегу хонлар.

Эл захрасини ёриб, асов отида бориб,
Умрида сопқон отмай бўлур «соҳибқирон»лар.

Йиғиб ҳамшираларни, муғлуқ бокираларни,
Шом этди тийраларни, соврулди хонумонлар.

Кулфат тушиб бошиға, оғу тушиб ошиға,
Келмай киши қошиға, акрону меҳрибонлар.

Йўқ истаса халойиқ, дардға табиби ҳозиқ,
Раҳбар бўлурға лойиқ, бошиға соябонлар.

Худоёр қочди-кетди, жулус ўрусға етди,
Ҳукмин равона этди то Шошу Андижонлар.

Ким ишда илму ҳикмат қўллаб очар тилисмот,
Ўтхона бирла бир ряд кетур бари вагонлар.

Пружиналик коляска жон роҳати олисга,
Зийнат телеграмдин топуру янги замонлар.

Савдо қизиқ бозори, кўп ўлди харидори,
Тужжор элин гузори, тушди фаранг томонлар.

Илму хунар ривожи, бўлғай ақлни(нг) тожи,
Ҳам юрту эл хирожи, собит топуру омонлар.

Аҳбоб Муқимий қат-қат, Завкий дилида ҳасрат,
Ҳижрат тутибди Фурқат, қолдик неча ёмонлар.

* * *

Сен кантурлар ичинда ямон экан Бектурбой,
Темур сандук дегони ялгон экан Бектурбой.

Ман хонаи пухта деб, олдинг олам ахчасин,
Санга бергон одамлар нодон экан, Бектурбой.

«Арзон эмас беиллат, қиммат эмас беҳикмат»,
Бемазҳабу бемиллат олгон экан Бектурбой.

Кимки санга пул қўйди, «кўп яхши» деб, қўл қўйди,
Бир умр ани ишлари армон экан, Бектурбой.

Бир лак сўмни бергонлар, йиғлаб келиб юргонлар,
Андижонлик бечора меҳмон экан, Бектурбой.

Сандин талаб қилсалар, минг сўм берса, ўтгуз сўм,
Олгил судхўр пулларин, арзон экан Бектурбой.

Кўп бойларни синдурдинг, суд(хўр) кўнглин тиндурдинг,
Ҳамма қилгон ишинга ҳайрон экан, Бектурбой.

Хўқандлик, андижонлик, Ўротепа мардумин
Бир курашда йиқитти, полвон экан Бектурбой.

Мусулмонлар ўз халқин инобатга олмади,
Ажаб замон, ажойиб даврон экан, Бектурбой.

Қосим даллол бўлди бой, Карим охун(д) «хой-хой»,
Бирга ҳаён, бировга зиён экан, Бектурбой.

Етсун санга юз алам, на мулк бор(у) на ҳарам,
Яйдоқ бўлуб тойдин ҳам сингон экан, Бектурбой.

Баъзи одам пулларин бермай еб кет, (ман) рози,
Шахрисабзий, Бухорий, Афгон экан, Бектурбой.

Шариатни хор айлаб, закотини бермагон,
Нонемаслар пулларин олгон экан Бектурбой.

Ўлгон устига кўмгон, шўри курсун Карим (қул),
Бир сартарош минг сўмни бергон экан, Бектурбой.

Завқий, жазоси шулдур, танзилга қўйса ахча,
Ким санга пул қўюбдур, фиён экан, Бектурбой⁷.

ДАР МАЗАММАТИ ЗАМОНА

Эй фалак, Фарғонага тегдиму билмам кўзлар,
Чилла-ю доим зимистон, бўлмағай наврўзлар.

Бева-ю бечора косибларға хурмат қолмади,
Ўғрилар атлас кийиб, бой бўлди кўп тўнгузлар.

Юрту эл аҳволиға зор йиғламоқдин ҳар кеча,
Ой кўкси доғу гардун ашқидур юлдузлар.

Арзиҳол этсанг чиқиб, ҳеч бир қулоқ солмай яна,
Депсағай, мажруҳ қалбинг бўлғуси маъюслар.

Ағниё аҳлиға айни муддао бўлди, кўринг,
Айшу ишрат бирла ўтгай кечаю кундузлар.

Чархи кажрав, шум замона иллоти қилгач асар,
Аҳли дониш кўзларига тийра бўлди рўзлар.

Бу шаҳар фиску фужурдин бўлди бадбўйким, кўринг,
Кўплигинин пул эгаси, (думалок) кўнғузлар.

Кўп машаққат бўлди элга ўғриларни(нг) ваҳмидан,
Ҳеч бир жон ухлаёлмас яккаю ёлғузлар.

Молу жонға кўз тикиб, тўпланди чор атрофидин,
Уйма-уй босқин ясаб олғур қароқчи-дузлар.

Ўлди кўплар беажал, номус бўлди поймол,
Қиз анодин ажралибким, бўталардек бўзлар.

Тавба деб, Завқий яқонгни ушла, бўлғил эҳтиёт,
Аждаҳодек комини очганда ялмоғузлар.

ПАШШАЛАР

Кимга бориб арз этайким, дод, қўймас пашшалар,
Ўткарур жабрини юз фарёд, қўймас пашшалар.

Пиру муршиди билан бошинг уза ғавго қилиб,
Одам ўғлин бир нафас дилшод қўймас пашшалар.

Кечаси оқи урур ниш, кундузида қораси,
Хоҳ пешин, хоҳ намоз бомдод қўймас пашшалар.

Эй Худо, берғил омон, зарра магасни(нг) шарридин,
Айла биз ожизга бир имдод қўймас пашшалар...

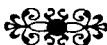
Бангу кўкнор кайфи бирлан хужрада қилдим «ғазот»,
Кўнглими Мингтепадек обод қўймас пашшалар.

Мубтало бўлғил, илоҳо, подшони(нг) дориға,
Учрасанг биттангни ҳам озод қўймас, пашшалар.

Панд берур, ушлай десанг искабтопори доғули,
Гўё иблис ангадур устод, қўймас пашшалар.

Келса меҳмон, Завкий, суҳбатға берур доим ҳалал,
Охири қилмоққа хайрибод қўймас пашшалар.

ПАШШАЛАР

Кечалар уйқу бузиб безор қилди пашшалар,
Ниш уриб жарроҳдек, бемор қилди пашшалар.

Қўймади ёз ойларида зарра роҳат қилғали,
Бошима ғинг-ғинг қилиб бедор қилди пашшалар.

Тезроқ ўлсин, бошимизда кечалар чолмай дутор,
Хам ашула айтишиб, «гулёр» қилди пашшалар.

Бўлди душман кўнглидек, йўқ зарра одамгарчилик,
Борғали пайкал бошига зор қилди пашшалар.

Гар таом келтурса тинг-тинглаб қилур овозлар,
Найзасин суқмоқ билан кўп хор қилди пашшалар.

Ухламай куллий баданга кечаси гарми тошиб,
Хар тарафдин жабрини бисёр қилди пашшалар.

Бир замоне қўймагай ким хоби харгўш айласанг,
Душмани одам ўзин бадкор қилди пашшалар.

Айлади Завқий рақам зарра магасдин шиквалар,
Гарчи меҳмон эрди, зулм изҳор қилди пашшалар.

ҚАРЗ

Мухтож кишига бўлди бу йил балойи қарз,
Йўқ осойиши айш, хама мубталойи қарз.

Фарзи Худо, қарзи халойиқ бори елкада,
Ё раб, адойи фарз этайин ёки адойи қарз.

Ўтсам тутадур, ҳар кўча-ю маҳалладин,
Гўё қазойи ҳожат этурдек адойи қарз.

Йўқ зарра нажот ҳеч, кун-тун зиёд ўлур,
Қўш-қўш туғадур ҳафтада янги ойи қарз.

Бозор касод, касбу ҳунарга ривож йўқ,
Нафс шайтонининг васвасаси, ройи қарз.

Етмаса мулку ашгё зуд тутиб мени,
Айлар юзи қаро бир кун сазойи қарз.

Найлай бу зиндалиқни, Завқий, сафоси йўқ,
Ортар ҳамиша ғаму кулфат, жафойи қарз.

ИЛТИМОС

Чиқиб эл аросида бир касал, қилинг отидин ҳазар,
илтимос,
Негаким, жаҳон эли кўрдилар жуда кўп бўлуб зарар,
илтимос.

Эшитинг, аламзада бўлсангиз, муни жон қулоғида
асрангиз,
Урунг оғзига тиши сингудек, деса бир киши агар
илтимос.

Агар ошнолари жонажон, ота-онангиз каби меҳрибон,
Ини-оға ёки ширинзабон бўлса ҳам, бўлур заҳар
илтимос.

Кўнгул оғриғи тушар ўртаға, бу алоқадин қилинг эҳтиёт,
Анинг миннатининг ниҳолидин хафалик берур самар,
илтимос.

«Бу фалоний бонка повисқаси, мана числасини кўринг»,
деса,
Юзи сарғайиб, кўзи термулуб, ана ваҳмалик хабар,
илтимос.

Бир ҳакимедин сўрасам бориб, «Маразиға марҳами йўқ», —
деди,
Билинг, онинг дардига йўқ даво, касалин деса, магар
илтимос.

Кридит қани-ю, учут* қани, фрасон** қани, қани
сўлкавой?
Фротис*** бўлуб, ушалиб, синиб, қани эмди карру фар,
илтимос.

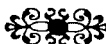
Дема лофи дўстлик уруб букун, бу замона зарфиға
сифмади,
Қани ушбу маърака мардиким, бари мода бўлди, нар
илтимос.

Қўя кўрма, Завқий, пулингғи ҳеч, деса ота-онанг агар
келиб,
Кўфуруклар аёғинг тушуб, сенга танбиҳ ўлди ҳар
илтимос.

* Учёт (ҳисоб-китоб) демокчи.

** Процент (фоиз) демокчи.

*** Протест (эътироз) демокчи.

ФОНУС

Арзим сенга етишсун, эй катта зўр фонус,
Кел мунда, эмди еткур кулбамга нур, фонус.

Жону дил ила айлай, келганда иззатингни,
Сен бўлмагил тўрамга ул ерда хор, фонус.

Моҳи шарафларида окшом қилиб риёзат,
Кундузлари назардин ўлдингми дур, фонус.

Бир умр хамки қилсанг ҳазратлариға хизмат,
Иқболу толибнинг кам, пешона шўр, фонус.

Кўнгулда бўлса ногоҳ мен бирла ошнолиғ,
Борган замони дарров, чопқилла, юр, фонус.

Васфинг эшитганимда хушвақт бўлди кўнглум,
Кўз равшан ўлди сандин, дилга сурур, фонус.

Ҳазрат халога таъйин қилган дебон эшитдим,
Тез қочмасанг ўзинг бил, шўринг қурур, фонус.

Хўб розларини истаб, сўнгра буён қадам қўй,
Сандин вафо тариқи бўлсун зухур, фонус.

Бир кеча шамъ ёқсам ҳаргиз шамол қўймай,
Сенсиз камина Завқий, кўп беҳузур, фонус.

ДЕМАНГ

Ҳужжож, Макка аҳлига чуну чаро деманг,
Ҳарчанд зулм кўрарсиз, ҳам оҳ-во деманг.

Зиёрат учун келурсиз бу шаҳри араб учун
Яъни фалонини оқу, фалонини қаро деманг.

Эҳсон этинг ғариблара имкон борича,
Аччиқ сухан била анга сиз бу жазо деманг.

Суратлари агарчи, назарда ҳақир эса,
Бир сўз аларни(нг) юзига бемарҳабо деманг.

Бахшиш деб саиди шайх сизга юз карат,
Ибром айласа они, шилқим гадо деманг.

Таън айламанг бировни бу кашфи вужуд деб,
Бу мағриби, бу ҳинду, бу аҳли жаво деманг.

Ҳар кимсаға бўлмиш насиб ўзга феъли ҳў,
Бежо бировни(нг) феъли, бировни бажо деманг.

Воизи кўп ҳар гўшада панду насихати:
«Ким кўйса бошингизга қадам, босма ҳо деманг.

Қилманг биров шикоятин кимсаға бориб,
Тақдири илоҳий айлади жабру жафо деманг».

Аркини ҳаж шарти эмиш зоди роҳила,
Бир кунга юз сўм истаса, қиймат киро деманг.

Завқий сафар машаққатидин шиква айлади,
Жабр этгучини жонингиза ошно деманг.

ОТИНГ

Корвон, қарғай, сенингла мустадом ўлсун отинг,
Жиннилик бобида умри бардавом ўлсун отинг.

Сотмасанг, ё сўймасанг, бундок ёмон феълин кўриб,
Нотавон сен бирла дунёда харом ўлсун отинг.

Бизга билдурмай киро қилдингу бизни алдадинг,
Дунёда сен бекафан, бул белажом ўлсун отинг.

Ҳеч ким биздин бўлак минбаъд кулфат кўрмасун,
Умр кўрмай ёки бир кунда тамом ўлсун отинг.

Бўлмаса танбех акангни(нг) панжасин карт узгани,
Ўлдириб сен баччағарни, некном ўлсун отинг.

Олға юрмасдин Қароқчикумда қилди танг дил,
Қорақаш, ҳанги асов, ҳар ишда хом, ўлсун отинг.

Рўбарў келгани тишлайди қутурган ит каби,
Шатталар толу терак хоҳ бўлса том, ўлсун отинг.

Берма ем, қантар козуққа, боғла ушлаб думларин,
Тутма асло сув юзига ташна ком ўлсун отинг.

Завқийга ҳамроз Муқимий, Ўш келиб Мирзо Умар,
Қори Акрамжонға танбеҳи мудом ўлсун отинг.

ҒҰДАСЛИК БОЙ ҲАҚИДА ҲАЖВ

Танг кўзингдек мунча тангу тор бўлмай ўл!
Жамоат вақти пешин жомийда тайёр бўлмай ўл!

Ғусл демай, туғилиб умрда ювмай (бету қўл),
Доим биров таҳоратиға ҳамкор бўлмай ўл!

Таълими нопок гаҳи олиб кўр Ашурбойдин,
Ваё муфти Ҳасанжон каби бадкор бўлмай ўл!

Шаётин кўрса юзинг ўқиб кочур «валоҳавло»
Ҳийла-ю, макр бобида иблиси маккор бўлмай ўл!

Ўтқариб авқот мудом сифла-ю дун, нокас бирла,
Бухл-кийна майдонида номдор бўлмай ўл!

Қўтис вужуд кўрса, эл дегай Ғўдос улуғи,
Яёв сафарда қўш ўрқачли нор бўлмай ўл!

Қўтанда қўй, таблада от, соябон арава
Зохиран сойилу қашшоқ каби хор бўлмай ўл!

Яширур юз, кўча-қўйларда кўриб ким туркинг,
Маҳалла-қўйга бунингдек дилозор бўлмай ўл!

Эшик санаб туну кун, мудом чўмич овида,
Эл ичра суллоху баднафсга ёр бўлмай ўл!

Йили гар ўтса ўлук қутулмағай дастингдин,
Маърака, хатм-хўжасиз ҳовлида тайёр бўлмай ўл!

Ҳар сўмидан мири деб фойдага қўйдинг пулни,
Қарздорларни(нг) осилмоғига дор бўлмай ўл!

Чўл йилон ёки газанда каби мардумни чақиб,
Панд беришда тулки-ю, эчкиэмор бўлмай ўл!

Ахли дониш сўзи, Завкий, сира қор айламаса,
Ақча учун кеча тонг отқуча бедор бўлмай ўл!

ОТИМ

Бу падар лаънат харом ўлгир отим,
Хар қачонким, мен минар бўлсам касал.

Зарра келмас ўзига боққан била,
Емига қўшиб бериб қанду асал.

Ётса ўрнидан туrolмас нотавон,
Қилмасам қўйиб пишанг бирлан шатал.

Йўқ табибларким юриб боқтирмаган,
Тортсайди эртароқ, кошки, ажал.

Тўғрисидин бўлмасин оту улов,
Хўжахондек ҳеч бир одам ўсал.

Эларо афсоналар қилди, кўринг,
Хар тарафдин чиқди минг байту ғазал.

Етмадим Завқий пиёнбозорига,
Эртадин то кечгача қилсам жадал.

СИГИРИМ

Бобом жамолига тўйган табарругим сигирим,
Момом висолини кўрган бу бузругим сигирим.

Таважжух айлар эди ҳар кечада шохи била,
Ота-она ва қариндошиму пирим сигирим.

Сахарда маъраганингдаин бўлурди халк оғох,
Теридга сурма қўшиб берди, хирхирим сигирим.

Ажалдин асрадим-у неча кун қамаб қўйдим,
Жаҳонда қолмади мен қилмаган ирим, сигирим.

Ўларда фарғаралар айлаб арралар тортдинг,
Тамоми амалга мохир дурадгорим сигирим.

Охирда йиқилибон кетганингда чалқамча,
Бошингда турдим-у дедимки: «ёпирим» сигирим.

Терингни устида кўп кўнчилар хужум этди,
Алар қайиш дедилар, мен дедим қирим сигирим.

Сени(нг) борингда ёнимдин танга кам бўлмас эди,
Ки энди қолмади ёнимда бир мирим сигирим.

Соғар маҳалда момом келса шатталар эрдинг,
Сузонғич узра тепонғичу галдирим сигирим.

Ясан-тусан қилар эрдим сугу қативни сотиб,
Ки энди қолмади устимда шолпарим, сигирим.

Подага борибон алафлара назар солмай,
Теридга иштаха сақлаб, такаббурим сигирим.

Подага борса келур эрди ўз аёғи билан,
Адам сари қадам урган қаландарим сигирим.

Суту каймоқни сотиб, уйга харж айлар эдим,
Ки ризки-рўзима бўлган сабабгарим сигирим.

Тебратишиб рўзгоримни окладинг ёвфонимни,
Ки сенсиз эмди қурур бўлди шу жирим сигирим.

Махрум этдинг қатиғу қаймоғингдин Завқийни,
Бориб бу зор ила кимга дейин сирым, сигирим.

БЎЛ

Ахли дил бўлма, замоннинг бойи бўл, баззози бўл!
Ақчадин лангар чўп ушлаб растанинг дорбози бўл!

Шеър эшитмайди биров, даврон қулоғи анга кар,
Бир ҳовуч олтин, кумушнинг хуш жаранг овози бўл!

Тегмагай харгиз нишонга отган ўқ юз ҳажв ила,
Хоҳ замоннинг шоири бўл, хоҳи тийрандози бўл!

Истамас бўлса замона Завқий ёзган шеърни,
Ким эшитсин арзининг хоҳ рози, хоҳ норози бўл!

МУЛЛАВАЧЧАЛАРГА

Сиз эшитсангиз, аҳли Фарғона,
Айтайин бир ажойиб афсона.

Расм деб ҳар ишни хў қилманг,
Эй хирадманду аҳли фарзона.

Толиби илмсиз, эшитсангиз,
Фасли аср айламангиз авомона.

Андижон, Марғилон, Хўқандийсиз,
Ё Намангон, Чуст, Косона.

Буни «сак сайр» дер Бухор аҳли,
Ҳеч ярашмас бу феъл инсона.

Ҳам валангу саланг юрмоқни,
Дейди дангаса ёки девона.

Безори-ю чапан ишидур бу,
Боки йўқ нисбат этса ҳайвона.

Кўргузинг ҳар тарафни, тонг эрмас,
Кўрмаган бўлса ғайри меҳмона.

Истасангиз агар саёҳатни,
Ақлингиз бирла боринг ҳарёна.

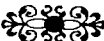
Чорсуларда ҳеч уялмайсиз,
Чапанона юришда саллона.

Субх то шом захр чой ичасиз,
Кўп зарар, жабр этмангиз жона.

Дарс такрорин айлангиз доим,
Бас қорин тўйса ош ила нона...

Бўлса таътил кунларида қаранг,
Жомию, Бедилу назми девона.

Жомиъ сахнига яхши жой солиб,
Ўқшинг анда шеър мастона.

Бу насиҳатни мен сиза қилдим,
Меҳрибонликда тенг тутуб жона.

Айламас ушбу пандни сизга,
Отангиз, бўлса, ё муҳиб она.

Бу васиятни Завқийдин эшитинг,
Ҳикмат ойиндур, ҳақимона.

УЙ ПУЛИ

Анди деган шаҳарға тушди шитоб уй пули,
Айлади кўп одамни хонахароб уй пули.

Зулм қилиб ҳокими солди дўконларға пул,
Тушмуш алар бошиға қаттиқ азоб уй пули.

Лак пули деб бир солур, уй пули деб бир олур,
Қилмаса деб кўркаман хоки туроб уй пули.

Ғалла хирожи қабул топмасидин илгари,
Деди жадал айлабон устига: «топ уй пули»!

Дуди фиғони, кўринг, чиқди фалаклар уза,
Қилди фақир аҳлини бағри кабоб уй пули.

Уй пулидан хат аро сўзлади бечора халқ,
Завқий Хўқандий деди унга жавоб уй пули.

ҲАЖВИ АҲМАДХҶЖА ҚОЗИ БА ТАРИҚИ ТАРИХ

Жаҳондин кетди Аҳмадхўжа қози,
Қазога юз тутиб умрини(нг) ёзи.

Ҳақиқат шарҳи ҳол айлаб кўрулса,
Амоли хулқиға бўлғай тарози.

Қутилмай ўтдиларким феъли баддин,
Олиб ном эл аро: шум, боз-бози.

Киши арз бирла борган чоғларда,
Сўраб аввалда борму назру ниёзи.

Адл-инсофни дастмоя айлаб,
Олурлар эрди бокмай кўпу ози.

Адо айлаб эдилар фарзи ҳажни,
Қилибон жамъ амволу арози.

Мударрисликка ҳам мансуб эдилар,
Эмас маълум «Музори» бирла «Мози».

Неча йиллар саёзбоши бўлубон,
Яна бўлган эди Қайнарға қози.

Амалдорликни доим пеша айлаб,
Бўлинмай ҳеч мағрурликка рози.

Эшитиб азл ахборини ногоҳ,
Бўлинди қабзи рух бўлмоққа рози.

Чиқиб руҳи ажалнинг раъйи бирлан,
Эрур тарихи: «Аҳмадхўжа қози».

АБДУРАҲМОН ШАЙТОН

Хира иблис каби беномусу беор кетсанг-чи!
Ялоғ йўк сукмаган бош, эй саги бозор, кетсанг-чи!

Вужудингда саодатдин асар йўк, наҳси акбарсан,
Балоангизсан, эй кавкаби думдор, кетсанг-чи!

Сени катта-кичик кўрганда тутгай бемаҳал безгак,
Ёмон калтак емай, бу ердан беозор кетсанг-чи!

На танҳо кет демай, Мусича Маҳсумни олиб хамрох,
Қилиб бизларни ҳам бир йўли миннатдор кетсанг-чи!

Кафан косибга Шолим бўлса, сен бичмоқ учун қайчи,
Касофат мақдаминг бизларга нодаркор кетсанг-чи!

Фирибгарликда танҳо, Доғуливаш ё Камак насли,
Харидорларга мисли кўсаи алдор, кетсанг-чи!

Хонатлас деб сотиб бўзу бўёқдин сурмаю элик,
Олиб қўйганни(нг) туркин айладинг гулдор, кетсанг-чи!

Тириклик лаззатидин гар умидинг бўлса дунёда,
Халойиқ қилмайин охир, дами сангсор, кетсанг-чи!

Газанда — захри котил мор, макарнаждек вужудингни,
Халойиқ кўргали бу растада безор, кетсанг-чи.

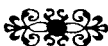
Ипактек гоҳ мулойим, келса истаршин ваё хожи,
Амалдорларга бўлган эй(лаган)бардор, кетсанг-чи!

Шаётин, уммисибён тарқалур дунёға наслиндин,
Агар аввалда йўк эрса ўзинг, бадкор, кетсанг-чи!

Ваё юртимга борсам хотуним деб минг талок ўлсун,
Қасам ичкан эсанг ҳам, баччағар, бир бор, кетсанг-чи!

Ўлум афзал кишига эл аро олгунча шайтон ном
Агар кетмоққа райинг бўлмаса, ночор, кетсанг-чи!

Тавалло қилган эрди андижонлик: келмасин минбаъд,
Хўқанд ахли учун, Завқий қилай, изҳор, кетсанг-чи!

КЎП ҚИЗИҚ

Кўп қизик бу жаҳонни(нг) савдоси,
Кўринур ранг-баранг тамошоси.

Ҳар ерга борса сўзи мақбулдур,
Кимни(нг) бор бўлса нуқра, тиллоси.

Жумласи бойлар сўзи айтур,
Хохи эшони, хоҳи муллоси.

Илмдин истасанг, нишон йўқдир,
Бошида бор қозонча саллоси.

Тўй қилиб, ош берур ғанийларга,
Камбағал парча нонни(нг) шайдоси.

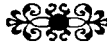
Тўн қўюр олдиға имом, бойни(нг),
Камбағал келса хайда-хайдоси.

Сарф этар тўйга пулни минг-минглаб,
Йўк хаёлида мактаб иншоси.

Илм учун пулни кўзлари қиймас,
Ким билур бору йўку фойдоси.

Завқийи хаста ўлса очликдин,
Бўлмагай бойларни(нг) парвоси.

* * *

Сигмас мани хасратим жахона,
Каждору мариз, эй замона!

Яхши хама дахр аро нигунсор,
Хар ерда ривождур ямона.

Пул бўлса кифоя, душман ўлсун,
Ҳеч ким қарамайди дўсти жона.

Инсон шарафи-ла қадрсиздур,
Хайвон жасади-ла мардумона.

Зоғу зағани юрубдур озод,
Булбулга кафас этиб замона.

Билъакс биравга от қўярлар,
Фарзонани жинни ё дебона.

Душмандур ўғул, ямон соғинмас,
Фарзандига ҳеч ота-она.

Сажжода, на саллаю на мисвок,
Суннат бари тарк, қайда шона?!!

Гайр аз гуноҳ аҳли йўк, саҳархез,
Ғафлатда, ким уйғонар азона.

Хунсо хама садри мажлис ўлди,
Мардона иши бўллуб занона.

Ҳеч камбағал бўлмагай қариндош,
Мол бўлса, демас ани бегона.

Ерга боқар, «Осмона боқ!» деб,
Будурму, фалак, санго бахона?

Бедонага доим қўйса сайёд,
Мусичага муфт бўлди дона.

Хўб комрас ўлонни чарлар,
Ақл аҳли юроги тўлди қона.

Дунё эли, ҳеч кўрдингизму
Косиб кишини ҳалол баҳона?

Ақлу эсин дунёға сотарлар,
Савдосини фойда деб зиёна.

Ҳеч ким емас охират ғамини,
Дерларму бу даҳр жовидона.

Қолмаз ўтар умр бу сабуксайр,
Оз кунда на ном-у, на нишона.

Эй, теззабону мардумозор,
Қил фикрини ниш урур чаёна.

Бир кун санга етса муҳлати умр,
На коргар ўлғуси хазона.

Йўқ поси нафас, на лукма таййиб,
На тийри дуо етар камона.

Рўзона амалсиз илм аҳли,
На шайхда тоати шабона.

Эл таънида шикваи замондин,
Завқий, ишинг ўлди бу фасона.

ЗОЛИМ ПУЛИ

Фам еманг эй раста, ўн сўм тушди Шоҳолим пули,
Бу эмас Шолим пули, албаттадур золим пули.

Йиғ деса амрона тергай битталаб бор-йўқдин,
Жамъ қилсам етмабди жумла пару болим пули.

Нақд бир минг олти юз сўм зохир этди киссаси,
Насия маълум эрди, эй аҳбоб, аҳволим пули.

Дод денг, ҳар ерга бориб бу ҳамоқат дастидан,
Қолмади ҳаттоки, уйда аҳлу аёлим пули.

Пулни олгач, мақтаниб хўб айтар эрмиш бетамиз,
Бул эрур аввалги бозордин қо(л)ган молим пули.

Сехр ўқиб, келгуси бозор бўлғуси бир пира зан,
Берсангиз, ўлганда қолган эрди, — дер, — чолим пули.

Завқий косиблар тилидин кимга арзу дод этар,
Бу эмас Шолим пули, албаттадур золим пули.

АФАНДИЛАР

Айтсам сиза сўз ростидин,
Хам авж баланду пастидин,
Тушманг бировлар қастидин,
Эй «порсо»сиз афандилар.

Фарқ айламай яхши-ёмон,
Ким арпа, буғдой, ким сомон,
Тухмат ҳақоратлаб ҳамон,
Не муддаосиз афандилар.

Таън айлангиз бўлса ҳаёт,
Ўлганга сўз қотмоқ уёт,
Йўқ маъносида қатъиёт,
Ким иштибоҳсиз афандилар.

Доим Муқимий Фуркатий,
Ёдимда меҳру шафқати,
«Ислоҳ»да бошлаб тухмати,
Кўп норасосиз афандилар.

Бўлса дегай эрди Муқийм,
«Ислоҳи»нгизга ...
Эй шолча таб, ақли тўқим,
Шум беҳаёсиз афандилар.

Айбимни ашъор битмасам,
Сиз бирла ҳамроҳ кетмасам,
Ёхуд зиёфат этмасам,
Юзи каросиз, афандилар.

Оқ деб бўлурму мўрини,
Тотлиқ демаслар ғўрни,
Хам қўйни кўр, ҳам бўрини,
Эй бедавосиз афандилар.

Посид хаёликим агар,
Бўлса этаклаб ой тўсар,
Қалбида фитна, шўру шар,
Явмул-жазосиз афандилар.

Сизлар юрурсиз исловот,
Хам барча «боз-бозига» бот,
Шарм айлагай сиздин уёт,
Номус-хаётсиз, афандилар.

Сидкийки, «Рафъи иштибоҳ»
Журналингизга бир гувоҳ,
Наъра урарким оқ-воҳ,
Айланг даво сиз афандилар!

Дўзанда косиблик ишим,
Эл бирладур ёзу қишим,
Йўқ арз этарга бир кишим,
Дорилқазосиз афандилар.

Сайёҳ келди бир куни,
Одил этаклаб кун-туни,
Мақташди минмасдин уни,
Казо-казосиз афандилар.

Хар раста бойи дўстингиз,
Сиз — мағз, алардур пўстингиз,
Борми суханда ростингиз,
Кесма яқосиз афандилар.

Карнай чалиб беморға,
Завқий осилмас дорға,
Арзим шу: дўсту ёрға,
Ким хўл балосиз афандилар.

ОБИД МИНГБОШИ ҲАҚИДА ҲАЖВ

Ҳайхот, эшитсангиз улус,
Обид деган қайнар бўлус,
Мансаб эсиз, хайфи жулус,
Бадлафзу бадгуфтор экан.

Дашт ерда мулким бор эди,
Атрофи бедевор эди,
Бой чорваси ўтлар эди,
Қўй-эчкидин озор экан.

Тинмай дарахт экдим ҳадеб,
Қўй-эчкилар қўймас ғажиб,
Оқлаб кетар, қолдим ажиб,
Ердин киши безор экан.

Бир кун қўноқлабдур келиб,
Вокиф бўлиб бордим билиб,
Кетган экан озроқ жилиб,
Дехқонбой анда бор экан.

Қирғиз қочиб, йўлга солиб,
Эшак барим талаб олиб,
Хизматчилар чарчаб қолиб,
Ўлжа олиб тайёр экан.

Бойи бориб мингбошига,
«Жаз» ташлаб они ошига,
Чорлатди бини қошига,
Кўп ваъзи тангу тор экан.

Бир умри тушта бир ишим,
Олдим муросолиғ кишим,
Кўрган замон учди ҳушим,
Бадшакли ноҳамвор экан.

Ҳамдам топиб, тошиб тўлиб,
Бордик узоқ чарчаб ўлиб,
Эшак тарафдори бўлиб,
Бизга қараб хангрор экан.

Қайнар гапи Қайнар булок,
Хеч сўзга солмайди кулок,
Ўлсин емай эчки-улок,
Кўп порахўр мурдор экан.

Оғзилари ким ит ялок,
Доим егай эчки-улок,
Ё шайхму бу хотинталок,
Гўё кўпак сардор экан.

Оламда йўк бундай чапан,
Ўғлини дер бу: «наъра зан»,
Шанғи, шалок, кўп пешдахан,
Беҳуда дил озор экан.

Чақсам чиён деб мактанур,
Мен кўп ёмон деб мактанур,
Умрим пиён деб мактанур,
Ўз айбига иқдор экан.

Арз бирла кўп бечоралар,
Бағри эзилган ёралар,
Борса, қилур оворалар,
Раҳм айламак душвор экан.

Бер эшагини, кет, деди,
Завкий, уйинга ет, деди,
Мен бир қопонғич ит, деди,
Беномусу беор экан.

СУВ ЖАНЖАЛИ

Олдим кўлимга хомани,
Ёздим ажойиб номани,
Тингланг қизиқ хангомани,
Жанжоли то алҳол экан.

Қурғур Карим бобосидин,
Ҳеч тинчимай даъвосидин,
Ўлдик анинг ғавғосидин,
Боёнлари дажжол экан.

Айбини иқроп айламас,
Ҳеч номусу ор айламас,
Панд этсангиз, кор айламас,
Сўз садқаи увол экан.

Ҳар қанча қилса гуфту гў,
Бу ёзда тансиқ бўлди сув,
Ким можарони(нг)боши бу,
Моҳияти яққол экан.

Борганда пешвоз кўй сўйиб,
Ҳожи миробга тўн кўйиб,
Кунлар ўтар шу хил тўйиб,
Кўнгиллари хушхол экан.

Хоҳ рози, хоҳ бўлсин хуноб,
Юрт-элға сув бермай мироб,
Ҳожи ерин қилмиш сероб,
Дехқон учун қаттол экан.

ТАЛАДИНГ БАРИНГ

Эшит арзи холим, эй (шанқилар)
Мени мунча яккаладинг баринг!
Чопишиб келиб, қоқишиб тутиб,
Хийла кўрқитиб, таладинг баринг.

Менга бир бўқоқни хириллатиб,
Қопиб ол они деб ириллатиб,
Олақарғадек йиғилиб чўқиб,
Менга хўмрайиб қарадинг баринг.

Чит растасини ғовур қилиб,
Ит қувган соқовдек ҳовлиқиб,
Гаронишга арз этиб охири
На иш қилгали ярадинг баринг!

Бир эски тўнга бу хусуматинг,
Бижғиб ичингда неча иллатинг,
Гўдайиб Сибирь қиламиз дебон,
Бир авахтага солмадинг баринг!

Мени ўлдурур кишидек бўлиб,
Ана ўтди деб, мана кетди деб,
Тўпаланг қилиб, кўча чангитиб,
Кўз олайтириб қарадинг баринг!

Аччиқ суханим қилдими асар,
Чопишиб ҳар қаёнга сарбасар,
Мисли бир пашша чакқан мода ҳар,
Кўча-кўйда шатталадинг баринг!

Ва на манда сўз, ва на санда гап,
Манам индамай, санам энди хап.
Шаҳри Фарғона ичра Завқийни
Бу баҳонада синадинг баринг!

ЗАМОНА КИМНИКИ

Сен дема ушбу замонда обрў муллоники,
Қолди аълолар оёқ остида, сўз адноники,
Сар дарахти мевасин қўр: зоғ ила қарғоники,
Демангиз, ахбоблар, гул булбули гўёники,
Давлати васли тиконда, ҳажри ул шайдоники.

Сендин, эй даврон, ичиб ғам захрини ғамнокман,
Ғунча янглиғ оташинликда гирибон чокман,
Демадим бир бор ичсам дафъиға тарёкман,
Халқ наздида ҳакиру хок ё хошокман,
Давлату иззу шарафлар марди бодунёники.

Шаҳру кишлоқ демангизким, фисқ ила тўлди жаҳон,
Аҳли дунё қошида ёлғончилардур нуктадон,
Йўқ ривож касбу хунарга, соврилибдур хонумон,
Хоҳ косиб, хоҳ деҳқон қайға борса бағри кон,
Холи ҳар ерда сухан шармандаю расвоники.

Мўътабар, нодон элидин кочди, донолар бари,
Гўшага олди ўзин кўнгли мусаффолар бари,
Қолдилар роҳи равишдин дийда бийнолар бари,
Эътибор ўлди жаҳонга сурат оролар бари,
Бу замона ғарч ковуш кийган, силиқ саллоники.

Ҳеч ким фақр аҳлиға жон бирла қилмайди савоб,
Ағниё аҳлига анқо парча нон, бир томчи об,
Шу сабабдин бева-ю, бечоралар бағри кабоб,
Бекасу бечора сўзига киши бермас жавоб,
Манзилат ҳар ерга борсанг суврати зебоники.

Маъсият тўлди жаҳон ичра, зухур айлар фасод,
Хайру эҳсон топди барҳам, ҳалқ бозори касод,
Ошно, ёру биродарларда ҳам йўқ илтифот,
Меҳру шафқат йўқ, ота ўғлиға қилмас эътимод,
Давру даврон ҳамма жойда ҳокиму мирзоники.

Ағниё аҳлида йўқ хайру саховатдин асар,
Бас эрур илму амал ўрниға бўлса сийму зар,
Қўрқаман бу феъли баддин ютмасин деб ер магар,
Сўрсаларким, бу мухаммасни ким айди деб агар,
Завкий деган бир ямоқчи, маҳсидўз устоники.

ВЕКСЕЛЬ

Завқий ғазалига Муқимий мухаммаси

Мастур қолмағайким сўзнинг йўғони чикди,
Олтиариғлари ҳам векселни(нг) кони чикди,
Зовутни битқаролмай эшонни(нг) жони чикди,
Афсус, э халойик, ишлар ёмони чикди,
Охир замона маълум бўлди нишони чикди.

Ҳар ишки халкимизга хоқимлар этса фармон,
Қилмай иложи йўқдур душвор, хоҳи осон,
Нукра кумушларидин бойлар хижил, пушаймон,
Юз дод қилмасинму бечораи мусулмон,
Ҳар танга-ю миридин яққол зиёни чикди.

Банд ўлди олди-сотти фуқароларингни бил деб,
Пуллар жаримасини қилсанг экан бу хил деб,
Бозор бай очолмай, қишлоқу шаҳр сил деб,
Аرز этдилар халойик хоқимга ҳукм қил деб,
Қирк кунда уч миридин буйруқ дегони чикди.

Диққат хама сотолмай, ё бир нима олурға,
Қассоб етти ўзни гўшт ўрнига тилурға,
Солган қулоқларини эл, гап недур билурға,
Бозор аҳли ҳайрон савдо-сотик қилурға,
Сўйи самога йиғлаб косиб фиғони чикди.

Халкики камбағаллар гўёки ғалтак ўлди,
Ўлганни(нг) устига ҳам бир неча калтак ўлди,
Бу воқиа, Муқимий, ҳар ерда дастак ўлди,
Пул-дабба, нарх-қиймат устига пўстак ўлди,
Пўстак (белиға) боғлаб, Завқий, баёни чикди.

МУНЧА КЎП

Золим фалак бисотида озор мунча кўп,
Инсон шарафли номида хор мунча кўп,
Хар кўчаларда қашшоқ ила зор мунча кўп,
Тарҳи жаҳон биносида бадкор мунча кўп,
Хўканд аро балога гирифтор мунча кўп.

Хамрозу дўст топилса-ю, жонлар фидосидур,
Орзу шулким: камина кўнгул муддасидур,
Хуш суҳбати мажруҳ дилим давосидур,
Мақдами кўзума айни шифо хоки посидур,
Йўк андоғ анисим, дунёда ағёр мунча кўп.

Нодон севар замона, дод илкидин нетай,
Бошим олиб фиғон ила ё бир томон кетай,
Ушбу диёри масхарани эмди тарк этай,
Тинмай шикоят ила ёмонга рақам битай,
Жумла фалокат аҳлига ғамхор мунча кўп.

Дориламон бўлди ажаб фоҳишахоналар,
Тўлмасми касофатдин охири паймоналар,
Доно кўриб бу кулфат ўтида ёналар,
Қолсин фисқу фужури бошидин ордоналар,
Қарғишга нишон беномусу беор мунча кўп.

Илму хунарлар ўрнига пулдор тўнг бўйин,
Уч-тўрт йиғилиб қилишур ит каби ўйин,
Эҳсони ғарибга йўқ, шоҳона қилур тўйин,
Айтса адо бўлмас сира минбаъд феълу хўйин,
Гуссаи дилим, шарҳ айласам асрор мунча кўп.

Қишлоқ эли шафтоли, қоқи-нон тополмагай,
Кийган либосини тортса (белини) ёполмагай,
Ўлди совуқда кўпи оч, ўтун қолмагай,
Кўрдик бу машаққати ҳаргиз йўқолмагай,
Қиш чилласида ёзга умидвор мунча кўп.

Ким ташна ёр учун, кимида икки-уч ҳарам,
Бирови беватан-у, бировда боғи эрам,
Бировни(нг) сўзи зулфиқор, бировни(нг) қадди хам,
Ғаддор фалак, доим ишинг бўлди бешу кам,
Каждор замона, доғули маккор мунча кўп!

Биров сийму зар ила ўлимдин омон бўлур,
Етиб муродға бири ҳокими замон бўлур,
Ақча учун киши роҳизан ёмон бўлур,
Бечора қосиб аҳлиға, билгил, зиён бўлур,
Ноҳақ қон тўқарга босмачи хунхор мунча кўп.

Дерлар биров улуғ-у бирни(нг) паст тақдири,
Бири тўқу, бири оч, балоларни(нг) собири,
Инсон шарафли номида эмасми ҳар бири?
Ёхуд она туққанида бўлганми бир сири,
Ёхуд эътиқод ила бидъат шиор мунча кўп.

Завқий, ким айди, мунча шикоятти дароз қил,
Сўзни мухтасар айлаб, иборатни оз қил,
Ким зимистон кўнгулларни баҳору ёз қил,
Қад рост туриб, сўз била элни сарафроз қил,
Айтмай десанг, муносиби ашъор мунча кўп.

* * *

Ажаб замонадур, аҳбоб, бош қотуб қолди,
Будур муомала: бозорлар ётуб қолди,
Кими нишонасиға келса қарз, отуб қолди,
Бу дин лойиға обдур ашк, ботуб қолди,
Бу май шириндур-ачиқ, ҳар киши тотуб қолди.

Насихат: Аҳли жаҳон, ҳеч кишиға сиз кулманг,
Бугундур-эрта халойиқға кулку бўлманг,
Бу йил охириғача таъна чу кўрунг, ўлманг,
Еса томурларингиз бонка қурти, ҳам, сўлманг,
Ким ухласа, фросон бонки уйғотиб қолди.

Ичутчиларни бўлуб бошиға бало бонка,
Бало десам, яна эл жониға жазо бонка,
Жаҳонни сийму зарин югти аждаҳо бонка,
Ким учраса, анга офат тегар, вабо бонка,
Халос ўлуб, ўзи жонин ким ажратуб қолди?!

Бу бонкахонаға банд ўлди пашшадин то пил,
На коргар анга бахт-у, этмагига қолу қил,
Нечук замонаки, наҳсият ила ою йил,
На қози қолди, на аълам, на муфти ва на вакил,
Бир илтимос-ла вексил олуб, чотуб қолди.

Йўқотти чикса бозор, ҳар афанди қопини,
Бўлур кузаккача маълум, ким урса лофини,
Келичасини сотуб, балки еди сопини,
Бу йил хуруж қилиб чикти қарзи ёфини,
Ўзини мулкини бермай ким ажратуб қолди?!

Ҳамиша шуббадагар давр кўргузур бози,
Жаҳон тўла бори хангомадур қишу ёзи,
Фалакни ҳар кишиға бу тағофулу нози,
Очилди мактаб, ўқиттию синди устози,
Гар ўлса рўбарў, бир дамда ўргатуб қолди.

Демакка рози дилим эмди ҳамнафас қайда,
Кирарга булбули табъим тузук қафас қайда,
Йўқотти йўлни ҳама, савглик жарас қайда,
Олурға боғу харам орзу-хавас қайда,
Тамоми олам эли мулкини сотуб қолди.

Амал чиқай деди илм аҳлини хаёлидин,
Риё самар беради шайхлар камолидин,
Фанини парҳези йўқтур рибо ваболидин,
Магар ахири замон бўлди халқ ҳолидин,
Аломат ўлди, қиёматни қўзғотуб қолди.

Атони бўйнида йўқ ўғил-чун вафо тавқи,
Аноси қиз боласи-чун қачон келур шавқи,
Баробар ўлди, ямону яхшиларни йўқ фавқи,
Бу даъво бирла ўтуб умри муддаий Завқий,
Бировни алдамади, лекин алдатуб қолди.

ВОҚИАИ ҚОЗИ САЙЛОВ

Сиз эшитсангиз, аҳли Фарғона,
Айтайин бир ажойиб афсона.

Қиламан бир ҳикояйи сайлов:
Бир киши қози-ю, чикди биров.

Дегайлар кўнгулга жо бўлса хавас,
Ха ишда одами тинчимас бирпас.

Шаҳри Хўқандда, Хўжанд даҳаси,
Сайлов хангомаси бўлди баси.

Қозийи вақт исми мулла Камол,
Ўрнида қолмоғиға хом хаёл.

Тутубким жаҳонни ташвишу ғами,
Фориғ ўлмайин бу ғамдин дами,

Бериб элликбошига ўн минг сўм,
Деди: айланг на бўлса расм-русум.

Мунча ақча олиб бировдин қарз,
Гўё ул билди қозиликни фарз.

Демадиким ирода кор надур,
Бир тақдир, ихтиёр надур.

Эди келиб мунда Шаҳрихондин,
Тутар эрди ўзин баланд хондин.

Тутиб Шокирқорадек ғанидин дўст,
Не дўст бўлиб баайни бир мағзу пўст.

Яна нопоклиғи машҳури жаҳон,
Хасанжон аъламдин ажрамай бир ой.

Етиб элга ондин юз ранжи гарон,
Фиску фуҷур ўлиб улусға аён.

Ким уни таниган ёшу қари,
Вабо кўргандек бўлур эрди бари.

Бўлса агар етим-есир моли,
Қози қилур эрди молдин холи.

Ҳийлаи шаръия деб ёлғон номин,
Сочар элга дон қуриб домин.

Ҳузурига арз бирла келса биров,
Гурба янглиғ бўлурки, пойлаб ов.

Йўлуқса баногоҳ зебо рў хотун,
Юзин очирур ҳам сўрур отин...

Ким йўлиқди анга шикоят этар,
Бу янглиғ можаро ҳикоят этар:

Амри маъруф талаб бир аёл,
Келиб қозидан айламиш савол:

«Пинҳони зино гар қилса киши,
На бўлур тонгла махшарда иши?»

Эй покиза сўзли мумтоз роҳбар,
Шариати расулдин бергил хабар?»

Қози дер: Ношаръ зино этса аёл,
Ёхуд эр бу ҳақда қилса хаёл.

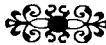
Тебранур арш, етти қат осмон,
Боришур гумроҳлар жаҳаннам томон».

Ул зани пургуноҳ дер: «Гуноҳ қилдим,
Нетарман неча бор зино қилдим».

Бу калимани дегач заифи осий,
Титрамишки қозининг хама аъзоси.

Ҳирс бида ёлбориб ул суллоҳ,
Хотунга ёпишур бориб ногоҳ.

Демиш: «Бу кеча мен бида хилватда,
Бўлингиз боқи умр узлатда.

Сиз учун сидки дил дуода бўлай,
То ўлгунимча муддаода бўлай».

Ул хотун юлиб қозининг мўйин,
Дерки, маҳкамада тўкиб обрўйин.

«Зохиран дўзах азобини сўзлаб,
Ботинда фиск-фужур ишин кўзлаб,

Баракалло, эй хиркапўши фосик,
Ваъзингизғаму бу кор-бор лойик».

Қози жавобида уялмай-нетмай:
«Арш қимирлар, аммо йиқилмас» дегай.

* * *

Яна бир қиссаки бордур машхур,
Жойиз ўлур гар айласам тахрир.

Бир заифани дерлар ўлиб эри,
Қолди кўп мол, дунё-ю ери.

Васийликка олиб Камол қози уни,
Совчи қўяр эрди туну куни.

Муддао бутун амволин олгай,
Эгасиз хирмондин бойиб қолгай.

Ихтиёр қилмаслигин ул бечора,
Изҳор айладиким неча бора.

Бўлса ул хотунга биров мойил,
Никоҳ қилдирмади қози неча йил.

Қарамай охир никоҳ паттасига,
Тегди-кетти бориб юртнинг каттасига.

Мулла Камол тортиб алам ёшурун,
Ўтмиш ичларидин қон бирла йиринг.

Алқисса бу аснода ўзга можаро,
Юзланиб чиқдиким ажиб бир бало.

Тарқалди халойиққа сайлов хабари,
Қўзғолдилар агниёю уламо бари.

Эрди бу частға қозийи мози,
Исми Мулла Ҳакимжон қози.

Қозиликни жону дил суяр эрди,
Мағрурлиғига кўп куяр эрди.

Соли хезу, Мўмин каби боёнлар,
Шох Иноят қўрбошидек аёнлар.

Махалланинг беш-ўн пешқадами,
Йиғилиб машварат айлади дами.

Оқибат ҳаммаси аҳд айладилар,
Мулла Ҳакимжонни сайладилар.

Пешкаш гаронишу хокимгача,
Юборди доноларни домигача.

Ҳўжа Камол ҳам топиб хабари,
Йиғди сак, хўқ, муш, бақари.

Шокирқаро, Олимқовоқ бошлиқ,
Хушомадлар ила тарқатиб ошлиқ.

Зўр ҳарб учун камар боғладилар,
Гўёки рақиб дилин доғладилар.

Ҳакимжон ҳовлисиға ким элчи,
Юборди пинҳони гўё тилчи.

Келиб ногоҳ бир-икки иғвогар,
Қилди занжир эшик тақ-тақ дар.

Турган эрди эшиқда бир миршаб,
Деди: «Очинг, бу ерда недур гап».

Вале миршаб аларни ичкарига,
Қўймади итариб кўкрагига.

Ким қози Камолга бориб бир-бир,
Сўзлаб дедилар: «Айлагил тадбир».

Бир-бирин уриб бошини ёрди,
Дод деб ул ҳоким олдиға борди.

Ҳоким Мединский, приставлар,
Келди, жамоа ўлтурубдирлар.

Тамоми можарони бир-бир сўрди,
Бу хилда халқ иттифоқини кўрди.

Мақтадилар Ҳакимжонни ишириб,
Қўйиб эрдилар ишин пишириб.

Ҳакимжонга бўлиб ҳоким ройи,
Дедиким: — қозилик бунинг жойи.

Шокирқароники ҳибс килди,
Мулла Камол барча мўйин юлди.

Бу масалким: оталмаса сопқон,
Бошу(кети)га тегар отган он.

Бу воқиа, Завкий, эмас ёлғон,
Мулла Камол бўлур шохиду бурхон.

Қ И Т Ъ А
В А
Т А Ъ Р И Х Л А Р

* * *

Бир минг уч юз эди-ю ўн тўккуз,
Келдилар Ҳазрати Миён Қодир.

Қорин Захҳок, Сухий Нажмиддин,
Фазли Раббоний-отлари Нодир.

Ғозихон масиҳийдур, Умаржон бой,
Завқийдин ушбу сўз бўлўб содир.

* * *

Гул оразингни акси ила наззора боиси,
Кўргуз чамангаки гаҳи бир оташин жамол.

Боғи малоҳат ичра ики навнихол мард,
Раҳм айлагил ишқ аҳлиға, топай десанг камол.

Рози дилимни сизга демай, кимга айтайин,
Меҳнат юкининг остида қад бўлди мисли «дол».

Жоно, фироқинг ҳасратини кўп чекиб эдим,
Жоми жаҳонда бўлди насиб шарбати висол.

Изҳори ишқ ҳар ҳавас аҳли дилида кўп,
Икром қилдим ушбу дунёда кўп моҳу сол.

Нозофарин даҳр боғида ики маҳбуб номини,
Назмини Завқийнинг ҳар ики мисраъ бошидин ол.

ҚОЗИ ИСФАНДИЁР АЗЛИГА ТАЪРИХ

Эйки, сайлов хикоясин сўрагон,
Хафа ким бўлди, қайси кулди? — денг.

Қозию куззот масжидда, букун,
Кимнинг паймонаси тўлди? — денг.

Қатагоннинг часининг сайловида,
Ким тирилди, ким кўмилди? — денг.

Қозийни Чирикжикда шаҳр ичра,
Хожа Аҳмад эшонни бўлди денг.

Бу қазо гулшанида ҳар кимса,
Гули айши очилдию сўлди, денг.

Азл агар мавт ҳукмида бўлса,
Завқийдин таърих анго н-ўлди? — денг.

Чиқти жон, ахчаси бўлуб бесар,
Қози Исфандиёр ўлди, денг.

Ҳижрий 1313 (милодий 1895) йил.

* * *

Мулла Эргаш деган первой рас (раз),
Бўлди «мухториятда» мири асас.

Аҳли Хўқанд жумла сайловда,
Кўргану кўрмаган қилди хавас,

Ман ани роҳзан деб ўйлағандим,
Бўлса қўрбоши ўзга йўқмуди каср?

Деди ҳотифи хаёли Завқийға,
Санаи таърихи: «Бу ўғри эмас»⁸.

Ҳижрий 1336 (милодий 1918) йил.

ҚОЗИ ФАЙЗ ВАФОТИ ТАЪРИХИ

Икки жаҳон мулкани айладингизлар хавас,
Бу тани хокий, билинг, руҳ кушиға қафас.

Барқи шародат миниб, шоҳ ва гар сиз гадо,
Етса ажал, келтурар мингани чўбин фарас.

Кимки тўшаб зар палос, кийгали дебо, ҳарир,
Киргуси ер қўйниға ҳар нечук озода кас.

Қори Абул Файз эди воизи ширинкалом,
Шаҳри Бухоро, Хўқанд байнида бир маънирас.

Ғафлати жаҳл уйқуси кўзларими маст этуб,
Ибрат эмасму кўруб келмаганим пешу пас.

Мабдаи файёздин файзи илоҳий эди,
Кимдур анинг суҳбатин айлаб умид истамас...

Қалби художўй эди, лафзи дуогўй эди,
Тиллари алқобхон, наъту сано эрди бас.

Моҳи муборак аро раҳматидин очти боб,
«Иржиъи» савтин билиб, риҳлати кўси жарас.

Кетти юз афсуским, зубдаи ахли замон,
Завқий деди таърихин «Воизи қудсий нафас».

Ҳижрий 1323 (милодий 1905) йил.

**ТАЪРИХИ ВАФОТИ ДОМУЛЛА АҲМАТ ОХУНДИ
МАРҲУМ МУЛАҚҚАБ БА «СУРМА» СУРМА ЛАҚАБЛИ
ДОМУЛЛО АҲМАД ОХУНДИ МАРҲУМНИНГ ВАФОТИ
ТАЪРИХИ**

Завқий топиб домуллонинг таъриhini «Хуб ғани»,
Булажаб, исқот учун чун чикди «Раҳимжон бала».

Ҳижрий 1279 (милодий 1901) йил.

**ЗАВҚИЙНИНГ ЎЗ АЙВОНИ ҚУРИЛИШИГА
АЙТГАН ТАЪРИХИ**

Даҳр бунёдини чун булбул кўруб гулшан, дедим,
Риндедурманки, ҳар манзилни бир гулхан, дедим,
Завқие, бу кошона сар то пой ёғлангон учун,
Бу бино таъриhini «Айвони боравған», дедим.

Ҳижрий 1327 (милодий 1910) йил.

ЗАВҚИЙНИНГ ЎЗ МЕҲМОНХОНАСИ ҚУРИЛИШИГА ТАЪРИХИ

Эй кулбаи Завқийга дамодам йўхлаб, шарафи кудум
етургон,
Маълум жанобингизга бўлсун таърихи бино савол
қилгон.
.....*

Ихлосу адаб юзидин айди: «Хуш келдингиз, азиз
меҳмон!

Ҳижрий 1298 (милодий 1879) йил.

ЁРМАЗОР МАДРАСАСИ ТАЪМИРИ ТАЪРИХИ

Абдурахмонбой ясаб бир касрким жаннатфизо,
Ёрмазор ичра қилиб бир мадраса олий бино.

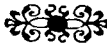
Бойга доим дастгиру ҳомий, имдод этгучи,
Боний, баъзан домла Аҳмаджон мударрисдур яно.

Бу бино таъмирини дилкаш кўруб, Завқий деди
Таърихида «Мадраса бўлди ажойиб хушҳаво».

Ҳижрий 1313 (милодий 1895) йил.

---

* Кўп нукта ўрнидаги мисра матнда тушиб қолган.

**САЁҲАТНОМА
ВА
ШЕЪРИЙ МАКТУБЛАР**

ШОҲИМАРДОН ХОТИРАСИ

Бу равзага кимки келиб,
Бир кечаси меҳмон экан.
Умрида бир қўрган киши
Ўлганда беармон экан.

Икки тарафдин сой денг,
Кўм-қўк мусаффо чой денг,
Ҳар дам ичиб ҳой-ҳой денг,
Оби ҳаёти жон экан.

Осмонга қўйган нардбон,
Чиксанг тамошо бир жаҳон,
Нахри улуғ, ҳар сўй равон,
Кўрмакка кўз хайрон экан.

Келдик етиб моҳи ражаб,
Ҳар ким кўрар айлар ажаб,
На порс кўрган, на араб,
Бир жаннати ризвон экан.

Болода танг-танг кўчалар,
Тургайки, шайху хўжалар,
Келса товук ҳам жўжалар,
Ёзмокда дастурхон экан.

Бадшақлу бадхў, баднамо,
Ботинда кийна, фиск, риё,
Ким учраса шилқим гадо,
Суллоҳ, озори жон экан.

Саҳни ажойиб хушҳаво,
Ҳам руҳпарвар, жон физо,
Хушбў кўринган ҳар гиёҳ,
Жамбил билан райҳон экан.

Бўлса керак бул тоғлар,
Кам-кам чиройли боғлар,
Ҳеч кимса кўрмас доғлар,
Кўнгли аро қолган экан.

Завқий келиб кўп турмади,
Турса рафиқлар қўймади,
Оё насиба бўлмади,
Эҳроми Учқўрғон экан.

ЗАВҚИЙНИНГ ФУРҚАТГА МАКТУБИ

Жонимға тоб солди сўзи фироқ Фурқат,
Кел ким, хароб қилди бу иштиёқ Фурқат,
Қосид етур паёмим, хар ерда топсанг они,
Завқийни тоқатини қўп қилма тоқ Фурқат.

Бизларга сиз ёзибсиз, мактуб айлагонда,
Таслим ила дуолар мактубларда хар бор.

Ул хат аро ёзилгон таслими шавқомез
Бизларға айладилар изҳор нурул-абсор.

Хурсандлиғ муяссар бўлди, чунончи, харгиз
Ёзғон билан туголмас, поёни шарҳ бисёр.

Ҳақ айласун саломат, бообрўю давлат,
Эй соҳиби фазилат, иқбол сизғадур ёр.

Уммид шулки, доим хатларда ёд айлаб,
Бизларни шод айланг мактубларда хар бор.

Биз ҳам дуоға машғул, қилсун Худой макбул,
Ҳақ айласун саломат, арвоҳлар мададкор.

Завқийнинг иштиёки аз хад фузун, афандим,
Бори дигар Худованд қилсун насиб дийдор.

ЛУФАТ

А

<i>Абёт</i> —	байтлар.
<i>Абр</i> —	булут: абри найсон-бахор булут.
<i>Абру</i> —	қош.
<i>Абтар</i> —	1) думи кесилган; 2) нуксонли; 3) парокан-да, паришон; 4) вайрон.
<i>Авбош</i> —	бебош, саёк, дайди.
<i>Аврат</i> —	кишининг беркитиши лозим бўлган аъзоси.
<i>Авом</i> —	оддий халк.
<i>Авсат</i> —	ўрта, ўртача.
<i>Авсоф</i> —	васфлар, мактовлар, таърифлар.
<i>Автод</i> —	Бир жамоанинг хурматли кишилари; тўрт авлиёнинг бошлиғи; худога етишганлар.
<i>Авқоф</i> —	вакфлар.
<i>Адам</i> —	йўқлик.
<i>Адлгустар</i> —	адолатли, одил.
<i>Адув</i> —	душман, ёв, ракиб.
<i>Адно</i> —	энг паст, қуйи, тубан.
<i>Аждод</i> —	ота-боболар.
<i>Ажз</i> —	ожизлик, заифлик.
<i>Ажнос</i> —	1) турлар, хиллар, жинслар; 2) матолар, қийим-бош.
<i>Азим</i> —	катта, улкан, буюк.
<i>Азл</i> —	мансабдан бўшагиш.
<i>Азм этмоқ</i> —	ирода, қасд этмоқ. Бормоқ, кетмоқ, сафарга жўнамоқ.
<i>Аз тахтидил</i> —	чин кўнгилдан, астойдил.
<i>Ал</i> —	қўл, олд, рўпара.
<i>Алқоб</i> —	1) лақаблар, номлар, тахаллуслар; 2) сифатловчи, мактов сўзлар.
<i>Амвож</i> —	мавжлар, тўлкинлар.
<i>Амвол</i> —	моллар, буюмлар.
<i>Амсол</i> —	ўхшаш, монанд.
<i>Андалиб</i> —	булбул.
<i>Анвор</i> —	нурлар.
<i>Анжуман</i> —	мажлис, йиғин.
<i>Анис</i> —	дўст, улфат, яқин ўртоқ.
<i>Анфос</i> —	дамлар, нафаслар.
<i>Арозий</i> —	ерлар.
<i>Арса</i> —	майдон, яланг жой.
<i>Арғавон</i> —	арғувон, кизил гул.
<i>Асас</i> —	тунги қоровул, мири асас-тунги қоровуллар бошлиғи.
<i>Асбобу алойиқ</i> —	асбоб-ускуналар.
<i>Асрор</i> —	сирлар.
<i>Афлок</i> —	фалаклар, осмонлар.

<i>Афтода</i> —	нотавон, эзилган, кийналган.
<i>Афъол</i> —	1) феъллар, ҳаракатлар; 2) одат, ахлоқ, қилиқлар.
<i>Ашк</i> —	кўз ёши.
<i>Ағниё</i> —	бойлар, мол-дунё эгалари (бирлиги ғаний).
<i>Аҳбоб</i> —	севимлилар, дўстлар, ёронлар.
<i>Аҳд</i> —	1) қасам, шарт, паймон; 2) замон, давр; 3) ҳаёт, умр.
<i>Аҳмар</i> —	қизил.

Б

<i>Бадкарда</i> —	қилмиш ёмон, эл-халқ орасида ёмон ном олган.
<i>Бадкор</i> —	ёвуз ниятли, ахлоқсиз.
<i>Бадғуфтор</i> —	ёмон сўзларни кўп ишлатувчи.
<i>Бадмужаллад</i> —	ёмонлик билан танилган, бирорта яхши фазилатга эга бўлмаган.
<i>Бадрафтор</i> —	ёмон йўлга юрувчи, саёқ.
<i>Бадшакл</i> —	хунук, беўхшов.
<i>Бадҳаво</i> —	ёмон орзу, хунук қилиқ, ярамас майл.
<i>Байтул-аҳзон</i> —	ғамлар уйи, қулфатлар маскани.
<i>Балоангез</i> —	бало қўзғатувчи, офат келтирувчи.
<i>Бараҳна</i> —	тамом аъзоси очик, яланғоч.
<i>Барқ</i> —	чақмоқ, яшин.
<i>Баста</i> —	боғлик, боғланган.
<i>Бақар</i> —	мол, сигир.
<i>Баҳойим</i> —	хайвонлар.
<i>Баҳру бар</i> —	денгиз ва қуруқлик.
<i>Бебок</i> —	1) ботир, қўркмас; 2) зolim, тошбағир; 3) ҳасиз.
<i>Бекас</i> —	кимсасиз.
<i>Белажом</i> —	югансиз.
<i>Бемарҳабо</i> —	хурматсизлик: келган меҳмонни очик чехра билан қутиб олмаслик.
<i>Бесар</i> —	боши айланган, гангиган, паришон.
<i>Бесукун</i> —	бекарор.
<i>Бетаваққуф</i> —	тўхтамасдан.
<i>Бехирад</i> —	ақлсиз, эси йўқ.
<i>Бехамто</i> —	яғона, якка.
<i>Бехбуд</i> —	1) яхшиланиш, тўғриланиш; 2) фойда, нажот.
<i>Бийно</i> —	1) кўрувчи; 2) хушёр, сезгир.
<i>Бинг</i> —	минг (озарбайжонча).
<i>Бистар</i> —	тўшак, кўрпа-ёстик.
<i>Бод</i> —	1) касалликнинг бир тури; 2) шамол.
<i>Водияпаймо</i> —	чўл, сахро кезувчи.
<i>Бодпарак</i> —	варрак.
<i>Бодрафтор</i> —	1) шамолдай елувчи; 2) қадимги жангнома-лардаги айёр доғулининг лақаби.
<i>Бодунё</i> —	мол-дунёли, бой.
<i>Боз</i> —	1) лочин; 2) яна тагин.
<i>Болупар</i> —	канотлар, қўл, оёқ.

<i>Боний</i> —	бинокор, курувчи.
<i>Боравған</i> —	ёғли, ёғланган.
<i>Боргоҳ</i> —	1) подшоҳ қабулхонаси, қаср, махкама; 2) чодир, ўтов.
<i>Борон</i> —	ёмғир.
<i>Борҳо</i> —	бирнеча марта.
<i>Ботин</i> —	ич, ички дунё, кўнгил, хаёл.
<i>Булуг</i> —	балоғат, вояга етиш.
<i>Булҳавас</i> —	ҳавасга берилган, енгилтак, беқарор.
<i>Бўйла</i> —	бунақа, бу каби, бундай, шунчалик.

В

<i>Вабол</i> —	увол, гуноҳ, зарар.
<i>Вазив</i> —	паст, тубан; 2) оддий халқ.
<i>Вексель</i> —	бойлар, банкирлар пул қарз берганларида қарздордан олинадиган расмий ҳужжат.
<i>Вожгун</i> —	тўнтарилган, тесқари.
<i>Воиз</i> —	ваъз айтувчи, маддоҳ.

Г

<i>Газзоб</i> —	ўғри, муттаҳам ярамас.
<i>Ганж</i> —	қимматбаҳо нарсалар (олтин, қумуш, лаъл, ёқут ва ҳоказо) бойлик, хазина.
<i>Гардун</i> —	осмон.
<i>Гарми</i> —	иссиқлик (ёз иссиғида инсон баданига тошадиган нарсалар).
<i>Гарониш</i> —	пристав, полиция амалдорларидан.
<i>Гариҳ</i> —	тугун, чигил.
<i>Гирудор</i> —	олишув, жанг.
<i>Гузаргоҳ</i> —	ўтиладиган жой, маҳалла.
<i>Гуногун</i> —	ранг-баранг-хилма-хил.
<i>Гурба</i> —	мушук.
<i>Гуфтор</i> —	сўз, сўзлаш, гапириш.
<i>Гўш</i> —	қулок.
<i>Гўша</i> —	бурчак, хилват, чекка жой.

Д

<i>Даврони нофаржом</i> —	оқибати ёмон тугалган давр.
<i>Дайр</i> —	1) бутхона; 2) майхона; 3) дунё, жаҳон.
<i>Далқ</i> —	дарвишларнинг жундан тўқилган кийими.
<i>Дамсоз</i> —	дўст, энг яқин суҳбатдош.
<i>Дар</i> —	эшик.
<i>Дариг</i> —	афсус, надомат.
<i>Дасти байъат</i>	
<i>қўймоқ</i> —	қўл беришиб аҳд-паймон қилмоқ.
<i>Даҳан</i> —	оғиз.
<i>Даҳр</i> —	замон, давр, дунё, олам.
<i>Дебо</i> —	нозик, нафис ипак мато.
<i>Дийда</i> —	кўз.
<i>Дол</i> —	«Д» харфининг номи (араб алифбосида бу харф эгик шаклда бўлгани учун букик қадни шунга ўхшатадилар), далолат қилувчи.

<i>Дом</i> —	тузок, тўр.
<i>Доман</i> —	этак, ўнгир.
<i>Доругир</i> —	талаш, тортиш.
<i>Дорулқазо</i> —	козихона, кози маҳкамаси.
<i>Доғуливаш</i> —	алдамчинамо, айёр каби.
<i>Дудмон</i> —	хонадон, оила.
<i>Дузд</i> —	йўлгўсар, ўғри.
<i>Дун</i> —	пасткаш, разил.
<i>Душвор</i> —	қийин, оғир, мушкул.
<i>Дўзанда</i> —	тикувчи, бу ерда: этик тикувчи маъносида.

Ж

<i>Жаво</i> —	Ява ороли. Ахли Жаво—Ява оролида яшовчи халқ.
<i>Жавҳардор</i> —	ялтирок, порлок.
<i>Жангжў</i> —	уруш-жанжал истовчи, жанговар.
<i>Жарас</i> —	қўнғироқ.
<i>Жибол</i> —	тоғлар (бирлиги жабал).
<i>Жовидона</i> —	доимий равишда, мудом, абадий.
<i>Жониб</i> —	томон, тараф, жиҳат.
<i>Жонишин</i> —	ўринбосар.
<i>Жонфизо</i> —	жонни қувватлантирувчи, жонга роҳат берувчи.
<i>Жувон-пир</i> —	ёш-қари.
<i>Жулус</i> —	ўтириш, мажлис. Завқий бу сўзни амал-мансаб маъносида ҳам ишлатади.
<i>Жумҳур</i> —	халқ, омма.
<i>Журъа</i> —	бир югум, бир култум ичимлик.
<i>Жўён</i> —	қидириб, излаб.
<i>Жўшина</i> —	1) қайнаш; 2) мажозий; ғулғула, ғавво, тўполон.

З

<i>Забун</i> —	1) ожиз, нотавон, заиф; 2) мағлуб, енгилмок.
<i>Заввор</i> —	зиёратчи, саёҳатчи.
<i>Закийтабъ</i> —	зийрак, фаросатли.
<i>Замима</i> —	ёмон, ярамас, қоралашга лойик.
<i>Зан</i> —	хотин. Занон—хотинлар.
<i>Зард</i> —	сарик.
<i>Зарф</i> —	суюклик солиб қўйиладиган идиш, коса.
<i>Заъф</i> —	қувватсизлик, холсизлик.
<i>Зебогрўй</i> —	чиройли юз.
<i>Зевар</i> —	безак, зийнат.
<i>Зеридаст</i> —	қўл ости, бўйсунувчи.
<i>Зийнатафо</i> —	безак берувчи, зийнатли этувчи.
<i>Зимистон</i> —	қиш.
<i>Зимн</i> —	орасида, ўртасида, ичида.
<i>Зиндалак</i> —	бир турли хавфли яра.
<i>Зино</i> —	гуноҳ иш, номахрам хотинга яқинлик қилиш.
<i>Зоди охират</i> —	охират озиги.
<i>Зоди роҳила</i> —	йўл озиги.
<i>Зол</i> —	1) араб алифбосидаги бир харфнинг номи; 2) маккор кампир.
<i>Зоғу заган</i> —	қарға, кузғун.

<i>Зоҳир</i> —	ташки кўриниш, бирор нарсанинг сирти.
<i>Зубда</i> —	1) каймоқ; 2) мохият; 3) сара.
<i>Зухраманзар</i> —	кўриниш, Зухра юлдузига ўхшаган.

И

<i>Ибром</i> —	кисташ, зўрлаш, қаттиқ талаб.
<i>Идрас</i> —	русча «здравствуйте» (салом) сўзининг бузилган шакли.
<i>Иззу шараф</i> —	эъзоз, икром, ҳурмат.
<i>Икроҳ</i> —	1) жирканиш; хунук ҳисоблаш; 2) бировни зўрлаб бир иш қилдириш.
<i>Илк</i> —	қўл.
<i>Имдод</i> —	мадад, кўмак, ёрдам.
<i>Иршод</i> —	тўғри йўл кўрсатиш.
<i>Истихора</i> —	кўнгилдаги мақсаднинг ҳосил бўлиши ёки бўлмаслигини билиб олиш мақсадида туш кўриш учун ният қилиб ухлаш.
<i>Истиъонат</i> —	ёрдам сўраб мурожаат қилиш.
<i>Итмом</i> —	тамомлаш, тугаллаш.
<i>Ифшо</i> —	очиш, ошкор қилиш, фош этиш.
<i>Ихфо</i> —	яшириш, беркитиш, сир тутиш.
<i>Иҳё</i> —	тирилтириш.
<i>Иҳтироз</i> —	1) ўзини тутиш; 2) эҳтиёткорлик қилмоқ.
<i>Иҳтисоб</i> —	1) ҳисоб-китоб қилиш; 2) шариатга хилоф ишларни тақиқлаш.

К

<i>Кабк</i> —	каклик.
<i>Кавкаб</i> —	юлдуз; кавкаби думдор — қуйруқли (думли) юлдуз (мунажжимлар тасаввурича, бу юлдуз кўкда кўринса, нотинчлик бўлар эмиш)
<i>Кавокиб</i> —	юлдузлар.
<i>Каж</i> —	тесқари.
<i>Каждормариз</i> —	эҳтиёт билан ҳаракат қилувчи.
<i>Кажрав</i> —	эгри юрувчи, макқор, хийлагар.
<i>Кажрафтор</i> —	тесқари юрувчи.
<i>Камак</i> —	алдамчи, фирибгар, айёр.
<i>Каманд</i> —	халқа, сиртмоқ, банд, тузоқ.
<i>Камсухан</i> —	одобли, кам гапирувчи.
<i>Канз</i> —	ҳазина.
<i>Канора</i> —	1) чет қирғоқ; 2) қучоқ.
<i>Карат</i> —	бир неча марта.
<i>Карру фар</i> —	шону шавкат, дабдаба.
<i>Кас</i> —	одам.
<i>Кашафи вуҷуд</i> —	тошбақага ўхшаш, хунук.
<i>Кеттичи</i> —	аттор, ҳар хил нарсалар (игна, сакич, упа, элик, тишқоли ва бошқалар)ни эшакка ортиб, қишлоқма-қишлоқ сотиб юрадиган майда савдогар.
<i>Ком</i> —	1) тилак, мақсад; 2) баҳра, баҳра олиш; 3) танглай, халқум.

<i>Комрас</i> —	мақсадга етиш.
<i>комрон</i> —	1) ўз мақсадига эришган, бахтли; 2) хоким, хукмронлик қилиш.
<i>Корроз</i> —	ишбилармон, маҳмадона.
<i>Корубор</i> —	иш-куч, машғулот.
<i>Қудурат</i> —	1) хиралик, ғашлик, ғам-қайғу; 2) ғубор.
<i>Кулл</i> —	хамма, барча.
<i>Кунҳ</i> —	асл, ҳақиқат, мохият.
<i>Кушод</i> —	очик, очилган.
<i>Кўс</i> —	катта ногора,

Л

<i>Ладун</i> —	1) олдида, хузурида; 2) ғайб, илми ладуний — ғайб илми.
<i>Лайлу наҳор</i> —	кеча ва кундуз.
<i>Лаъин</i> —	лаънатланган, қарғиш теккан.
<i>Лаҳн</i> —	куй, ашула, сайраш, лаҳни довудий-ёқимли ашула айтиш маъносида.
<i>Ложарам</i> —	шунинг учун, шу боисдан; албатта: шаксиз, шубҳасиз
<i>Ломъа</i> —	ялтирок, порлок.
<i>Лоюҳсо</i> —	беҳисоб, кўп.

М

<i>Мабдаъ</i> —	бошланиш, асл, асос.
<i>Мавло</i> —	1) ҳомий, соҳиб, сарвар; 2) Худо.
<i>Мавт</i> —	ўлим.
<i>Мағас</i> —	пашша.
<i>Мадҳуш</i> —	беҳол, хушдан кетган.
<i>Мажусий</i> —	оташпараст, ўтга топинувчи.
<i>Макарнаж</i> —	эчкемарнинг катгаси, тимсоҳ.
<i>Малоҳат</i> —	гўзаллик, ёқимлилик.
<i>Малул</i> —	ранжиган, ғамгин, хафа.
<i>Манзалат</i> —	даража, лаёқат, кадр, мартаба.
<i>Мараз</i> —	касаллик, бетоблик.
<i>Марғ</i> —	ўлим; арги муфожот-гўсатдан, фожиали ўлиш.
<i>Мардак</i> —	1) эркак; 2) одамча, пасткаш одам; 3) нодон, енгилтабиат.
<i>Мардум</i> —	1) одам, инсон; 2) кўз қорачиғи.
<i>Мариз</i> —	бемор, хаста.
<i>Мардумозор</i> —	одамларга озор берувчи.
<i>Марқад</i> —	қабр, гўр.
<i>Масиҳ-Масиҳо</i> —	Исо алайҳиссаломнинг лақаби.
<i>Масъуд</i> —	бахтли, саодатли.
<i>Мастур</i> —	беркитилган, яширилган, махфий.
<i>Матлаъ</i> —	1) аввал, аввалги байт; 2) чиқиш жойи (ой, кўёш).
<i>Машом</i> —	1) бурун, димоғ; 2) бўй, хид.
<i>Маъво</i> —	бошпана, макон, турар-жой.
<i>Маъдалат</i> —	адолат, инсоф.
<i>Маъжун</i> —	бир қанча дориворни бирга қўшиб тайёрланган, кайф берувчи қуюқ дори.

<i>Маъзул</i> —	бўшатишган, ўрнидан бекор қилинган.
<i>Маънирас</i> —	маъно етказувчи.
<i>Маъсият</i> —	гуноҳ.
<i>Мақар</i> —	қароргоҳ, қалъа.
<i>Мақдам</i> —	келиш, қадам қўйиш.
<i>Мағриб</i> —	ғарб, кунботар.
<i>Маҳак</i> —	кумуш ва олтинларга суртиб, уларнинг тозанотозалигини ажратадиган тош.
<i>Маҳжабин</i> —	пешонаси порлоқ, гўзал.
<i>Маҳзар</i> —	1) ҳозир бўлиш, тўпланиш жойи; 2) даъво хати, ариза; 3) ҳукмнома, фармон.
<i>Миръот</i> —	ойна, кўзгу.
<i>Модар</i> —	она.
<i>Мозий</i> —	ўтган, ўтган замон.
<i>Мосиво</i> —	...дан бошқа, ...дан ташқари.
<i>Мофавқ</i> —	уст, ҳар бир нарсаининг юқори тарафи.
<i>Мофиҳо</i> —	ундаги, унинг ичидаги: дунёу мофиҳо — дунё ва унинг ичидаги мавжудотлар.
<i>Моҳ</i> —	ой, моҳу сол—ой ва йил, моҳи шариф—ша-рофатли ой, рўза ойн.
<i>Муаддаб</i> —	одобли, хушмуомала.
<i>Муддаий</i> —	даъво қилувчи, даъвогар, рақиб.
<i>Мужгон</i> —	киприклар.
<i>Мужда</i> —	хушхабар, суюнчи хабар.
<i>Муноҳий</i> —	тақиқланган.
<i>Мунъим</i> —	неъмат берувчи, ризқ берувчи.
<i>Муосир</i> —	замондош, асрдош.
<i>Муришд</i> —	тўғри йўлга солувчи, йўл кўрсатувчи.
<i>Мург</i> —	қуш, парранда.
<i>Мусаллам</i> —	тобе бўлган, таслим бўлган.
<i>Мусаллат</i> —	голиб бўлган, назоратчи.
<i>Мусалло</i> —	1) жойнамоз; 2) намоз ўқийдиган жой, мас-жид, намозгоҳ.
<i>Мусаххар</i> —	бўйсундирилган, ҳукми остига киритилган.
<i>Мусовот</i> —	тенглик.
<i>Мустадом</i> —	давомли, доимий, узлуксиз, ҳамиша.
<i>Мутарро</i> —	тозаланган, мусаффо.
<i>Мутлақул-ишон</i> —	жилови бўшатишган, ўз эркига қўйилган.
<i>Мутриб</i> —	чолғувчи, созанда.
<i>Муфлис</i> —	камбағал, қашшоқ, фақир.
<i>Муфт</i> —	текин, бепул.
<i>Мухолиф</i> —	тесқари, карама-қарши.
<i>Мухтасар</i> —	қисқартирилган, қисқартма, қисқача.
<i>Муш</i> —	сичқон.
<i>Мушавваш</i> —	ташвишли, бесаранжом, кўнгли паришон.
<i>Муҳтадо</i> —	эргаштирувчи, йўл бошловчи, имом.
<i>Муганний</i> —	ашулачи, созанда, чолғувчи.
<i>Муҳиб</i> —	севувчи, дўст тутувчи, меҳрибон.
<i>Муҳол</i> —	мумкин бўлмайдиган иш, қийин.

Н

<i>Навмид</i> —	ноумид, умидсиз, маъюс.
<i>Наврас</i> —	1) янги ўсиб келаётган, ёш; 2) янги етишган ўспирин.

<i>Навҳа</i> —	товуш чиқариб йиғлаш, мунгли йиғи, нола.
<i>Надам</i> —	надомат, пушаймон.
<i>Нажжор</i> —	дурадгор, ёғоч устаси.
<i>Наргис</i> —	кўзга ўхшаш бир хил гул, бўтакўз гули (очилган гули кўзга ўхшаб кетганидан, адабиётда кўпроқ ўхшатиш йўли билан кўз маъносида ишлатилган).
<i>Нардбон</i> —	нарвон, зинапоя.
<i>Насим</i> —	тонг шамоли, енгил, ёқимли шабада.
<i>Нахл</i> —	кўчат, ниҳол, ёш дарахт.
<i>Наълайн</i> —	этик, жуфт кавуш, пойафзал.
<i>Наҳси акбар</i> —	наҳслин юлдузи, офатлик келтирувчи, ёмонлик рамзи.
<i>Наҳсият</i> —	шумлик, бадбахтлик, бехосиятлик.
<i>Неку</i> —	яхши, чиройли, олийжаноб.
<i>Нигаҳбон</i> —	назоратчи, қўриқчи, посбон.
<i>Нигин</i> —	1) узук, 2) муҳр.
<i>Нигун</i> —	эгилган, тўнгарилган, букилган, тубан.
<i>Нигунсор</i> —	остин-устун, ағдарилган.
<i>Низор</i> —	озғин, суст, заиф.
<i>Нилгун</i> —	нилранг, кўк ранг.
<i>Нисён</i> —	эсдан чиқариш, унутиш.
<i>Нисор</i> —	сочиш (хурматли кишининг бошидан гул, пул, танга, тилло сочиш).
<i>Ниҳон</i> —	яшпирин, беркитилган.
<i>Новак</i> —	1) ўк, камон ўқи; 2) киприк.
<i>Нор</i> —	1) шуъла, ўт, олов; 2) дўзах.
<i>Нофаржом</i> —	охири яхши тугамаган, натижасиз, бефойда. сўзга уста, сўзнинг нозик томонларини тунувчи, нозик фаҳм, акли етук. кўзларнинг нури.
<i>Нуктадон</i> —	1) зафар, галаба, ютук; 2) ёрдам, кўмак, мадад.
<i>Нурул-абсор</i> —	мадад.
<i>Нусрат</i> —	кумуш.
<i>Нуқра</i> —	

О

<i>Обдор</i> —	1) тиник, соф, ялтирок; 2) серсув.
<i>Оби ҳайвон</i> —	афсонавий тириклик суви.
<i>Обо</i> —	оталар, ота-боболар.
<i>Озурда</i> —	озор чеккан, ранжиган.
<i>Ойжабин</i> —	ойга ўхшаш, ой юзли, гўзал.
<i>Оламгир</i> —	дунёни қўлга олувчи, жaxonгир.
<i>Оламсўз</i> —	оламни қуйдирувчи.
<i>Оламтоб</i> —	оламни ёритувчи.
<i>Ом</i> —	1) умумий, барчага баравар; 2) омма, халқ, қўпчилик.
<i>Ораз</i> —	чеҳра.
<i>Осиб</i> —	зиён, зарар, кулфат.
<i>Осиё</i> —	тегирмон.
<i>Осор</i> —	1) асарлар; 2) белгилар, нишонлар.
<i>Офоқ</i> —	уфқлар, дунё, олам.

<i>Оғоз</i> —	бошланиш, киришиш; оғоз қилмоқ, бошламоқ.
<i>Оҳанин</i> —	темирдан ясалган.

П

<i>Пажмурда</i> —	1) сўлғин, буришган; 2) ғамгин.
<i>Пайк</i> —	хабарчи, жарчи, элчи.
<i>Пайкон</i> —	1) камон ўқининг учидаги учлик темир; 2) бошоқ; 3) киприк.
<i>Паймона</i> —	бир нарсани ўлчайдиган идиш, май пиёласи, кадах; паймонаси тўлган — умри тугаган.
<i>Паррон</i> —	учувчи, учиб кетаётган, парвоз қилувчи.
<i>Партав</i> —	ёғду, нур, шуъла, ёруғлик.
<i>Печу-тоб</i> —	1) тўлғаниш, изтироб; 2) сиқилиш, қийналиш.
<i>Пеш</i> —	илгари, олдин, олд.
<i>Пиразан</i> —	камшир, қари хотин.
<i>Побаста</i> —	1) тузоққа илинган, гирифтор бўлан; 2) асир, тутқун.
<i>Подош</i> —	жазо, бадал.
<i>Понсод</i> —	аскарий лавозим, беш юз аскар бошлиғи.
<i>Порсо</i> —	такводор, художўй.
<i>Пос</i> —	1) кечанинг бир қисми, лаҳза, дақиқа; 2) риюя, эътибор; 3) сақлаш.
<i>Посид</i> —	ёмон, ярамас, бузук.
<i>Поягир</i> —	1) оёқ остида айланиб юрувчи; 2) босқич, мартаба, кадр, даража топган.
<i>Пристав</i> —	полиция амалдори.

Р

<i>Равнақфизо</i> —	ялтиратувчи, порлатувчи, ривожлантирувчи.
<i>Ражъ</i> —	қайтиш.
<i>Рамақ</i> —	жон чиқар олдидаги нафас, охирги нафас.
<i>Ранжигарон</i> —	оғир касаллик, эзилганлик.
<i>Раоё</i> —	раиятлар, халқлар.
<i>Рафиъ</i> —	юксак, баланд.
<i>Рафъи иш</i> —	шубхани ўртадан кўтариш.
<i>тибоҳ</i> —	1) одат, расм; 2) юрувчи, юриш маъноларини ифодалайди.
<i>Рафтор</i> —	1) дарз, ёрик, тешик, дарча; 2) зарар, жароҳат.
<i>Рахт</i> —	1) нарсалар, асбобу анжом, кийим-кечаклар; 2) безакли тўшак, гилам.
<i>Раҳнамо</i> —	йўл кўрсатувчи, йўл бошловчи, етакчи.
<i>Раҳнамун</i> —	йўл кўрсатувчи.
<i>Реш</i> —	1) яра, жароҳат; 2) нотавон, заиф.
<i>Рибо</i> —	1) ўсиш, кўпайиш; 2) фойда олиш, судхўрлик.
<i>Риёзат чекмак</i> —	нафс хоҳишларидан тортинмок, қийинчилик тортмок.
<i>Ринд</i> —	нозик табиат, олифта, бепарво.

<i>Рифъат</i> —	баландлик, юксаклик, баланд мартабалик.
<i>Ришват</i> —	пора (бир ишни битириш учун амалдорнинг яширин ва ноҳақ равишда оладиган пули ва ашёси).
<i>Ришта</i> —	таноб, ип, боғ.
<i>Ришхўр</i> —	соқол ёки мўйловини қайириб, оғзига солиб, чайнаб юрадиган одам.
<i>Риҳлат</i> —	кўчиш, ўлиш.
<i>Роз</i> —	яширин, сир.
<i>Рокиъ</i> —	бошини эгувчи, икки букилувчи,
<i>Ром</i> —	мойил бўлиш, яқинлашиш.
<i>Роҳ</i> —	йўл.
<i>Роҳзан, раҳзан</i> —	йўлгўсар, қарокчи, ўғри.
<i>Руқъа</i> —	хат, мактуб.
<i>Руҳинайранг</i> —	ҳийла найрангга ўрганган кўнгил, муғомбирлик.
<i>Рўз</i> —	кун, кундуз.
<i>Рўзи аласт</i> —	олам пайдо бўлишининг дастлабки куни.
<i>Рўй</i> —	юз, башара, чехра.
<i>Русияҳ</i> —	юзи қора, кўнгли бузуқ киши.
<i>Рўшно</i> —	ёруғ, равшан, нурли.

С

<i>Сабуксайр</i> —	тез ўтар, бебаҳо, тез юрувчи.
<i>Савт</i> —	товуш, овоз, шовқин, оҳанг, куй, мақом.
<i>Савти жарас</i> —	қўнғироқ овози (қарвон туяларининг бўйнидаги қўнғироқ овози).
<i>Саг</i> —	ит.
<i>Сагсайр</i> —	ит юриш, итдай дайдиш.
<i>Садр</i> —	1) баланд, юқори жой; 2) бошлик, раис.
<i>Саёзбоши</i> —	бош қози, етти-саккиз козининг бошлиғи.
<i>Сажжода</i> —	жойнамоз.
<i>Сайёд</i> —	овчи.
<i>Самак</i> —	ер ости демак, катта балиқ.
<i>Саманд</i> —	от, саман, сариқ от.
<i>Сана</i> —	йил.
<i>Сар</i> —	бош.
<i>Сарафроз</i> —	юксак, юксалган, ҳаммадан устун, улўғвор, хурсанд, кувнок, хушвакт.
<i>Сарбасар</i> —	бутунлай, бошдан оёқ.
<i>Сарзаниш</i> —	1) койиш, жазо бериш; 2) танбех; 3) таъна.
<i>Сар то по</i> —	бошдан оёққача.
<i>Сархат</i> —	янги ҳуснихат машқ қилувчи учун кўрсатма қилиб, муаллим томонидан ёзиб бериладиган хат намунаси.
<i>Сахт</i> —	1) оғир, қийин; 2) кескин; 3) қаттиқ, дағал.
<i>Саққо</i> —	1) сув ташувчи, сув қуювчи; 2) мешқобчи.
<i>Саҳоб</i> —	булут.
<i>Сеяк</i> —	учдан бир.
<i>Сийм</i> —	кумуш; сийму зар-олтин ва кумуш.
<i>Сиймбар</i> —	кумуш бадан, оқ бадан, гўзал.

<i>Симоқ</i> —	юлдуз номи (русча Арктур); бу юлдуз эски мунажжимларнинг фикрича бахтиёрлик белгиси.
<i>Синон</i> —	найза, найза учи, маҳбубанинг киприклари.
<i>Сипеҳр</i> —	осмон; даҳр; замон, тақдир.
<i>Сифла</i> —	паст, пасткаш, хасис.
<i>Собир</i> —	сабрли, чидамли.
<i>Собит</i> —	1) бир жойда, қимирламай турувчи, баркарор, тебранмас; 2) исботланган.
<i>Содалавҳ</i> —	содда, ишонувчан, гўл.
<i>Сойил</i> —	1) тиланчи, гадой; 2) савол килувчи, сўровчи.
<i>Сониъ</i> —	яратувчи (Худо).
<i>Сонма</i> —	санама, ҳисоблама (озарбайжонча).
<i>Соҳиби зулм</i> —	зулм килувчи, золим.
<i>Субҳ</i> —	тонг пайти, сахар.
<i>Суд</i> —	фойда, баҳра, наф.
<i>Суманбар</i> —	окбадан, гўзал.
<i>Суманбўй</i> —	ёсмин (суман) каби хушбўй, ёқимли, гўзал маҳбуба.
<i>Суроҳий</i> —	май куйиладиган идиш, қадах, коса.
<i>Сурх</i> —	кизил.
<i>Сухан</i> —	сўз, нутқ.
<i>Суханрас</i> —	яхши сўзловчи, нутки равон.
<i>Сўз</i> —	куйдириш, ўрташ, олов, аланга.
<i>Сўйисамо</i> —	кўк томон, осмон томон.

Т

<i>Таадди</i> —	1) адоват, душманлик, зўравонлик; 2) зулм, ситамгарлик.
<i>Таважжуҳ</i> —	юзланиш, қараш; бирор нарсанинг бўлишини истаб ўша томонга вужуди ва ҳаёли билан юзланиш.
<i>Тавобеъ</i> —	эргашувчилар, тобеъ кишилар.
<i>Тавсан</i> —	шўъ от, ўйноқи от.
<i>Тавсиф</i> —	сифатлаш, мақташ.
<i>Тавқ</i> —	ҳалқа, тузук; тавқи лаънат, лаънат ҳалқаси, халқ орасида сазойи бўлиш.
<i>Тавҳид</i> —	бирлик, ягоналик; сўфийликда худонинг бирлигига жазман эътиқод қилиш даражасига етиш.
<i>Таййиб</i> —	пок, тоза.
<i>Такаллум</i> —	сўз, нутқ, гапирмоқ.
<i>Такя</i> —	1) суянчик, ёстиқ; 2) дарвишларнинг махсус турар жойи, умумий ётоқхона.
<i>Тали</i> —	теридан қилинган нос идиш.
<i>Талх</i> —	ёмон-аччик.
<i>Тальват</i> —	юз, чехра, гўзаллик, ҳусн.
<i>Таманно</i> —	1) тилак, истак, орзу; 2) баландпарвоз, ўзини юқори тутиш.
<i>Тангдастлиғ</i> —	камбағаллик, қашшоклик.
<i>Тараҳҳум</i> —	рахм қилиш, ғамхўрлик.

<i>Тарёк</i> —	1) афъюн; 2) захарга қарши дори.
<i>Тариқат</i> —	усул, йўл, маслак, сўфийлик йўли.
<i>Тарсо</i> —	насоний, христиан.
<i>Тарҳ</i> —	қурилиш, тузилиш, режа.
<i>Тарҳи жаҳон</i> —	жаҳоннинг тартиб топиши, жаҳон тузилиши.
<i>Тавъиз</i> —	тумор, ёмон кўздан ва бошқа балолардан сақланиш ниятида дуолар ёзилган варақа.
<i>Тақрир</i> —	муқаррар қилиш, тасдиқлаш, баён қилиш, сўзлаш.
<i>Тагофул</i> —	ўзини билмасликка солиш.
<i>Теззабон</i> —	тили ўткир.
<i>Тийнат</i> —	характер, хулқ, тийнат.
<i>Тийра</i> —	қора, қоронғи.
<i>Тийрандоз</i> —	ўқ отувчи, мерган.
<i>Тифл</i> —	бола, гўдак, чақалоқ.
<i>Тишқоли</i> —	тишни қорайтирувчи махсус модда.
<i>Тоб</i> —	иссиқлик, ҳарорат.
<i>Тозийнажд</i> —	зоти, насли араб.
<i>Том</i> —	тўла, тўлик, бутун.
<i>Торик</i> —	қоронғи.
<i>Тужжор</i> —	савдогарлар.
<i>Тўша</i> —	озиқ-овқат, йўл озиғи.

У

<i>Узлат</i>	чекиниш, кишилардан четланиш.
<i>Уммисибъён</i> —	ажина, алвасти, дев.
<i>Уруж</i> —	юксалиш, юкори кўтарилиш, кўкка кўтарилиш.
<i>Ушиқ</i> —	ошиқлар.
<i>Уқбо</i> —	охират, нариги дунё.

Ф

<i>Фавқ</i> —	уст, юкори.
<i>Файёз</i> —	жуда файзли, лутф ва қарам қилувчи, файз бағишловчи.
<i>Фалакфарсо</i> —	фалакка етадиган, фалакни орқада қолдирадиган.
<i>Фарас</i> —	от.
<i>Фард</i> —	ёлғиз, яққа, танҳо.
<i>Фарзона</i> —	оқил, доно, донишманд.
<i>Фармондеҳ</i> —	қўмондон.
<i>Фаръ</i> —	қисм, бўлак.
<i>Фасли аср</i> —	аср (қун ботиш олди).
<i>Фасона</i> —	1) ҳикоя, эртак, достон, саргузашт; 2) афсона, уйдирма.
<i>Фасоҳат</i> —	сўзнинг очик, равшан, рафон, ёқимли, қондага мувофиқ бўлиши, услубнинг чиройлилиги.
<i>Фили дамон</i> —	ғазабли, маст фил.
<i>Фирифта</i> —	мафтун, берилган, алданган.
<i>Фитроқ</i> —	юк боғлаш учун эгар ёнига осилган тасма.
<i>Фишон</i> —	қўшма сўз ва сўз бирикмаларида сочувчи, тўқувчи, сепувчи маъноларида келади.

<i>Фориғ</i> —	1) тинч, хотиржам; 2) қутулган, озод, бўш.
<i>Фосид</i> —	бузук, ярамас; фосид хаёл — бузук хаёл, ярамас, ифвогар.
<i>Фузун</i> —	зиёда, кўн, ортиқ.
<i>Фуруғ</i> —	ялтираш, ёруғлик, равшанлик, шуъла.
<i>Фусун</i> —	сеҳр, авраш, хийла, найранг, фириб.

Х

<i>Хайл</i> —	1) тўда, гуруҳ, тоифа; 2) эл, жамоа.
<i>Хайрбод</i> —	хайрлашиш, видолашиш.
<i>Хафшош</i> —	кўршапалак.
<i>Хешу табор</i> —	қариндош-уруғ.
<i>Хилофат</i> —	халифалик, ўринбосарлик.
<i>Хирад</i> —	ақл, идрок, фикр, тушунча.
<i>Хирадманд</i> —	ақлли, эс-хушли.
<i>Хиром</i> —	чиroyлик юриш.
<i>Хирқапўш</i> —	хирқа кийган, дарвиш, қуроқ тўн кияовчи.
<i>Хоб</i> —	уйку; хоби харғўш — қуён уйқуси.
<i>Хокипо</i> —	оёқ ости: топталган, хор қилинган.
<i>Хокистар</i> —	кул.
<i>Хома</i> —	қалам, ручка.
<i>Хон</i> —	дастурхон.
<i>Хориқ</i> —	одатдан ташқари, каромат, мўъжиза.
<i>Хоро</i> —	қаттиқ тош, гранит.
<i>Худнамо</i> —	ўзини кўрсатишга интилувчи, шуҳратпараст.
<i>Хунфишон</i> —	қон сочувчи, қон тўқувчи.
<i>Хунхор</i> —	қон тўқувчи, қонхўр, қотил.
<i>Хуришд</i> —	қуён.
<i>Хушилҳон</i> —	чиroyли овозли, яхши куйловчи.
<i>Хушхон</i> —	яхши сўзловчи, яхши куйловчи.
<i>Хўбрў</i> —	чиroyли юз, гўзал.

Ч

<i>Чаро</i> —	нега: чуну чаро — қачон ва нега маъноларини англатади.
<i>Чархи кажрав</i> —	тесқари айланувчи чарх (дунё).
<i>Час</i> —	русча часть — қисм сўзининг бузилган шакли.
<i>Чашм</i> —	кўз.
<i>Чирк</i> —	ифлос, бўлғани, қабих.
<i>Чобук</i> —	1) тез, чаққон, илдам; 2) шўх, ўйноқи, гўзал.
<i>Чова</i> —	ёғ идиш, ёғ жува.
<i>Човуш</i> —	1) сарой амалдори; 2) эшик оғаси, ясовул; 3) хизматчи, қоровул.
<i>Чокар</i> —	хизматкор.
<i>Чолок</i> —	1) келишган, нозик, хушбичим; 2) чаққон тез.
<i>Чўбин</i> —	ёғочдан ясалган.
<i>Чўғз</i> —	бойкуш, бойўғли.

Ш

<i>Шабоб</i> —	ёшлик, йигитлик.
<i>Шакарғуфтор</i> —	ширинсўз.
<i>Шангбаста</i> —	пойафзалга шанг қоқиш (бу ерда бир ерда туриб қолиш маъносида ишлатилган).
<i>Шарр</i> —	ёмонлик, гуноҳ.
<i>Шадат</i> —	1) чўтал; 2) кимордан ютилган пулдан бир оз қисмини хозир бор кишиларга берилгани. лочин.
<i>Шаҳбоз</i> —	буюк подшоҳ.
<i>Шаҳриёр</i> —	шаҳар тинчини бузувчи.
<i>Шахрошуб</i> —	одат, равиш, расм.
<i>Шева</i> —	шикоят, нолиш.
<i>Шиква</i> —	жундан тўкилган кийим.
<i>Шоллар</i> —	тарок.
<i>Шона</i> —	Тошкентнинг эски номи.
<i>Шош</i> —	гувоҳ, ҳужжат, далил.
<i>Шоҳиду бурҳон</i> —	санок-ҳисоб.
<i>Шумор, шумора</i> —	хар турли ўйин кўрсатувчи, найрангбоз.
<i>Шуббадагор</i> —	машғуллик, шуғулланш.
<i>Шугл</i> —	шуҳрат, машхурлик.
<i>Шухра</i> —	кўриш, мушоҳада қилиш.
<i>Шухуд</i> —	1) изтироб, ҳаяжон; 2) ғавғо.
<i>Шуриш</i> —	тўполон, жанжал, кўзғолон.
<i>Шўру шар</i> —	

Я

<i>Явмул-жазо</i> —	жазо куни (қиёмат)
<i>Якранг</i> —	бир тусли, ўзгармайдиган, тўғри вафодор.
<i>Ясдон</i> —	чармдан ясалган кичик сандиқ.
<i>Яъс</i> —	умидсизлик.

Қ

<i>Қабзи руҳ</i> —	жон чиқиш.
<i>Қабо</i> —	эркакларнинг узун ва кенг устки кийими.
<i>Қадди хам</i> —	қадди букилган, қадди эгилган.
<i>Қайд</i> —	1) боғланиш; 2) тўсиқ монелик; 3) хибсга олиш; 4) ёзиш, киритиш.
<i>Қаллош</i> —	1) ҳеч нарсаи йўқ, дайди; 3) найрангбоз.
<i>Қамар</i> —	ой; қамар рухсор — ой юзли.
<i>Қарн</i> —	1) хайвон шохи; 2) аср, давр.
<i>Қиёматойин</i> —	қиёматнинг расм-одати.
<i>Қийлу қол</i> —	гап-сўз.
<i>Қирим</i> —	терининг бир нави.
<i>Қосид</i> —	хабарчи, алоқачи.
<i>Қосир</i> —	1) ожиз; 2) бирор ишни сустлик билан қилувчи.
<i>Қудва</i> —	бошлик, етакчи.
<i>Қудсий</i> —	поклик, покизалик, муқаддаслик.
<i>Қудум</i> —	қадамлар.
<i>Қузот</i> —	қозилар.
<i>Қурратул-айн</i> —	1) кўзнинг оқу қораси; 2) фарзанд.

Қусур —
Қути лоямут —

1) қасрлар, саройлар; 2) айб, камчилик.
ўлмагундай овқат, тирикчиликнинг ўтиши
учун кифоя қиладиган овқат.

Ғ

Ғаддор —

1) алдамчи, хиёнатчи; 2) бевафо, берахм,
золим.

Ғаммоз —

сир очувчи, чакимчи.

Ғаффор —

кечирувчи: ғаффоруз-зунуб—гуноҳларни ке-
чирувчи (Худо).

Ғизол —

кийикнинг боласи, оху.

Ғино —

бойлик.

Ҳ

Ҳаводис —

ходисалар, воқеалар.

Ҳадаф —

нишон, йўналиш нуқтаси.

Ҳаз —

ҳузур-ҳаловат, лаззат.

Ҳаким —

1) ҳикматли иш қилувчи, донишманд; 2) та-
биб.

Ҳамдунавор —

маймунга ўхшаш, масҳарабоз.

Ҳамида —

мақтовли, яхши.

Ҳамоқат —

аҳмоқлик.

Ҳамроз —

сирдош.

Ҳамчу —

шундай, сингари.

Ҳангом —

пайт, фурсат.

Ҳарб —

уруш, жанг.

Ҳарис —

1) хирсли, хоҳловчи; бирор нарсага қаттиқ
берилган; 2) очқўз, тўймас.

Ҳасан —

чиroyли, гўзал.
ўтмиш хақида ҳикоя, биография.

Ҳасби ҳол —

етмиш икки.

Ҳафтоду ду —

кичкина, тубан, қадрсиз.

Ҳақир —

тўғри йўл кўрсатиш.

Ҳидоят —

1) парда, ораликни тўсиб турадиган нарса;
2) уят, уялиш.

Ҳижоб —

Ҳикматнамо —

ҳикмат кўрсатувчи.

Ҳикматойин —

донишмандлик қоидаси.

Ҳилол —

янги чиққан ой.

Ҳисор —

кўрғон, қалъа.

Ҳодий —

тўғри йўл, кўрсатувчи, раҳбар.

Ҳола —

ой ва қуёш атрофидаги гардиш.

Ҳоли —

дарҳол, тезда, шу ондаёқ.

Ҳотиф —

войибдан овоз берувчи, чакирувчи.

Ҳубоб —

сув юзида пайдо бўладиган қабарчиқ, пуфак.

Ҳукамо —

1) ҳакимлар, олимлар; 2) табиблар.

Ҳумо —

афсонавий бахт қуши.

Ҳуруф —

харфлар.

ИЗОҲЛАР

1. Бу арабча жумла Куръони каримнинг «Юсуф» сурасидаги 12-оятдан олинган бўлиб: «Уни биз билан жўнатинг, яйраб ўйнасин!» — деган маънони англатади.

2. Бу сўз бирикмаси Куръони каримнинг «Тин» сурасидаги 4-оятдан олинган. Оятнинг тўлиқ маъноси қуйидагича: «Хақиқатан биз инсонни хушбичим (шаклда) яратдик».

3. Бу мухаммас дастлаб Қўқонда чиқадиган «Тирик сўз» газетасининг 1917 йил 2 апрелдаги 1-сонида босилган. Шундан кейин шеър Тошкентда чиқадиган «Нажот» газетасининг 1917 йил 17 май 4-сонида ўзгартирилган қайта босилган. Лекин Завқий «Танланган асарлар»нинг 1958 ва 1960 йилларда босилган ҳар икки нашрида ҳам бу мухаммаснинг 2-бандидан бошқа ҳамма бандлари шўро мафқурасига мослаб, ўзгартириб чиқарилган. Масалан, мухаммаснинг 3-банди мазкур нашрларда қуйидагича «ислоҳ» қилинган:

*Зулматда ётган элни(нг) ёндурдилар чароғин,
Маҳкам тутинг, бу фурсат қиймат анинг яроғин,
Истанг амаллик олим — раҳбарларин сўроғин,
Очинг аҳолиларни(нг) гафлатда қар қулоғин,
Бас энди сусткашлик, журъатга кўз очайлик!*

Қолган бандлар ҳам шу тарзда таҳрир қилинган. Биз мазкур мухаммас матнини нашрга тайёрлашда шоир ҳаётлик чоғида босилган ҳамда унинг ҳеч қандай эътирозига сабаб бўлмаган «Тирик сўз» газетасидаги нусхага асосландик.

4. Бу мухаммас аслида 7 банддан иборат бўлса-да, Завқий «Танланган асарлар»нинг 1958 ва 1960 йиллардаги нашрларда унинг уч банди тушириб қолдирилган. Бу ҳақда қўқонлик адабиётшунос олим, филология фанлари номзоди Рустамжон Тожибоев «Ўзбек тили ва адабиёти» журналининг 1997 йил 3-сонида эълон қилинган «Ажаб эрмас» шеърининг тўлиқ нусхаси» сарлавҳали мақоласида батафсил тўхталиб ўтган. Биз мазкур мухаммаснинг тўлиқ матнини нашрга тайёрлашда Р. Тожибоев томонидан эълон қилинган нусхани асос қилиб олдик.

5. Завқий «Танланган асарлар»да бу мухаммаснинг 3, 5, 8, 9, 10-бандлари тушириб қолдирилиб, қолган бандларидаги мисралар ҳам коммунистик мафқурага мослаштирилган ҳолда «таҳрир» этилиб нашр қилинган. Нашрга тайёрловчининг изоҳ беришича, мазкур шеърнинг матни ашулачи Эрка қори оғзидан ёзиб олинган нусха асосида нашрга тайёрланган. Мухаммаснинг иккинчи банди Завқий «Танланган асарлар»да қуйидагича ўзгартириб берилган:

*Тирилтирмоқ бўлиб аввал кўмилган хону бекларни,
Ўлим чоҳига солди босмачилар бу тирикларни,
Ҳисобини билиб бўлмас куйиб ўлган ўликларни,
Шукурким, тангари еткизди мададга большевикларни,
Илоҳо, бахт-толиъ бўлсун эмди ёр, Фарғона.*

Биз мазкур мухаммаснинг матнини нашрга тайёрлашда адабиётшунос Аҳмаджон Мадаминов шахсий кутубхонасидаги ноёб қўлёзма нусхага суяндик.

6. Чоризм мустамлакаси даврида Қўқонда фаолият кўрсатган ака-ука Каменскийлар савдо контораси назарда тутилмоқда.

7. Бу шеър машхур фирибгар Бектур — ака-ука Каменскийлар савдо конторасининг иш бошқарувчиси Виктор Ахматовга бағишланган. Муҳйи, Муқимий, Қорий каби шоирларнинг Викторга бағишланган ҳажвиялари адабиёт тарихидан бизга маълум. Завқийнинг бу шеърини Викторга бағишланган шеърлар силсиласининг муҳим бир халқаси деб ҳисоблаш мумкин.

8. Бу шеър Завқий «Танланган асарлар»ида «Рохзан Эргаш» сарлавҳаси билан эълон қилинган бўлиб, 18 мисрадан иборатдир. Х. Раззоқов «Завқий» номли китобида (Тошкент, 1955) мазкур шеър ҳақида тўхталиб, жумладан, қуйидагиларни ёзган: 1917 йил ноябрь ойининг охирида Завқий 18 йўллик ҳажвий шеър ёзиб, Эргаш ва унинг атрофидаги қора кучларнинг ифлос башарасини очиб ташлашга уринади» (79-бет). Аслида бу шеър мулла Эргашнинг Туркистон мухторида мири асас — ҳарбий ишлар ноziри этиб сайланишига бағишланган таърихдир. Афсуски, «Танланган асарлар»да мазкур таърихнинг асосий маъносини ифодаловчи ҳамда шоир тахаллуси зикр этилган охирги байти тушириб қолдирилган. Биз мазкур шеърни нашрга тайёрлашда Шаҳобиддин Яссавийнинг «Туркистон аччиқ ҳақиқатлари» (Истанбул, 1984, 118-бет) китобидаги ўзгартирилмаган матндан фойдаландик. Шеър таърих жанрига мансуб бўлганлиги учун уни китобнинг «Қитъа ва таърихлар» қисмида жойлаштиришни мақсадга мувофиқ деб билдик. Шеърнинг охирги мисрасидаги «Бу ўғри эмас» жумласи моддаи таърих бўлиб, ундан аждад ҳисобида ҳижрий 1336 санаси келиб чиқади. Бу мелодий ҳисобда 1918 йилга тўғри келади.

8. Бу арабча сўз Қуръони каримнинг «Фажр» сурасидаги 28-оятдан олинган бўлиб, оятнинг тўлиқ маъноси қуйидагича (Эй, хотиржам нафс) қайтгин роббингга (Аллоҳ сен учун тайёрлаб қўйган неъматлардан рози бўлган ҳолингда ва сендан Аллоҳ (бу дунёда қилган ибодат ва тоатларингдан) рози бўлган ҳолда («Тафсири Хилол», 30-Амма пораси, 113-бет).

М У Н Д А Р И Ж А

Халқпарвар шоир (сўзбоши)	3
Ғазаллар	9
Мухаммаслар	59
Мусаддас	91
Маснавийлар	95
Ҳажвий шеърлар	101
Қитъа ва таърихлар	147
Саёҳатнома ва шеърий мактублар	155
Луғат	158
Изохлар	173

ЗАВҚИЙ

АЖАБ ЗАМОНА

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
Бош тахририяти
Тошкент — 2003

Мухаррирлар *И.Шоймардонов, Д.Исмоилова*
Рассом *А.Мусахўжаев*
Техник мухаррир *Д. Габдрахманова*
Саҳифаловчи *М. Атхамова*

Теришга берилди 21.11.2003. Босишга рухсат этилди 4.12.2003.
Бичими 84X108¹/₃₂. Петербург гарнитураси. Офсет босма. Шартли
босма табағи 9,24. Нашриёт-ҳисоб табағи 9,0. Адади 5.000 нусха. Бу-
юртма № 5600. Баҳоси келишилган нарҳда.

**«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахо-
наси, 700083. Тошкент шаҳри, Буюк Турон, 41.**